Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Trini Starič

Vloga svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami

Magistrsko delo

Ljubljana, 2024

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Trini Starič

Vloga svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami

Magistrsko delo

Študijski program: Psihosocialna podpora in pomoč

Mentorica: izr. prof. dr. Lea Šugman Bohinc

Somentor: doc. dr. Primož Rakovec

Ljubljana, 2024

ZAHVALA

V prvi vrsti se zahvaljujem mentorici izr. prof. dr. Lei Šugman Bohinc in somentorju doc. dr. Primožu Rakovcu za pomoč pri pisanju magistrske naloge. Vedno sta našla čas zame in mi pomagal po najboljših močeh. Za spodbudne besede, nasvete in pomoč v težkih trenutkih pa se iskreno zahvaljujem svoji družini. Izredna zahvala gre tudi mojemu partnerju in sinu za izkazano potrpežljivost in podporo.

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in Priimek: Trini Starič

Naslov magistrskega dela: Vloga svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami

Kraj: Ljubljana

Leto: 2024

Število strani: 110

Število virov: 47

Število prilog: 5

Mentor: izr. prof. dr. Lea Šugman Bohinc

Somentor: doc. dr. Primož Rakovec

Ključne besede: vrtec, otroci s posebni potrebami, inkluzija, socialno delovni koncepti, psihosocialna podpora in pomoč.

Povzetek:

Magistrsko delo se ukvarja z vlogo svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami. Zanimalo me je, kakšno vlogo ima svetovalna delavka pri celostni zgodnji obravnavi in na kakšen način pomaga otrokom in družini. Na začetku teoretičnega uvoda sem najprej povzela splošno vlogo vrtca in svetovalne delavke pri razvoju otroka. V naslednjih poglavjih pa sem se osredotočila na področja celostne zgodnje obravnave, kjer sem njen pomen v podpoglavjih podrobneje preučila. Preučila sem otroke s posebnimi potrebami in njihovo vključenost v redne programe vrtca. V nadaljevanju sem razdelala inkluzijo, ki je ena izmed temeljnih nalog celostne zgodnje obravnave in v vrtcu na sploh. Zanimalo pa me je tudi kako lahko socialna delavka nudi psihosocialno podporo in pomoč, doprinese k delu svetovalne službe pri celostni zgodnji obravnavi ter katere socialnodelovne koncepte lahko pri tem uporablja. Pri raziskovanju sem izvedla polstrukturiran intervju s socialno delavko, ki je zaposlena na delovnem mestu svetovalne službe. Zanimalo me je kakšna je njena vloga pri celostni zgodnji obravnavi, s kašnimi izzivi se pri tem srečuje in kako se z njimi spopada. Za boljši vpogled v vlogo svetovalne delavke pa sem opravila še anketni vprašalnik s starši in strokovnimi delavci v vrtcu (vzgojitelji in pomočniki vzgojitelja), kjer sem preverjala zadovoljstvo z vključenostjo in delovanjem svetovalne delavke. Ugotovila sem, da je večina staršev in strokovnih delavcev zadovoljnih z načinom dela, ki ga izvaja svetovalna delavka, in menijo, da je njena strokovna vloga pri celostni zgodnji obravnavi zelo pomembna. Svetovalna delavka za uspešno izvajanje celostne zgodnje obravnave pri svojem delu uporablja koncepte delovnega odnosa in sodeluje s starši, vzgojitelji, otrok in zunanjimi strokovnjaki. Pri svojem delu se srečuje z različnimi izzivi, vendar jih s pridobljenim znanjem uspešno rešuje.

Master's thesis

The title: The Role of a Counselor in the Integrated EarlyTreatment of Pre-school Children with Special Needs

Keywords: kindergarten, children with special needs, inclusion, social work concepts, psychosocial support and assistance.

Abstract: This master's thesis examines the role of a counselor in holistic early intervention for children with special needs. The focus is on understanding the counselor's role in this process and how they assist children and their families. The theoretical part begins with an overview of the general roles that kindergartens and counselors play in supporting child development within kindergarten settings. Subsequent chapters delve into the concept of holistic early intervention, exploring its significance in detail. Specific attention is given to children with special needs and their inclusion in regular kindergarten programs. The study also addresses inclusion as one of the core tasks of holistic early intervention and kindergartens in general. Additionally, the thesis examines how a social worker can provide psychosocial support and assistance, contribute to the work of counseling services in holistic early intervention, and apply relevant social work concepts in this context. The research component includes a semi-structured interview with a social worker employed in a counseling service to understand their role in holistic early intervention, the challenges they face, and the strategies they use to address them. Furthermore, a survey was conducted with parents and professional kindergarten staff (teachers and assistant teachers) to assess their satisfaction with the counselor's involvement and work. The findings reveal that most parents and professional staff are satisfied with the counselor's methods and consider their presence in holistic early intervention highly significant. For successful implementation, the counselor employs professional relationship-building concepts and collaborates with parents, teachers, children, and external experts. Despite encountering various challenges in their work, counselors address them effectively through their expertise and skills.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD 1
   1.1. KRATEK ORIS VSEBINE 1
   1.2. Vloga vrtca pri razvoju otroka 1
   1.3. Vloga svetovalne delavke v vrtcu 2
      1.3.1. Svetovalno delo z otroki 4
      1.3.2. Sodelovanje in podpora vzgojiteljicam in pomočnicam vzgojiteljice 5
      1.3.3. Sodelovanje z vodstvom 6
      1.3.4. Sodelovanje s starši 6
      1.3.5. Sodelovanje z zunanjimi ustanovami 7
   1.4. Celostna zgodnja obravnava predšolskih otrok s posebnimi potrebami in vloga svetovalne delavke 8
      1.4.1. Otroci s posebnimi potrebami 10
      1.4.2. Vključenost otrok s posebnimi potrebami v redne programe vrtca 12
      1.4.3. Inkluzija v vrtcu 14
      1.4.4. Individualni načrt pomoči družini in Individualiziran program 16
      1.4.5. Psihosocialna podpora in pomoč družini 19
      1.4.6. Socialnodelovni koncepti pri delu z družino 21
2. PROBLEM 26
3. METODOLOGIJA 27
   3.1. Vrsta raziskave 27
   3.2. Merski instrumenti in viri podatkov 27
   3.3. Populacija in vzorčenje 27
   3.4. Obdelava in analiza podatkov 28
4. REZULTATI IN RAZPRAVA 31
   4.1. Kvalitativna raziskava 31
      4.1.1. Kakšna je vloga svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami? 31
      4.1.2. S kakšnimi izzivi se svetovalna delavka srečuje in kako jih rešuje? 37
      4.1.3. Kako se svetovalna delavka strokovno izpolnjuje ? 40
      4.1.4. Katere socialno delovne koncepte uporablja pri svojem delu? 41
   4.2. Kvantitativna raziskava 43
      4.2.1. Analiza rezultatov vprašalnika za starše 43
      4.2.2. Razprava o rezultatih vprašalnika za starše 49

4.2.3. Analiza rezultatov vprašalnika za vzgojitelje in pomočnike vzgojitelja 50
4.2.4. Razprava o rezultatih vprašalnika za vzgojitelje 57
Na podlagi grafične in opisne analize vprašalnika sem potrdila postavljeni hipotezi. 57
4.3. OMEJITVE RAZISKAVE IN PREDLOGI ZA NADALJNJE RAZISKOVANJE 57
5. SKLEPI 59
6. PREDLOGI 62
7. VIRI IN LITERATURA 63
8. PRILOGE 68
8.1. Priloga 1: Delno strukturiran intervju s svetovalno delavko 68
8.2. Priloga 2: Kodiranje 76
8.2.1. Odprto kodiranje 76
8.2.2. Osno kodiranje 84
8.3. Priloga 3: Vprašalnik za starše otrok s posebnimi potrebami 93
8.4. Priloga 4: Vprašalnik za vzgojitelje in pomočnike vzgojitelja 97

Kazalo grafikonov

Grafikon 4.1: Starost otrok 43
Grafikon 4.2: Težave oziroma diagnoza otrok 44
Grafikon 4.3: Zaznana vloga svetovalne delavke 45
Grafikon 4.4: Povprečna ocena strinjanja/nestrinjanja s trditvijo 47
Grafikon 4.5: Zadovoljstvo s podporo svetovalne delavke 47
Grafikon 4.6: Povprečna ocena zadovoljstva s podporo in svetovanjem svetovalne delavke 49
Grafikon 4.7: Delovna doba v vzgoji in izobraževanju. 50
Grafikon 4.8: Opredelitev glede izkušenj z otroki s posebnimi potrebami 51
Grafikon 4.9: Zaznana vloga svetovalne delavke 51
Grafikon 4.10: Povprečna ocena zaznane vloge svetovalne delavke 53
Grafikon 4.11: Zadovoljstvo s podporo svetovalne delavke 54
Grafikon 4.12: Povprečna ocena zadovoljstva s podporo svetovalne delavke. 56

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Primer odprtega kodiranja 29
Tabela 3.2: Primer osnega kodiranja 29
Tabela 8.1: Odprto kodiranje 76
Tabela 8.2: Osno kodiranje 84

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. KRATEK ORIS VSEBINE

V teoretičnem uvodu v magistrsko delo pojasnim vlogo svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami. Najprej povzamem vlogo vrtca in svetovalne delavke pri razvoju otrok. V nadaljevanju se osredotočim na proces celostne zgodnje obravnave in ključne elemente v njem. Opredelim otroke s posebnimi potrebami, njihovo vključenost v redne programe vrtca in pojasnim izvajanje inkluzije v vrtcu. Nato predstavim psihosocialno podporo in pomoč družinam ter uporabo nekaterih teorij, ki so pomembne za razumevanje razvoja in dojemanja otrok v predšolskem obdobju. Teoretični del zaključim s kratko predstavitvijo ključnih konceptov socialnega dela z družino, ki so uporabni za delo svetovalne delavke v vrtcu.

1.2. Vloga vrtca pri razvoju otroka

Osnovni funkciji vrtca sta varstvo otrok in njihova socializacija (Resman, 1999, str. 119). Vrtec je torej okolje, v katerem otroci razvijajo ključne vidike socializacije in ki prispeva k njihovemu celostnemu razvoju in napredku (Gabrovec, 2015, str. 23). Glavni cilj vrtca in hkrati naloga svetovalne delavke je zagotoviti optimalen razvoj vsakega otroka, ne glede na njegov spol, socialno in kulturno ozadje, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesne in duševne značilnosti (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Družina predstavlja prvo socialno mrežo, kjer otroci pridobijo temeljne izkušnje o ljubezni, reševanju konfliktov in pogajanju. Vsak otrok potrebuje občutek lastne vrednosti in odrasli v družini mu to lahko omogočajo. Z otroci raziskujejo in ustvarjajo pogoje, da pridobi dovolj pozitivnih izkušenj o sebi. Te izkušnje jim omogočajo, da se naučijo razumeti in obvladovati svojo realnost (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2020, str. 100). Pomembno je, da pozitivne izkušnje pridobijo tudi v vrtcu, saj ta predstavlja njihov mikrosistem in je kot eno izmed zgodnjih okolij pomemben dejavnik njegovega nadaljnjega razvoja (Mlinarič, 2016). To potrjuje tudi Bronfenbrennerjeva ekološka teorija, (Umek, 2021). Teorija poudarja pomen različnih sistemov okolja na otrokov razvoj, od družinskega in vzgojno-izobraževalnega do širšega družbenega sistema. V takem sistemu potekajo interakcije v družinskem krogu z vplivi drugih okolij, kot so vrtec, vrstniki, zdravstvene ustanove, idr. Hkrati pa pomembno vlogo igrata tudi kulturno ozadje družine in širše družbeno okolje, kamor so otroci umeščeni. Otroci

doma redkeje doživijo izkušnje, ki jih ponuja vrtec in pomembno prispeva k njihovemu razvoju. Tudi Vigotski in njegovi sodobniki poudarjajo pomen zgodnje socialne interakcije, razvoja govora in vloge kompetentnega odraslega, ki otroke uči, spodbuja k sodelovalnemu učenju in mu omogoča učenje v različnih socialnih kontekstih (igra, skupno branje, pogovor, opisovanje ter simbolno izražanje skozi risanje) (Umek, 2021). Poleg tega pridobiva pomembne socialne spretnosti, kot so pravila komunikacije, samoregulacija in obvladovanje čustev. Te veščine so ključne za nadaljnji razvoj, saj otrokom pomagajo pri poslušanju, delu v skupini, reševanju težav in vzpostavljanju temeljev za učenje. Tako so bolje pripravljeni na izzive, s katerimi se bodo srečal v šolskem okolju (Bahovec, 1999). Te vse potrebo po čustveno, socialno in kognitivno spodbudnem okolju lahko v sodelovanju zagotavljajo starši in vrtec (Umek, 2021)

Vrtec zagotavlja varno in spodbudno okolje, kjer lahko otroci razvijajo svoje kognitivne, motorične, socialne in čustvene sposobnosti. Vzgojitelji poskrbijo za prilagajanje dejavnosti otrokovim starostim ter spodbujajo radovednost in željo po učenju. Raziskave dosledno kažejo tudi, da kakovosten vrtec pozitivno vpliva na socialni razvoj otrok, saj so otroci, ki so obiskovali vrtec, pokazali večjo socialno kompetentnost in sposobnost sodelovanja z drugimi, neodvisno od vplivov družinskega okolja (Vidmar in Zupančič, 2006)

1.3. Vloga svetovalne delavke v vrtcu

V tem delu se bom osredotočila na ključne naloge, ki jih ima svetovalna delavka v vrtcu. Izhajala bom iz Smernic za delo svetovalne delavke v vrtcu (Čačinovič Vogrinčič, 2006) in iz Programskih smernic svetovalnega dela v programih s področja vzgoje in izobraževanja (Rupar, 2024). Svetovalna delavka se v največji meri osredotoča na delo z otroki, sodelovanje v oddelkih ter na krepitev povezav med vrtcem kot celoto in bližnjim družbenim okoljem. Poleg tega njene naloge obsegajo tudi individualno delo s posamezniki iz različnih ciljnih skupin, kot so otroci, vzgojiteljice, vodstvo vrtca, učiteljice in svetovalne delavke iz drugih strokovnih inštitucij (CSD, zdravstveni domovi, sodišča …) (Umek, 2021; Čačinovič Vogrinčič, 2006; Rupar 2024).

Čačinovič Vogrinčič (2006) v smernicah delo svetovalne delavke loči na več med seboj soodvisnih dejavnosti, in sicer:

- dejavnosti pomoči,
- razvojne in preventivne dejavnosti,
- dejavnosti načrtovanja in evalvacije.

V novih smernicah (Rupar, 2024) so naloge svetovalne delavke razdeljene v pet področji:

- varno, spodbudno in vključujoče okolje,
- celostni razvoj in dobrobit/blagostanje otrok,
- igra in učenje otrok,
- uvajanje novincev in prehodi otrok,
- razvoj vzgojno-izobraževalnega zavoda in profesionalni razvoj.

Svetovalna delavka v vrtcu zagotavljajo varno, spodbudno in vključujoče okolje za otroke, starše in vzgojitelje. Temelji njenega dela v vrtcu so vzpostavljanje medsebojnega odnosa, zaupanje in sodelovanje. Pri svojem delu mora biti prilagodljiva, odzivna, proaktivna, občutljiva, miselno prožna in imeti zmožnost prepoznati in upoštevati različnost. Prav tako pa prispeva k izboljšanju in vzdrževanju kakovosti predšolske vzgoje, kar pomeni, da se odziva na razvoj, spremembe in posebnosti v vrtcu, širšem okolju in družini (Umek, 2021). S prilagojenim izvajanjem svetovalna delavka upošteva individualne potrebe, interese in sposobnosti otrok. S tem prispeva k ustvarjanju pozitivnega in varnega okolja, kjer otroci krepijo samozavest, razvijajo socialne veščine in se lažje soočajo z izzivi na način, ki ustreza njihovim potrebam. Takšno varno in pozitivno okolje je ključno za razvijanje potencialov, sposobnosti, čustvenega in socialnega razvoja otrok, saj spodbuja radovednost, ustvarjalnost in željo po učenju (Mlinarič, 2016).

Podobno kot pri nas, tudi Openshaw (2008, str. 2) razdeli osnovne naloge svetovalne delavke v ameriškem sistemu vzgoje in izobraževanja na štiri ključna področja: sodelovanje in svetovanje, ocena in vrednotenje (dela, počutja, stanja v vrtcu), neposredna pomoč otrokom in staršem tako individualno kot skupinsko in sodelovanje pri razvoju programa v vrtcu.

Kakovostni predšolski programi morajo biti razviti na potrebah otrok in zasnovani tako, da podpirajo razvoj skupnosti ter zmanjšujejo tveganja, ki se lahko pojavijo v zgodnjem otroštvu. Otroci že zgodaj prevzamejo temeljna vedenja in vrednote iz družinskega okolja, zato je delo z družino tudi ena izmed ključnih nalog svetovalne delavke v predšolskem obdobju (Aral, 2018).

1.3.1. Svetovalno delo z otroki

Pri delu z otroki so pomembni predvsem pomoč, podpora in spodbuda za njihov najboljši razvoj. Svetovalna delavka otrokom nudi pomoč pri uvajanju v vrtec, pri prehodu iz ene skupine v drugo, pri prehodu v drug vrtec in pri prehodu v šolo. Pomaga otrokom s težavami, ki izvirajo iz socialnega okolja, otrokom s težavami v prilagajanju in sodelovanju v skupini, nudi otrokom z razvojnimi težavami in otrokom s posebnimi potrebami (Čačinovič Vogrinčič, 2006; Rupar, 2024; Umek, 2021).

Pri svojem delu uporablja različne pedagoške metode in igre, ki so usmerjene v spodbujanje razvoja na različnih področjih, ki jih prilagaja glede na individualne potrebe otroka. Redno spremlja razvoj in napredek otrok s pomočjo različnih metod, vključno z opazovanjem delovanja v skupini. Na podlagi opazovanj skupaj z ostalimi strokovnjaki, vključenimi v delo z otrokom, načrtuje ustrezne intervencije in podporne strategije. Ključno vlogo pa ima tudi pri prepoznavanju in obravnavanju razvojnih potreb otrok, kar jim omogoča, da lažje dosežejo svoj polni potencial (Čačinovič Vogrinčič, 2006)

Loreman (2009) poudarja, da je pri delu z otroki pomembno, da poleg vzgojiteljev tudi svetovalna delavka spoštuje in priznava otroštvo ter uporablja pozitivni pristop, ki temelji na spoštovanju in razumevanju otrokovih potreb. V sodelovanju z otrokom mora razviti spoštljiv in empatičen odnos, kar pomeni, da aktivno posluša otroka, upošteva in sprejema njegove občutke ter mu omogoča, da svoje občutke, misli in ideje izrazi. Preko takšnega odnosa otroci pridobijo občutek varnosti in zaupanja v odraslo osebo. Svetovalna delavka mora otroku omogočiti razvoj avtonomije na način, da mu ponudi priložnost za sprejemanje lastnih odločitev in prevzemanje odgovornosti za svoja dejanja. Otroke vključi v odločitve in jim ponudimo priložnost, da sami izberejo, katere dejavnosti bodo izvajali ali kako bodo organizirali igro. Na tak način lahko otrok razvija občutek lastne vrednosti in odgovornosti,

hkrati pa se v vrtcu tako ustvarja vključujoče okolje, kjer se počuti sprejetega in cenjenega ne glede na svoje sposobnosti ali ozadje (Loreman, 2009).

Odrasli smo tisti, ki smo odgovorni, da se naučimo vzpostaviti in vzdrževati odnos, ki omogoči soustvarjanje. Govoriti z otrokom pomeni, da ustvarimo pogovor, s katerim se otroku pridružimo, da bi slišali njegov glas in skupaj raziskovali v procesu ustvarjanja z želenimi izidi. Tudi otrok potrebuje pomoč, da pride do želenega izida, in pomoč, da odkrije svoje vire in jih uporabi. Otroku zagotovimo varovalne dejavnike (podpora, pomoč, realna pričakovanja, okolje kjer lahko pričakovanja doseže) in možnost za učenje reševanja problemov. Pomembno je, da imamo čas, potrpežljivost in smo radovedni pri odkrivanju njegovega razmišljanja in počutja. (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2020, str. 100−105).

1.3.2. Sodelovanje in podpora vzgojiteljicam in pomočnicam vzgojiteljice

Svetovalna delavka je pomemben vir podpore vzgojiteljem, saj jim omogoča, da se lažje spopadejo z izzivi svojega dela in ga izboljšujejo. V knjigi Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah avtorja Resman idr., (1999) je sodelovanje z vzgojitelji opredeljeno kot ključni del uspešnega svetovalnega dela v vrtcu. Resman in sodelavci izpostavljajo, da je podpora svetovalnih delavk ključnega pomena za strokovni razvoj vzgojiteljev. To vključuje organizacijo izobraževanj in usposabljanj, ki vzgojiteljem omogočajo učinkovitejše spoprijemanje z vedenjskimi, čustvenimi in drugimi razvojnimi posebnostmi ter so jim v pomoč pri prilagajanju vzgojnih pristopov za delo v skupini.

Svetovalni delavec prav tako sodeluje z vzgojitelji pri prepoznavanju in reševanju težav otrok. To vključuje skupno načrtovanje in izvajanje strategij za obvladovanje in reševanje težav, ter prilagajanje vzgojnih metod. Redni sestanki in evalvacija dela med svetovalnimi delavci in vzgojitelji so ključi za usklajevanje in razpravo o napredku otrok ter drugih pomembnih vprašanjih. Svetovalni delavci morajo vzgojitelje vključiti v svetovalni proces, saj lahko vzgojitelji, ki so največ časa z otroki, prispevajo svoja opažanja in izkušnje z otrokom, kar omogoči lažje načrtovanje ter oblikovanje strategij dela. (Čačinovič Vogrinčič, 2006)

1.3.3. Sodelovanje z vodstvom

Svetovalni delavci sodelujejo z vodstvom pri načrtovanju in izvajanju načina dela, ki podpira razvoj in dobrobit otrok. To vključuje vključevanje svetovalnih storitev v širši okvir vzgojno-izobraževalne ustanove. Vodstvo mora biti obveščeno o ključnih vidikih svetovalnega dela, vključno z dosežki, izzivi in potrebami za nadaljnji razvoj vrtca. Poleg tega svetovalni delavci sodelujejo pri določanju prioritet za delovanje svetovalne službe in pri razvoju programov v vrtcu, ki izboljšujejo delo z otroki in družinami. Za uspešno sodelovanje med svetovalnimi delavci in vodstvom so potrebni redni sestanki, ki omogočajo usklajevanje ciljev in rešitev ter reševanje morebitnih težav. Hkrati to omogoča, da svetovalne storitve ostanejo usklajene z vizijo in potrebami ustanove. Ključno je, da svetovalni delavci in vodstvo delujejo kot tim, da se zagotovi celovit pristop k podpori otrok (Resman idr., 1999, Čačinovič Vogrinčič, 2006)

1.3.4. Sodelovanje s starši

Sodelovanje svetovalne delavke s starši močno vpliva na uspešnost vzgoje in razvoj otrok. Staršem pomaga razumeti potrebe in značilnosti njihovih otrok, jim svetuje glede vzgojnih pristopov ter jih podpora pri reševanju morebitnih težav. Sodeluje tudi pri organizaciji in vodenju sestankov, kjer staršem predstavi aktualne vzgojne tematike. Poleg tega nudi individualno svetovanje za starše, kjer se osredotoči potrebe posamezne družine (Vogrinc in Krek, 2012, str. 32).

Resman idr. (1999) in Čačinovič Vogrinčič (2006) dodajajo, da je pomembno, da svetovalna delavka redno posreduje informacije, pripravlja informativno gradivo ter organizira delavnice in šole za starše. Sodeluje tudi pri pripravi in izvajanju individualiziranega programa za otroke oziroma za družino s posebnimi potrebami, kjer je njena vloga biti vez med starši, vzgojitelji in zunanjimi strokovnjaki. Starše ves čas spodbuja k aktivnemu sodelovanju pri vzgojno-izobraževalnih dejavnostih in k pozitivni komunikaciji z vzgojitelji ter drugimi starši (Čačinovič Vogrinčič, 2006; Resman, 1999)

Sodelovanje s starši je pomembno tudi v povezavi s spodbujanjem govora in zgodnje pismenosti otrok, ki se zadnje čase večkrat pojavi kot primanjkljaj. Svetovalna delavka lahko preko opazovanja otrok v oddelkih, prepozna varovalne dejavnike in dejavnike tveganja ter pravočasno ukrepa. Ugotovljeno je, da podporo potrebujejo tudi starši otrok, pri katerih je bil prepoznan visok potencial. Svetovalni delavci jih lahko opolnomočijo, da pri otrocih ta

potencial prepoznajo in ustvarijo spodbudno okolje tudi v domačem okolju, da bo otrok svoj potencial lahko dobro razvil (Umek, 2021).

Sodelovanje s starši pa ni vedno enostavno, saj niso vse družine pripravljene sodelovati in sprejeti pomoči. Ovira, na katero naleti svetovalna delavka, je tudi delo z družinami, ki prihajajo iz tujega okolja in ne razumejo jezika, kulture in nekaterih običajev. Včasih starši zaradi drugih razlogov ne morejo ali ne želijo sprejeti sodelovanja (preobremenjenost z domačimi opravili, zasedenost zaradi službe, sram pred pomočjo …). Svetovalna delavka lahko s svojim znanjem spodbudi starše k sodelovanju in z njimi vzpostavi sodelovalni odnos. Pri tem je pomembno, da se osredotoči na posamezno družino in ji nudi podporo, spoštuje edinstvenost družine, se zaveda, da družine različno razumejo in doživljajo otrokove posebne potrebe, uskladijo vire moči in pristope z družinskimi potrebami in cilji, spodbujajo sodelovanje vseh vključenih in pri tem poznajo različne vzgojne stile (Openshaw, 2008, str. 60-61).

Openshaw (2008, str. 72−75) posebej poudarja, da je pomembno sodelovanje s starši in celotno družino otrok s posebnimi potrebami. Starši takrat potrebujejo osebo, ki bo z njimi vzpostavila razumevajoč in zaupen odnos, da bodo lahko lažje sprejeli otrokove posebnosti. Svetovalni delavci imajo komunikacijske sposobnosti, ki lahko družinam pomagajo pri iskanju odgovorov na različna vprašanja in jih opolnomočijo, da tudi doma na pravi način pomagajo otrokom. Starše podprejo pri strukturiranju realnih in primernih ciljev, ki jih otroci lahko dosežejo ter gradijo samozavest in samozaupanje. Preko sodelovalnega odnosa in redne komunikacije s starši svetovalni delavec spozna otrokovo in družinsko kulturo in okolje ter posledično lažje ustrezno pomaga, da se soočijo s spremembami. Pri sodelovanju je pomembno, da se svetovalna delavka osredotoča na pozitivne sposobnosti ter prednosti otroka in družine.

1.3.5. Sodelovanje z zunanjimi ustanovami

Za zagotavljanje celostne podpore pri razvoju otrok in družin je ključnega pomena sodelovanje ter povezovanje z zunanjimi strokovnjaki in institucijami. Med te institucije sodijo zdravstveni domovi, kjer poteka sodelovanje z zdravniki, psihologi, specialnimi pedagogi, logopedi in drugimi strokovnjaki, pa tudi centri za socialno delo, sodišča, osnovne šole ter drugi vrtci. Te ustanove lahko otroku nudijo dodatno podporo in pomoč. Največkrat svetovalni delavci

sodelujejo z zunanjimi ustanovami, ko ima otrok v vrtcu dodatno strokovno pomoč in sta potrebna usklajevanje in deljenje informacij glede dela in napredka otroka. Takšno sodelovanje prispeva k boljšemu razumevanju otrokove situacije in omogoča usklajevanje pri izvajanju pomoči (Čačinovič Vogrinčič, 2006).

Ena izmed pomembnejših ustanov, s katero svetovalna delavka redno sodeluje, je tudi osnovna šola, ki je naslednja vzgojno-izobraževalna institucija, kamor se otrok vključi. Svetovalna delavka je otroku in staršem v pomoč pri pripravi na vstop v šolo, hkrati pa sodeluje z družino, ki želi odložiti šolanje otrok. Tudi Umek (2021) v svoji raziskavi poudarja, da je sodelovanje s svetovalno službo v šoli ena izmed ključnih razvojno-analitičnih nalog svetovalne delavke v vrtcu. Sodelujejo pa tudi pri projektih in programih, ki lahko koristijo otrokom, družinam in zaposlenim v vrtcu. Sodelujejo s strokovnjaki, ki se ukvarjajo s podobnimi vprašanji, in s tem širijo svoje znanje (Resman in drugi, 1999).

1.4. Celostna zgodnja obravnava predšolskih otrok s posebnimi potrebami in vloga svetovalne delavke

V tem poglavju se bom osredotočila na celostno zgodnjo obravnavo predšolskih otrok s posebnimi potrebami v vrtcu, ki jo bom v nadaljevanju poimenovala krajšano kot zgodnja obravnava. Najprej bom opredelila njen pomen, opisala, kdo sploh so otroci s posebnimi potrebami ter kako so vključeni v redne programe vrtca. Predstavila bom tudi koncepte socialnega dela, ki jih lahko svetovalna delavka uporabi pri svojem delu.

Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (2017) (v nadaljevanju ZCZOPOP) opredeljuje pravice otrok s posebnimi potrebami ter njihovih staršev pri zagotavljanju celostne zgodnje obravnave v vrtcu. Namen zakona je zagotoviti zgodnjo in celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami ter omogočiti, da se otrok razvija in uči v okolju, ki je prilagojeno njegovim potrebam. ZCZOPOP zagotavlja pravico otrok s posebnimi potrebami do celostne zgodnje obravnave, ki zajema zgodnje odkrivanje, ocenjevanje in obravnavo otrok s posebnimi potrebami ter njihovih družin. Starši imajo pri tem ključno vlogo, saj so aktivno vključeni v proces zgodnje obravnave in sprejemanje odločitev. Zakon tudi določa, da ima vsak otrok pravico do individualizirane obravnave, pomoči in posebnih storitev, ki so prilagojene njegovim potrebam. Obravnava mora biti celostna in vključevati multidisciplinarni pristop, ki zagotavlja usklajeno in celovito obravnavo otroka s posebnimi

potrebami. Zgodnja obravnava zagotavlja pravico majhnih otrok in njihovih družin do pomoči, ki jo potrebujejo in jim preko nabora storitev omogočiti podporo. To so na primer pregledi dojenčkov in malčkov, razvojne ambulante, program za predšolske otroke v vrtcu, dodatna strokovna pomoč, spremljevalci in prilagoditve v rednih oddelkih vrtca. Cilj zgodnje obravnave je tudi usposobiti strokovnjake za delo z družino in otroki. Uporaba celostne zgodnje obravnave v vzgojno-izobraževalnem sistemu ključno prispeva k razvoju inkluzivne in kohezivne družbe (Brezočnik, 2017).

Otrok je neločljivo vezan na družino, zato je za podporo otrokovega razvoja in kakovost življenja družine pomembno, da je pomoč usmerjena najprej na družino in nato na otroka (Šoln Vrbinc, 2017).

Že ime zgodnja obravnava pove, da je pomemben pristop že v zgodnjem otroštvu, saj vemo, da pozitivne zgodnje izkušnje pomembno vplivajo na učenje, govor, jezik, socializacijo in čustven razvoj. Izkušnje, ki jih otroci pridobijo v prvih petih letih življenja, se ne morejo primerjati z nobenim drugim obdobjem razvoja (Globačnik, 2012, str. 22-23). Strokovnjaki predlagajo različne opredelitve zgodnje obravnave. Guralnick (2001) pravi, da je zgodnja obravnava sistem podpore družinskim vzorcem, ki spodbujajo otrokov razvoj. Njen namen je zagotoviti otrokovo zdravje in varnost. Pravi, da so pomembni vzajemna interakcija med starši in otroci ter izkušnje, ki otrok dobi v družini. Schonkoff in Meisels (2000) pravita, da zgodnja obravnava spodbuja zdravje, razvoj sposobnosti, zmanjšanje razvojnih zaostankov, blaženje invalidnosti in vpliva na vlogo družine v otrokovem življenju. Dunst (1985) pa je že pred štirimi desetletji zgodnjo obravnavo predstavil kot pomoč družinam z majhnimi otroki, ki vpliva na ravnanje staršev, družine in otroka. Po Mikuž (2015) je zgodnja obravnava proces, ki vključuje različne oblike podpore z namenom preprečiti ali zmanjšati težave v zgodnjem razvoju otroka. Ta obravnava je posebej pomembna za otroke, pri katerih obstajajo biološki in okoljski dejavniki tveganja za razvojne, čustvene, vedenjske in učne težave. Vse te opredelitve poudarjajo cilj zagotavljanja zdravega in varnega okolja, v katerem lahko otrok v največji možni meri razvija svoje potenciale ne glede na morebitne posebnosti ali primanjkljaje.

Zgodnja obravnava lahko vključuje tri stopnje preventive (Mikuž, 2015, str. 106):

- **Primarna preventiva** – univerzalne intervencije za zmanjšanje prevalence težav v populaciji.

- **Sekundarna preventiva** – intervencije za visoko rizične skupine, ki se osredotočajo na zgodnje prepoznavanje in preprečevanje razvoja težav.
- **Terciarna preventiva** – terapevtske intervencije za otroke, ki že imajo razvite težave, z namenom zmanjšanja ponovitve težav in sekundarnih posledic.

Kot najobetavnejši model intervencije v celostni zgodnji obravnavi otrok se je izkazala kombinacija več intenzivnih programov, usmerjenih na vedenje, starševski treningov in pedagoških ravnanj. Takšne obravnave vključujejo delo s celo družino in bogatijo socialne veščin, komunikacijo in jezik (Sadock idr., 2015).

Ena od ključnih nalog svetovalne delavke v vrtcu za zagotavljanje ustrezne in celostne podpore otrokom in družinam ter za njihovo uspešno vključevanje v vzgojno-izobraževalne dejavnosti pri celostni zgodnji obravnavi je usklajevanje med različnimi strokovnjaki, kar vključuje sodelovanje s specialnimi pedagogi, delovnimi terapevti in zdravniki. Svetovalna delavka pomaga pri razvoju in izvajanju individualiziranih izobraževalnih načrtov, pri čemer določa specifične cilje in prilagoditve za vključitev otrok v vrtec. Nudi podporo in svetovanje vzgojiteljem pri obvladovanju težav ter prilagajanju učnih aktivnosti, prav tako pa vključuje starše v proces priprave in spremljanja teh načrtov in otrok, oceni učinkovitost individualiziranih načrtov in predlaga izboljšave. Pomaga tudi pri iskanju dodatnih virov in storitev, ki so potrebni za podporo otrok s posebnimi potrebami (Šoln, 2014; Vovk Ornik, 2022). Če povzamemo, je svetovalna delavka vezni člen, ki povezuje vse niti predšolske vzgoje od strokovnega svetovanja do preventivnih dejavnosti, dejavnosti načrtovanja in evalvacije, načrtovanja in sodelovanja z notranjimi in zunanjimi viri zgodnje obravnave, dela s starši v procesu informiranja, soočanja in spremljanja na poti pridobitve pomoči otroku (Vovk Ornik, 2022).

1.4.1. Otroci s posebnimi potrebami

»Vsakdo ima potrebe, ljudje s posebnimi potrebami pa imajo izrazitejše potrebe na več področjih. Če jih spregledamo, jim onemogočimo uspešno izobraževanje in socialno vključevanje« (Kavkler, 2008, str. 41).

V Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) (2011) v Sloveniji so otroci s posebnimi potrebami opredeljeni kot otroci, ki zaradi različnih težav ali motenj potrebujejo posebno ali dodatno obravnavo in podporo v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Med otroke s

posebnimi potrebami v predšolskem obdobju ZUOPP-1 (2011) uvršča otroke z razvojnim zaostankom, s primanjkljaji, ovirami ali motnjami na telesnem, spoznavnem, zaznavnem, socialno-čustvenem, sporazumevalnem področju ter otroke z dolgotrajnimi boleznimi. Dodaja še otroke z rizičnimi dejavniki, med katere spadajo vsi tisti otroci, pri katerih posebne potrebe še niso bile potrjene z diagnostičnim postopkom, obstajata pa razvojni primanjkljaj ali tveganje za nastanek le-teh. Med rizične dejavnike štejemo čas med nosečnostjo, med rojevanjem ali takoj po porodu, ki lahko vplivajo na kasnejši razvoj, zraven pa uvrščamo tudi posledice bolezni ali slabega socialno-ekonomskega statusa družine, ki se lahko pojavijo tudi kasneje in vplivajo na razvoj (Vovk Ornik, 2022).

V tem zakonu (ZUOPP-1, 2011) so za vključitev otrok s posebnimi potrebami v vrtec opredeljena ključna področja, ki jih je pri delu treba upoštevati. To so prilagoditev v učnem okolju, izdelava individualiziranega načrta za vsakega otroka s posebnimi potrebami, usposabljanje osebja, povezovanje z družinami in koordinacija z drugimi strokovnjaki, ki so vključeni v delo z otrokom. Z upoštevanjem teh točk zakon omogoča, da vrtec postane vključujoče okolje, ki je odgovorno za otroke s posebnimi potrebami in hkrati zagotavlja, da imajo vsi otroci enake možnosti za uspeh in razvoj. Za otroke s posebnimi potrebami je ključno, da se težave prepozna in odkrije čim prej, saj lahko le tako zagotovijo ustrezno pomoč in podporo tako družini kot otroku (Brezočnik, Šoln in Švalj, 2017).

1.4.2. Vključenost otrok s posebnimi potrebami v redne programe vrtca

Vrtec velja za eno izmed ključnih okolij, kjer sta omogočena zgodnje odkrivanje težav in zagotavljanje nadaljnje obravnave otroke s posebnimi potrebami. Murgel (2019) ugotavlja, da se s prehodom iz zdravstvenega na socialni model vrtci v Sloveniji bolj osredotočajo na zagotavljanje vključujočega okolja, ki otrokom s posebnimi potrebami omogoča vključitev v vse vidike vsakodnevnega življenja in učenja. Za otroke s posebnimi potrebami vrtec nudi različne prilagoditve in podporne ukrepe, ki omogočijo boljši celostni razvoj otroka. Vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redne vrtce je vse bolj pogosta praksa, saj se zavedamo, da ima lahko takšno vključevanje pozitivne učinke na njihov razvoj in socialno vključenost. Takšno vključevanje je tudi v skladu s Konvencijo o otrokovih pravicah (1989), ki zagotavlja pravico vsakega otroka do enakih možnosti in enakega dostopa do izobraževanja.

Delo z otrokom s posebnimi potrebami zahteva prilagojen pristop, ki temelji na njegovih individualnih zmožnostih in potrebah. Motnja, ki jo ima otrok, je le ena od njegovih značilnosti, zato je pomembno, da strokovni delavci v vrtcu pri načrtovanju dela upoštevajo vse vidike njegove osebnosti. Pomembno je, da so strokovni delavci osredotočeni na otrokove močne plati ter se izogibajo primerjavam z drugimi. Ključna sta tudi spodbujanje in omogočanje interakcije z okolico, kar krepi otrokovo samopodobo in omogoča napredek. V vrtcu mora imeti otrok dostop do različnih dejavnosti, hkrati pa podporo pri vključevanju v igro z vrstniki. Odrasli skrbijo za pozitivno vzdušje in preprečujejo stigmatiziranje, s čimer ustvarjajo vključujoče okolje, kjer se otrok počuti sprejet in enakovreden (Čas, 2003).

Tudi Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011) določa, da morajo biti otrokom s posebnimi potrebami omogočene enake možnosti za vključitev v vrtec. To vključuje pripravo individualiziranih načrtov usmerjanja, ki prilagajajo učne in druge dejavnosti potrebam posameznega otroka. Zakon zahteva, da vrtec zagotovi ustrezne prilagoditve in podporo, kar vključuje prilagojene učne materiale in dodatno pomoč.

Poleg upoštevanja Kurikuluma za vrtce je za uspešno delo z otroki s posebnimi potrebami v vrtcu treba upoštevati tudi nekaj načel, ki so opredeljena v navodilih h Kurikulumu za delo z otroki s posebnimi potrebami (2003). To so (Čas, 2003, str. 5):

- Načelo pravočasne usmeritve v ustrezen program predšolske vzgoje: To načelo omogoča, da težave odkrijejo in diagnosticirajo dovolj zgodaj.

- Načelo interdisciplinarnosti: Uresničuje se na vseh ravneh, od odkrivanja in diagnosticiranja do načrtovanja, spremljanja in vrednotenja. Vključuje različna znanstvena in strokovna spoznanja.
- Načelo integracije oziroma inkluzije: Sprejemanje različnosti kot način za izboljšanje kakovosti življenja. Sem spadajo tudi normalizacija pogojev brez izključevanja, sprejemanje drugačnosti kot vsakdanjosti, zagotavljanje različnih pravic za ustvarjanje enakih pogojev za razvoj ter spodbujanje skupne vzgoje v ustreznem okolju, skupini ali delu programov. Pomemben je tudi za mentalno zdravje družine.
- Načelo individualizacije: S tem načelom se upošteva vsakega otroka na vseh ravneh načrtovanja in izvajanja programov. Pri tem je pomembno sodelovanje s starši oziroma družino ter strokovnjaki in ustanovami.
- Načelo celovitosti: Pomeni kompleksen pristop do otroka, v okviru katerega so upoštevani vse njegove potrebe, celovitost vzgoje in izobraževanja ter celovitost okolja, v katerega so vključeni otrok, vzgojitelj, družina in vrstniki, ob upoštevanju timskega dela strokovnjakov.
- Načelo kontinuiranosti programov: Omogoča fleksibilnost programov in prehajanje med različnimi oblikami vzgoje in izobraževanja.
- Načelo timskega dela: Poudarja pomen stalnega sodelovanja med strokovnimi in drugimi delavci, ki so neposredno ali posredno povezani z otrokom s posebnimi potrebami.

Vrtec otrokom s posebnimi potrebami omogoča socialno interakcijo, razvoj socialnih veščin ter obvladovanje čustev, kar je ključno za lažje prilagajanje v družbi. Vrtci so ključni za ustvarjanje vključujočega okolja, ki deluje v dobro potreb vseh otrok in spodbuja pozitivne odnose. Pomembna pa je tudi vloga vzgojiteljev in strokovnjakov, ki lahko z znanjem in prilagoditvami zagotavljajo uspešno vključevanje otrok. Kot smo že omenili, to lahko dosegajo z individualiziranim programom, ki upošteva specifične potrebe otrok, ter s povezovanjem z drugimi strokovnjaki in storitvami, kar otroku omogoči celostno podporo. Vrtci imajo ključno vlogo pri prehodu od zdravstvenega modela k socialnemu, kar omogoča boljše vključevanje in podporo otrok s posebnimi potrebami (Murgel, 2019).

1.4.3. Inkluzija v vrtcu

»Pravica do inkluzivne vzgoje in izobraževanja omogoča vsem otrokom, da se uspešno učijo skupaj, kar terja upoštevanje razlik med njimi. Šola, ki je usmerjena v otroka, je temelj za k človeku usmerjeno družbo, ki spoštuje razlike, omogoča optimalen razvoj sposobnosti in ima spoštljiv odnos do vseh ljudi« (Kavkler, 2008 str. 10).

Inkluzija je ena izmed osrednjih tem vzgoje in izobraževanja že zadnjih nekaj let. Veliko je poudarka prednosti, ki jih ta prinaša. Avtorica Kavkler (2008, str. 11) inkluzivno vzgojo in izobraževanje opredeljuje kot neodtujljivo pravico otrok do ustreznega in učinkovitega izobraževanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah.

Za lažje razumevanje uporabe inkluzivne vzgoje bom najprej opredelila dva različna pojma, ki se v vzgoji in izobraževanju zadnja leta pogosto pojavljata:

- INTEGRACIJA: Namestitev otroka s posebnimi potrebami v redno ustanovo, kjer poskuša spremeniti, prilagoditi šolsko in širše okolje otroka nekemu »povprečju«, da se lahko vključi v redni sistem vzgoje in izobraževanja in dosega določene standarde (še spremeni).
- INKLUZIJA: Omogoča vsakemu posamezniku, da sodeluje, kolikor zmore, ker doseganje povprečnih dosežkov ni temeljni pogoj za vključitev v šolsko in širše socialno okolje.

Pri integraciji ostaja šolski sistem nespremenjen, na drugi strani pa inkluzivna praksa spodbuja strokovne delavce k razmišljanju o svojem delovanju, o pristopih k poučevanju, o uporabi različnih oblik pomoči in o različnih načinih odzivanja na potrebe vseh otrok (Kavkler, 2008, v Farell, 2005).

V inkluzivnem vrtcu ima vsak otrok možnost, da sodeluje v skupini z vrstniki in prispeva k njenemu napredku glede na svoje sposobnosti. Namesto poudarjanja otrokovih pomanjkljivosti je ključno, da se iščejo močna področja in rešitve, ki omogočajo uspešno vključevanje otrok v skupino. Za uspešno vključitev je izjemno pomembno, da strokovni delavec otroka s posebnimi potrebami zares sprejme in da otrok ni le fizično integriran v okolje, ampak je deležen razumevanja, sprejemanja, ustreznih prilagoditev in strokovne pomoči. Strokovni delavec, ki dela z otroki, ima ključno vlogo pri ustvarjanju inkluzivnega ozračja. Za uspešno uresničevanje inkluzije v praksi sta nujna povezovanje in sodelovanje vseh

strokovnih delavcev, vključno z vzgojitelji, svetovalnimi delavci in ravnateljem. Skupaj lahko učinkovito rešujejo izzive, si nudijo podporo ter zagotavljajo, da inkluzija postane sestavni del delovanja vrtca (Kavkler, 2008, str. 16).

Inkluzivna vzgoja pa ni koristna le za otroke s posebnimi potrebami, ampak tudi za vse ostale. Otroci, ki so v skupinah vključeni z otroki s posebnimi potrebami, bolje razumejo različnost, ker se spoznavajo s podobnostmi in razlikami med ljudmi ter se tako naučijo strpnosti, pomagati, empatije idr. (Kavkler, 2008, str. 14)

Kavkler (2008, str. 16−17) poudarja, da se vrtec srečuje z nekaterimi izzivi glede izvajanja inkluzije, saj je na voljo premalo virov, ki bi omogočili podporo vzgojiteljem in staršem, premalo pomoči pri izobraževanju kadra in izziv zaradi prepričanj v vzgoji in izobraževanju, ki niso v skladu z inkluzivno filozofijo. Inkluzija je torej kompleksen, a nujen proces, ki zahteva usklajena prizadevanja celotnega vzgojno-izobraževalnega sistema, pri čemer ima svetovalna delavka pomembno vlogo pri zagotavljanju, da se proces inkluzije kljub vsemu udejanja v praksi.

Inkluzija ni le pedagoški model, ki se udejanja v vrtcu, ampak je moralna dolžnosti, saj si vsak otrok, ne glede na svoje sposobnosti, zasluži enakopravno vključevanje v vzgojno-izobraževalni proces. Lesar (2013) obravnava inkluzijo kot temeljno etično vrednoto, ki presega zgolj tehnične vidike izobraževalnega sistema, in poudarja, da je inkluzija tesno povezana s socialno pravičnostjo in enakostjo, pri čemer se sprejema in spoštuje različnost ter odpravlja neenakost.

Inkluzija zahteva celostno obravnavo posameznika, kjer se upošteva vse njegove potrebe, ter aktivno sodelovanje vseh vpletenih. Deluje kot okvir za preprečevanje izključevanja in diskriminacije ter spodbuja oblikovanje pravičnega izobraževalnega sistema (Lesar, 2013).

Lesar (2013) povzema nekaj teorij pravičnosti, ki lahko vplivajo na razumevanje in izvajanje inkluzije v izobraževalnem sistemu:

- Egalitarizem: Poudarja enakost vseh posameznikov in zahteva enake možnosti za vse. Za inkluzijo to pomeni zagotavljanje, da imajo vsi otroci ne glede na medsebojne razlike enake možnosti sodelovanja in možnost doseči uspeh v vzgojno-izobraževalnem sistemu.

- Utilitarizem: Stremi k skupnemu dobremu, kar pomeni, da se sprejema odločitve z motivom zadostiti potrebam največjega števila ljudi. V praksi se to udejanja z uvajanjem prilagoditev, ki koristijo večini otrok. Izziv za inkluzijo pri tej teoriji je, da lahko zanemari specifične potrebe posameznikov.
- Teorije zmožnosti: govori o sposobnosti posameznikov, da dosežejo določen standard življenja in svoje potenciale. Za inkluzijo v izobraževanju to pomeni, da se izobraževalni sistem prilagodi tako, da vsakemu posamezniku omogoči razvijanje svojih potencialov in doseganje osebnih ciljev.

Uspeh posameznika je odvisen od zunanjih in notranjih dejavnikov, ki se med seboj prepletajo. Kavkler (2008, str. 43−45) dejavnike, ki vplivajo na uspešnost vključevanja posameznika, razdeli v tri sklope. V prvem sklopu opredeli vpliv bioloških značilnosti posameznika (gibalne sposobnosti, sposobnost mirnega sedenja in koncentracija, senzorne sposobnosti, kognitivne sposobnosti, bolezen idr.), na katere težje vplivamo. Drugi sklop je povezan s socialno-emocionalnimi pogoji, ki so odvisni od socialno-emocionalnega ozračja v okolju, socialne zrelosti vrstnikov in otroka s posebnimi potrebami, otrokove anksioznosti, odpornosti, samopodobe, interesov, socialnih veščin itd. V tretji. sklop dejavnikov za uspešno inkluzijo pa sodijo vzgojno-izobraževalni pogoji (učni slog, pedagoške metode, gradivo idr.). Za najboljše izvajanje inkluzivne vzgoje je treba upoštevati vse tri sklope.

1.4.4. Individualni načrt pomoči družini in Individualiziran program

Individualni načrt pomoči družini (INPD) oz. Zapisnik multidisciplinarnega tima (MDT) pomenita zapis o otrokovih posebnostih, potrebah in pravicah. Osredotočata se na specifične potrebe otroka in njegove družine ter temeljita na prilagojenem pristopu, ki upošteva individualne značilnosti otroka in okoliščine družine. Pri oblikovanju in pripravi načrta je pomembno vključevanje staršev in družinskih članov, saj omogoči boljše razumevanje otrokovega ozadja in zagotavljanje usklajenega dela z otrokom. Načrt vključuje tudi sodelovanje različnih strokovnjakov, kot so specialni pedagogi, psihologi, delovni terapevti in socialni delavci, kar ustvarja celostno mrežo podpore za družino. Poleg tega je pomembno, da se staršem ponudita usposabljanje in svetovanje, da bolje razumejo potrebe otroka in

pripomorejo k doseganju ciljev. Načrt se sproti spremlja in prilagaja glede na otrokove potrebe in napredek (Vovk Ornik, 2022).

INPD za otroke in njegovo družino pripravi multidisciplinarni tim, ki ga običajno sestavljajo strokovni delavci z različnih strok (npr. zdravnik specialist pediater, medicinska sestra, administrator, fizioterapevt, delovni terapevt, logoped, psiholog, strokovni delavci s področja specialne in rehabilitacijske pedagogike, socialni delavci in drugi strokovni delavci v sodelovanju s starši). Individualni načrt pomoči družini se osredotoča na potrebe otrok ter opredeli pedagoško, zdravstveno in socialno pomoč. Zajema torej pedagoški, socialni in zdravstveni vidik otroka in njegove družine ter opredeljuje naslednje:

- otrokov telesni, kognitivni, socialni, sporazumevalni in čustveni razvoj;
- družinske možnosti, skrbi in potenciale za celostni razvoj vse družine;
- okolje, kjer bosta otroka in družina opolnomočena s pomočjo storitev zgodnje obravnave;
- programe in posamezne storitve zgodnje obravnave;
- izvajalce storitev zgodnje obravnave;
- pravice iz socialnega varstva;
- druge pomembne ugotovitve v skladu s potrebami otroka in družine.

Tudi Globačnik (2012, str. 39) našteva naslednje pomembne vsebinske sklope, ki sestavljajo individualiziran načrt pomoči družini:

- otrokova prihodnost za izobraževanje in cilji;
- opis služb pomoči in pripomočkov, ki jih bodo potrebovali doma in v vrtcu;
- opis obiskov;
- opredelitev prioritet staršev in možnosti za udejanjanje.

Globačnik (2012, str. 39) ugotavlja, da se v nekaterih primerih načrt oblikuje z družino, kot neke vrste dogovor o sodelovanju, kjer je zapisano, kaj je potrebno storiti. Tak načrt se spremlja in oceni uspešnost oziroma izvajanje zastavljenih ciljev. Spet v drugih primerih pa načrti niso formalni, ampak so družine kljub temu obveščene o sprotnem dogajanju tekom obravnave. Vedno bolj se opušča načrte, ki so osredotočeni le na otroka in ne na delo ter potrebe celotne družine.

Vrtci se že dlje časa zavzemajo, da bi iz podrejenega položaja v multidisciplinarnem timu prišli do tega, da bi imeli aktivno vlogo pri pripravi in spremljanju INPD oz. zapisnika MDT. Strokovni delavci v vrtcu imajo namreč kompetence pedagoške stroke, ki veliko doprinesejo pri delu z otroki in družinami, ki potrebujejo podporo (Vovk Ornik, 2022).

Otroci, ki na podlagi mnenj multidisciplinarnega tima dobijo zapisnik ali individualni načrt pomoči družini, dobijo v vrtcu dodatno strokovno pomoč. Skupina strokovnjakov, ki sodeluje v procesu vzgoje otroka s posebnimi potrebami v vrtcu, skupaj s starši tvori strokovni tim, ki pripravi individualiziran program za delo z otrokom v vrtcu. Pri pripravi se upoštevajo lastna opažanja pri spremljanju otrokovih posebnosti in napredka ter vse druge informacije, ki so na voljo, tudi tiste, pridobljene iz zapisnika multidisciplinarnega tima. Pri izvajanju individualiziranega programa je treba upoštevati kurikulum vrtca in program prilagajati vsebinam in dejavnostim, ki so v oddelku ali vrtcu aktualne. Pri sestavljanju individualiziranega programa je treba slediti ciljem, ki prispevajo k otrokovemu potencialnemu razvoju. (Čas, 2003).

»Za napredek in učinkovito obravnavo je pomembna celovita ocena otrokovih preostalih zmožnosti, na podlagi katere načrtujemo delo z otrokom in družino« (Globačnik, 2012, str. 39). Snow in Van Hemel (2008) poudarjata, da je ocenjevanje v zgodnjem otroštvu ključno za optimalen razvoj in zagotavljanje kakovostne vzgoje in izobraževanja. Pomembno je zato, ker ocena pomaga vzgojiteljem in staršem, da bolje razumejo razvojno stopnjo otroka in posledično prilagodijo metode dela za doseganje optimalnih ciljev. Ocenjevanje omogoča tudi zgodnje prepoznavanje težav, kar vodi v pravočasno pomoč in nadaljnje usmerjanje. Preko ocenjevanja se spremlja tudi napredek razvoja otroka, ker lahko na podlagi tega ocenimo, ali so metode uspešne ali je potreba po drugih prilagoditvah. Pri ocenjevanju je treba upoštevati, da so ocenjevalne tehnike primerne starosti otroka in je pri tem zagotovljena pravičnost ne glede na razlike otrok.

Snow in Van Hemel (2008) naštejeta nekaj ključnih metod, ki bi jih lahko uporabljali v vrtcu. Prva je opazovanje, ena od ključnih metod, ki omogoča zbiranje podatkov o otrokovem vedenju in razvoju v naravnem okolju ter ponuja vpogled v socialne, čustvene in kognitivne vidike otroka. Uporabna je v vsakdanjih situacijah otroka, kot so igra, hranjenje … Druga možna metoda so različni testi, pri katerih je treba upoštevati starost in sposobnost otroka. Omogočajo primerjavo razvojnih sposobnosti med otroki. Tretja metoda so portfolij kjer so

zbrani otrokovi izdelki. Omogočajo spremljanje otrokovega napredka skozi čas. Tudi pogovor je eden izmed možnih načinov opazovanja, vendar mora biti prilagojen starosti otroka. Omogoča namreč vpogled v otrokov način razmišljanja.

Za uspešno ocenjevanje je treba spoštovati otrokovo zasebnost in dostojanstvo; ocenjevanje mora biti pravično in pošteno (enakopravna obravnava), nujna sta natančnost in upoštevanje celovitost informacij, že pred ocenjevanjem je treba dobiti soglasje staršev in jih sproti obveščati o rezultatih. Pridobljene rezultate se uporabi za dobrobit otrok in za nobene druge namene. Pomembno je tudi, da se zgradita zaupanje in sodelovalni odnos z družino. Izvajalec ocenjevanja mora metode in pristope ocenjevanja redno posodabljati. Ocenjevanje mora torej služiti kot orodje za podporo, ne za stigmatizacijo ali neenakopravno obravnavo (Snow in Van Hemel, 2008)

1.4.5. Psihosocialna podpora in pomoč družini

Psihosocialna pomoč je pomemben del celostne zgodnje obravnave in v širšem pomenu opisuje vsako dejanje, ki je usmerjeno k drugi osebi, družini ali skupnosti s ciljem, da se zmanjša stiska, odstranijo neugodje, trpljenje in psihosocialne težave ter pospeši proces okrevanja (Mikuš, 2017).

Duševno zdravje in dobrobit otrok predstavljata skupen izziv v številnih državah po svetu, saj približno 20 % otrok in mladostnikov trpi za duševno zdravstveno motnjo (Christensen, 2021). Povečala se je tudi ozaveščenost o duševnem zdravju otrok v šolah in vrtcih (Christensen, 2024). Christensen (2021) ugotavlja, da je zagotavljanje psihosocialne podpore globalno prepoznan izziv in se pojavlja tako v razvitih kot v manj razvitih državah. Občutek povezanosti, učinkovita komunikacija ter skrb s strani odraslih v šolah in vrtcih vplivajo na izide duševnega zdravja mladih. Kakovostna vzgoja in izobraževanje ter psihosocialna podpora so ključni dejavniki za razvoj otrok in njihovo duševno zdravje. Vrtec je prostor z velikim potencialom za psihosocialno podporo saj je to okolje, kjer lahko strokovnjaki vsakogar dosežejo z enostavnimi in manj intenzivnimi programi (Christensen, 2021; Christensen, 2024). Psihosocialna podpora ali pomoč otrokom in družini, ki jo omogoča vrtec, se velikokrat odvija že spontano, preko odnosov in preko varnega ozračja v vrtcu. Svetovalne delavke pa so tiste, ki lahko vplivajo na spoštljivo komunikacijo in varen prostor za vsakogar. Veliko otrokom in

družinam, ki potrebujejo pomoč, ravno vrtec predstavlja edini vir pomoči, zato je še toliko bolj pomembno, da je to okolje za otroka in družino prijetno in varno (Mikuš, 2017).

Za otroke s psihosocialnimi težavami ali duševnimi motnjami je pogosto najbolj učinkovita pomoč, ki združuje več pristopov, kot so čustvena podpora, psihoterapija, učna pomoč in sodelovanje s strokovnjaki, na primer s psihologi ali psihiatri (Mikuš, 2017).

Uspešno nudenje pomoči in podpore, ki jo lahko nudi svetovalna delavka temelji na teoretskih izhodiščih, ki poudarjajo pomembnost celostnega pristopa k posamezniku. Človeka je treba razumeti kot edinstveno bitje, ki je hkrati fizično, psihično in socialno vpeto v različna okolja (družinsko, šolsko, vrstniško in širše družbeno) (Rupar, 2024). Ekološki pristop predstavlja enega od takšnih pristopov pri delu z otroki, ker poudarja pomembnost razumevanja otroka v njegovem ožjem in širšem okolju. Ekološki pristop se osredotoča na interakcijo med posameznikom in njegovim okoljem ter raziskuje, kako lahko različna področja otrokovega življenja vplivajo na njegovo vedenje, čustva in razvoj. Webb (2019, str. 13) poudarja pomen razumevanja vpliva teh okolij na otrokovo dobrobit in razvoj. Ta pristop vključuje tudi dinamično interakcijo med otrokom in okoljem, saj otrok ni zgolj pasiven prejemnik vplivov, temveč aktivno sodeluje z okoljem. Poznavanje tega pristopa nam omogoča, da razumemo vzajemen vpliv med otrokom in družino, spoznamo in razumemo spreminjajočo se strukturo družine in razumemo vplive družinske krize, kot so stres in travme na razvoj otroka. Bronfenbrennerjev ekološki model opredeljuje razvoj skozi štiri ravni okolij: mikrosistem, mezosistem, ekosistem in makrosistem. Socialni delavci v skladu s tem modelom pomagajo otrokom in njihovim družinam pri zmanjševanju negativnih vplivov, kot sta revščina ali zanemarjanje, in spodbujajo pozitivne dejavnike, kot so podpora odraslih, kakovostno izobraževanje in vključevanje v skupnost. (Webb 2019, str. 30). Ekološki pristop socialnim delavcem omogoča celosten vpogled v otrokovo življenje. Otroka obravnavajo v širšem kontekstu, kar pomeni, da podpirajo pozitivne mehanizme obvladovanja in pomagajo pri povezovanju otroka s podporo v različnih okoljih. Ta pristop poudarja tudi vlogo skupnosti kot vira širše socialne in kulturne podpore za otroke, ki se soočajo s težkimi okoliščinami.

Teorija navezanosti se uporablja za razumevanje različnih oblik razvoja, kot so čustvene motnje, socialne sposobnosti in celo razvojni izzivi, ki jih otroci iz različnih okolij ali z zgodnjimi travmami doživljajo v kasnejših fazah življenja. Poznavanje teorij navezanosti pomaga pri razumevanju otroka in družinskih odnosov. Na ta način je v podpornih procesih mogoče

izboljšati navezanost ter okrepiti otrokovo odpornost. Varna navezanost lahko otroku pomaga razviti zaupanje v druge, bolj učinkovite strategije spoprijemanja s stisko in bolj stabilne medosebne odnose v odraslosti (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2020, str. 110).

Za razumevanje nekaterih vidikov otrokovega razvoja je pomembno tudi poznavanje vzgojnih stilov in vpliv le-teh na otroka že v zgodnjem otroštvu. Vidmar in Zupančič (2006) pa ugotavljata tudi, da obstajajo povezave med značilnostmi vzgoje in otrokovim socialnim vedenjem. Baumrind (1971 v Vidmar Zupančič, 2006) vzgojo razdeli na štiri pristope, ki vplivajo na otrokovo vedenje: avtoritarni, avtoritativni, permisivni in nevpleteni slog. Avtoritarni slog vključuje visoke zahteve in nizko odzivnost staršev, je povezan z negativnim razpoloženjem in manjšo socialno prilagodljivostjo otrok. Avtoritativni slog temelji na zahtevnosti in odzivnosti spodbuja socialno kompetentne otroke, ki so pozitivno razpoloženi, samozavestni in učinkovito uravnavajo čustva. Permisivni slog, ki vključuje nizke zahteve in visoko odzivnost, pogosto povzroči težave pri nadzoru impulzov in čustev. Nevpleteni slog ima najbolj neugoden učinek na otrokov razvoj. Pri spremljanju razvoja otroka upoštevamo tudi vzajemnost med starši in otroki, saj lahko otrokove značilnosti vplivajo na to, kako starši reagirajo nanje, in hkrati se otroci različno odzivajo na enake vzgojne pristope (Vidmar in Zupančič, 2006).

Z vpogledom v družinsko odpornost in dinamiko lažje podpiramo družino pri odkrivanju in razvijanju njenih moči in izbiramo primerne metode dela.

1.4.6. Socialnodelovni koncepti pri delu z družino

»Socialno delo z družino je delo na način soustvarjanja rešitev v delovnem odnosu« (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 27).

Na delovnem mestu svetovalnega delavca je lahko zaposlena tudi socialna delavka oziroma socialni delavec, ki med študijem pridobi pomembne kompetence za vodenje svetovalnega odnosa in izvajanje različnih oblik pomoči znotraj vrtca.

Kot ugotavlja Šugman Bohinc (2014), se socialne delavke skozi študij svetovalnega dela usposobijo za delo v svetovalni službi v vrtcu, kjer pridobijo ključne kompetence za svoje delo. Naučijo se, kako vzpostaviti spoštljiv in odgovoren odnos s sogovorniki, ki temelji na osebnem stiku, usmerjenosti k želenim spremembam ter etičnem sodelovanju, pri čemer upoštevajo

stališča vseh sogovornikov in sodelujejo pri ustvarjanju izvirnih delovnih projektov pomoči. Tekom študija se pripravijo tudi na vzpostavljanje delovnega odnosa z družinami, kar je ključno za uspešno psihosocialno podporo in svetovalni odnos v vrtcu. Naučijo se usmerjati pogovor z družinami v smeri želenih razpletov in soustvarjajo rešitve usmerjene v pozitivne spremembe, kar je vsekakor temeljna naloga šolskih svetovalnih delavk in delavcev (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2013). Pridobljena znanja jim omogočajo nudenje učinkovite psihosocialne podpore, saj zmorejo prepoznati in obravnavati potrebe posameznikov in skupin ter ustvariti varno in zaupno okolje, ki spodbuja sodelovanje (Šugman Bohinc, 2014).

Pomemben temelj svetovalnega dela je svetovalni odnos, ki ga Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2013) opisujeta kot odnos, kjer se spoštujejo moči in viri posameznika, poudarja pa se soustvarjanje procesa pomoči in osredotočanje k pozitivnim ciljem in spremembam. Ker svetovalna delavka pri vključevanju v celostno zgodnjo obravnavo veliko dela z družino, je prednost socialne delavke, da pozna ključne koncepte dela z družino in jih uporablja. Ti so ji lahko v veliko pomoč pri uspešnem vodenju svetovalnega odnosa, reševanju konfliktov in na sploh vstopanju v različne odnose in pogovore. Ti koncepti so: koncept soustvarjanja, koncept delovnega odnosa, koncept izvirnega delovnega projekta pomoči (IDPP), koncept dela na dveh ravneh in jezik socialnega dela (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 21). V delovnem odnosa so pomembni še naslednji koncepti: perspektiva moči, etika udeleženosti, znanje za ravnanje in ravnanje s sedanjostjo (Čačinovič Vogrinčič, 2002). Takšen pristop omogoča, da se v svetovalnem odnosu krepijo moči posameznika in družine ter da se soustvarjajo rešitve za kompleksne težave. Za lažje razumevanje, kako lahko svetovalna delavka v vrtcu v praksi uporabi te koncepte, bom v nadaljevanju na kratko predstavila vsak koncept posebej.

KONCEPT DELOVNEGA ODNOSA

Vzpostavitev delovnega odnosa je prvi korak pri sodelovanje z družino ali posameznikom v skupnem projektu pomoči, kjer se soustvarjajo rešitve. Delovni odnos temelji na instrumentalni definiciji problema (Lüssi, 1991, v Čačinovič Vogrinčič, 2002). To pomeni, da svetovalna delavka vzpostavi pogoje za pogovor, da lahko vsak član družine vstopi s svojo definicijo problema (Čačinovič Vogrinčič, 2002). V odnosu z družino, otrokom ali vzgojiteljem svetovalna delavka ves čas kaže zanimanje za človeka, je radovedna, raziskuje in je prisotna

tukaj in zdaj (Barle, 2016). . Ta koncept odpira prostor za dialog in priznava različne oblike družinskega življenja, kjer so slišani vsi glasovi, tudi otrokov glas (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2020).

KONCEPT SOUSTVARJANJA

Koncept soustvarjanja pomeni, da so slišani vsi glasovi vseh vpletenih v odnos; upoštevamo vsak glas pri instrumentalni definiciji problema in pri načrtovanju sprememb (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 22). To pomeni, da svetovalna delavka pri svojem delu vedno prisluhne staršem, otroku, vzgojiteljem in skupaj z njimi ustvarja rešitve in načrtuje delo.

KONCEPT IZVIRNEGA DELOVNEGA PROJEKTA POMOČI (IDPP)

Koncept izvirnega delovnega projekta pomoči (IDPP) ustvarimo s pomočjo sporazumevanja, dogovarjanja in skupnega oblikovanja rešitev, ki so usmerjene k dobrim izidom. V središču projekta so procesi pomoči, kjer se želeni izidi spremenijo v akcijo, v dejanja in konkretne spremembe (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 23). Z vsako družino ali posameznikom je ustvarjen individualiziran izvirni projekt pomoči (Barle, 2016, str. 98). Svetovalna delavka vsako družino in otroka obravnava individualno ter prilagaja metode dela glede na njihove potrebe. Pri delu z otroki vedno ustvarimo varno okolje, kjer se počutijo slišane in vključene. Uporabljamo različne pedagoške metode, kot so risanje, igra, petje ipd., ob tem pa vedno spoštujemo posebnosti otroštva in omogočamo varovalne dejavnike za njihovo rast (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2020, str. 100–105).

KONCEPT DELA NA DVEH RAVNEH

Koncept dela na dveh ravneh loči sodelovanje oziroma svetovalni odnos na dve ravni. Prva je raven soustvarjanja rešitev, kjer se skrbno zbirajo instrumentalne definicije od vseh članov. Druga raven, v katero spadajo družinska dinamika oziroma spremembe za več razvidnosti v njej, kjer člani raziskujejo razvidnost in ubesedijo spremembe, ki jih družina soustvarja (Čačinovič Vogrinčič, 2016, str. 24). Svetovalna delavka najprej pridobi informacije o družini, njihov pogled na težave, skrbi in skupaj z njimi soustvari morebitne rešitve (npr. starši ne vedo kako delati z otrokom, ki ima Avtizem. Imajo željo, da bi mu doma omogočili optimalno okolje). V drugem delu pa z družino in otrokom dela na konkretnih spremembah, ki vodijo do željenih ciljev (npr. s starši soustvari plan dela, jih usmeri, kako lahko otroku doma omogočijo čim več

prilagoditev - uporaba slikovnega gradiva in uporabo senzoričnih igrač, skupaj vodijo dnevnik in spremljajo konkretne korake in spremembe).

JEZIK SOCIALNEGA DELA

Jezik socialnega dela je jezik, s katerim opisujemo spremembe, ker ubesedi uresničljivo, najmanjši možni korak v smeri želenih izidov. Je jezik, ki predstavlja spoštljive in odgovorne zaveznike družine in njenih članov. V jeziku socialnega dela vedno upoštevamo perspektivo moči (Čačinovič Vogrinčič, 2010). Jezik socialnega dela omogoča, da prehajamo iz jezika stroke v jezik uporabnika in obratno, prilagajamo jezik tako, da smo razumljeni.

PERSPEKTIVA MOČI

Perspektiva moči, ki je temeljna strokovna drža, izhodišče in nujna odločitev socialne delavke v odnosu. Njen cilj je, da sodelujoči v odnosu prepoznajo že pridobljene vire moči in nove tekom odnosa pridobijo (Barle, 2016, str. 107-108). Svetovalna delavka je vedno pozorna na močna področja družine. Pomaga jim, da jih prepoznajo in v času sodelovanja poiščejo tudi nova.

ETIKA UDELEŽENOSTI

Etika udeleženosti omogoča, da se družini ali posameznikom svetovalna delavka pridruži tam, kjer trenutno so, ter skupaj z njimi preko dialoga raziskuje njihove potrebe, želje in cilje (Barle, 2016, str. 107-108)

ZNANJE ZA RAVNANJE

Pomembno je, da svetovalna delavka razpolaga z znanjem in veščinami, ki ji omogočajo samozavestno in učinkovito ravnanje v različnih situacijah. Ključno je, da zna vzpostaviti in vzdrževati ustrezen kontekst socialno-delavskega razgovora ter svoje znanje aktivno deli s sodelujočimi v procesu soustvarjanja rešitev (Čačinovič Vogrinčič, 2002).

RAVNANJE S SEDANJOSTJO

Zadnji ključen koncept v delovnem odnosu pa je ravnanje s sedanjostjo, ki usmerja strokovnjaka v sedanjost, v čas, ko smo s posameznikom ali družino v delovnem odnosu (Čačinovič Vogrinčič, 2002).

Sodelovanje z družino in otroki je ustvarjalno le, če v procesu dobijo dobre izkušnje enakopravnosti, sodelovanja, soustvarjanja in občutek lastne vrednosti. Vedno več družin se srečuje z nemočjo, zato sta nudenje podpore in odkrivaje moči toliko bolj pomembna. Svetovalna delavka je v odnosu vedno spoštljiv in odgovoren zaveznik (Čačinovič Vogrinčič in Mešl, 2020, str. 153).

Ena izmed ključnih sestavin komunikacije je tudi empatija, ki je bistven element v praksi socialnega dela, zlasti v svetovalnem odnosu. V poklicih, kot je socialno delo, se empatija izraža skozi sposobnost, da delimo in razumemo »duševno stanje« drugih. To pomeni, da se znamo vživeti v položaj druge osebe in razumeti njena čustva, misli, poglede ter izzive. Tudi mednarodna etična načela za socialno delo (IFSW, 2018) poudarjajo pomembne vrednote, kot so solidarnost, razumevanje in spoštovanje. Norveške nacionalne smernice za izobraževanje na področju zdravstva in socialnega dela pravijo, da morajo socialni delavci razvijati veščine, ki jim omogočajo globlje razumevanje in interakcijo s sogovorniki. Empatija socialnemu delavcu omogoča, da bolje razume sogovornike in njihovo življenjsko situacijo, kar je ključno pri izbiri najustreznejše oblike pomoči za posameznika ali družino (Stokken, 2024).

2. PROBLEM

V svojem magistrskem delu sem raziskovala vlogo svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami. Za to temo sem se odločila, ker želim prispevati k boljšemu razumevanju vloge svetovalne delavke pri delu z otroki s posebnimi potrebami v vrtcu. Izzivi, s katerimi se svetovalne delavke srečujejo v tem kontekstu, so številni, predvsem v zvezi s preobremenjenostjo in številom zadolžitev, večanjem števila otrok s posebnimi potrebami, konflikti pri sodelovanju s starši, nemočjo in neznanjem vzgojiteljev ter zaradi težko dostopnih zunanjih strokovnjakov.

Vloga svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi ima velik pomen, saj vključuje tako delo z otrokom kot tudi podporo staršem in vzgojiteljem pri obvladovanju težav, povezanih s posebnimi potrebami. Prepoznavanje in obravnavanje teh potreb je problematično zaradi predolgih čakalnih dob, pomanjkanja ustreznih zdravstvenih storitev in težav, ki nastanejo ob vključevanju otrok v redne programe, ki niso vedno najboljši za njihove specifične potrebe, zaradi pomanjkanja razvojnih oddelkov.

Temo sem izbrala, ker imam že pet let izkušenj na različnih delovnih mestih v vzgoji in izobraževanju, pri čemer sem bila eno leto zaposlena na delovnem mestu svetovalne delavke v vrtcu. V tem letu sem se prepričala, kako pomembno je sodelovanje svetovalne delavke z vzgojitelji in starši pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami. Ugotovila pa sem tudi, da starši in vzgojitelji potrebujejo veliko dodatne podpore pri delu z otroki s posebnimi potrebami.

Z raziskavo želim prispevati k boljšemu razumevanju vloge svetovalne delavke pri procesu celostne zgodnje obravnave in poudariti, kako pomembni so sodelovanje in soustvarjanje z vsemi vključenimi v proces (svetovalna delavka, vzgojitelji, starši, zunanji strokovnjaki) ter izboljšanje sistema, ki bi omogočal boljšo podporo otrokom s posebnimi potrebami že v predšolskem obdobju. Verjamem, da bo ta raziskava pomagala pokazati, kakšno vlogo ima svetovalna delavka in kako se sooča z raznimi izzivi ter kako njeno vlogo doživljajo drugi vključeni. Hkrati bo pokazala, kje so pomanjkljivosti sistema in kje so potrebne izboljšave.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Za namen magistrske naloge sem izvedla kombinirano raziskavo, ki vključuje kvalitativni in kvantitativni del. Kvalitativni pristop je omogočil poglobljeno razumevanje vloge svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami v vrtcu. S pomočjo pogovorov s svetovalno delavko sem pridobila vpogled v njeno delo, izkušnje in pristop k tej zahtevni nalogi. Kvantitativni del raziskave pa je bil izveden z anketnim vprašalnikom, ki je omogočil zbiranje mnenj in ocen staršev ter vzgojiteljev glede njihove izkušnje z vlogo svetovalne delavke v njihovem vrtcu. Kombinacija obeh metod je prispevala k celovitejšemu razumevanju njenega pomena in vpliva.

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

V raziskavi sem uporabila dva različna pripomočka. Za kvalitativni del sem izvedla delno strukturiran intervju s svetovalno delavko v vrtcu, kjer sem uporabila vnaprej pripravljen vprašalnik odprtega tipa. Nanašal se je na njeno vlogo pri celostni obravnavi otrok s posebnimi potrebami in vprašanja so bila oblikovana tako, da spodbujajo poglobljene odgovore o njenih izkušnjah in pristopih.

Za kvantitativni del raziskave sem pripravila dva spletna anketna vprašalnika. Enega za starše otrok s posebnimi potrebami v rednem vrtcu ter drugega za vzgojitelje in pomočnike vzgojitelja. Vprašalniki so vključevali že vnaprej pripravljene trditve, ki so omogočale merjenje stopnje strinjanja s trditvijo.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo1 raziskave predstavljajo vse svetovalne delavke, ki so bile v času mojega zbiranja podatkov zaposlene v vrtcih v Sloveniji na delovnem mestu svetovalne delavke. Populacijo 2 predstavljajo vse vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic, ki so bile v času mojega zbiranja podatkov zaposlene v vrtcih v Sloveniji na omenjenem delovnem mestu. Populacija 3 so vsi starši otrok s posebnimi potrebami, katerih otroci so v času mojega zbiranja podatkov obiskovali vse vrtce v Sloveniji. Vzorec je priložnostni, saj sem v raziskavo vključila svetovalno delavko, starše otrok s posebnimi potrebami ter vzgojitelje in pomočnike vzgojitelja iz treh določenih vrtcev.

Za kvalitativno raziskavo sem izvedla pol strukturiran intervju v živo s svetovalno delavko v vrtcu, kar je omogočilo podrobno raziskovanje njenega vpogleda ter osebnih izkušenj in pristopov k delu z otroki s posebnimi potrebami.

Kvantitativne podatke sem zbrala s pomočjo spletnih anketnih vprašalnikov, ki sem jih staršem in vzgojiteljem (pod to so zajeti vzgojitelji in tudi pomočniki vzgojitelja) treh različnih vrtec v Ljubljani in okolici posredovala preko Facebooka in e-pošte. Anketni vprašalnik za starše je izpolnilo 40 sodelujočih, vprašalnik za vzgojitelje in pomočnike vzgojitelja pa 50 sodelujočih.

3.4. Obdelava in analiza podatkov

Kvalitativno raziskavo sem analizirala s pomočjo odprtega in osnega kodiranja. Postopek kodiranje je potekal po naslednjih korakih:

1. Posnet intervju s svetovalno delavko sem pretipkala v program Word. Pri prepisu sem odstranila mašila in uredila besedilo za jasnost in relevantnost (Transkript pogovora je vključen v priloge).

Izjave iz odgovorov, ki so se mi zdeli pomembni in relevantni za raziskovalno vprašanje, sem prepisala in označila z zaporednimi številkami, kar omogoča enostavnejše sledenje. V prikazuje številko (npr. V2) vprašanja in številka poleg zaporedno številko izjave pri tem vprašanju (npr.1).

Primer: *»Celostna zgodnja obravnava pomeni predvsem odkrivanje razvojnih primanjkljajev pri otrocih, vključenih v vrtec, in prepoznavanje otrok z rizičnimi dejavniki.« (V2.1.)*

2. S pomočjo odprtega kodiranja sem interpretirala osnovne kode, ki sem jim nato določila kategorije in nadkategorije, kar je omogočilo organizirano obdelavo podatkov in izpostavitev ključnih tem.

Tabela 3.1: Primer odprtega kodiranja

ŠT. IZJAVE	**IZJAVA**	**KODA**	**KATEGORIJA**	**NADKATEGORIJA**
V12.1.	»Vrtec omogoča prilagojeno izvajanje programa predšolske vzgoje«	Prilagojeno izvajanje programa v rednem vrtcu.	Oblike podpore	Podpora in delo z otroki
V12.2.	»Izvajanje ur DSP znotraj oddelka, v manjši skupini ali individualno, po potrebi pomoč spremljevalca otroka.«	DSP in spremljevalec	Prilagoditve v oddelku	Podpora in delo z otroki
V13.1.	»Prilagoditve se načrtujejo na podlagi zapisnika multidisciplinarnega tima razvojne ambulante in narejene diagnostike CZO, v sodelovanju s strokovnimi delavkami v oddelku, opazovanj otroka in tudi ob upoštevanju informacij, ki nam jih posredujejo starši otroka.«	Prilagoditve, zapisnik MDT, diagnostika, opazovanje	Načrtovanje prilagoditev	Podpora in delo z otroki

Tabela 3.2: Primer osnega kodiranja

NADKATEGORIJA	**KODA**	**IZJAVA**
SODELOVANJE S STARŠI		
Ključne naloge dela s starši	Podpora in opolnomočenje staršev in celotne družine	*»Sodelovanje s starši pomeni predvsem podporo in opolnomočenje staršev in celotne družine, da se zagotovi najbolj optimalen razvoj otroka.« (V4.1.)*
Koraki sodelovanja	Podpis pogodbe, opazovanje, izmenjava informacij	*»Na začetku s podpisom soglasja glede opazovanja otroka v oddelku, nato izmenjave informacij na pogovorni urici skupaj s strokovnimi delavkami, na sestankih strokovne skupine, občasno tudi na timskih sestankih v okviru ZD – razvojna ambulanta, CSD, telefonski pogovori ali povabilo na pogovor.« (V4.2.)*
Redno sodelovanje s starši	Srečanje s starši	*»… običajno izpeljemo vsaj 2–3-krat v šolskem letu, vse ostalo po*

		potrebi, glede na potrebe družine in situacijo« (V5.1.)

Kvantitativno analizo zbranih podatkov iz spletnega anketnega vprašalnika sem izvedla po naslednjih korakih:

1. Sestavljen anketni vprašalnik sem vnesla v spletni program 1ka.
2. Povezavo do ankete sem delila preko e-pošte, Facebooka in e-Asistenta, da sem zajela širši krog staršev, vzgojiteljev in pomočnikov vzgojitelja.
3. Zbrane podatke sem obdelala v programu Excel
4. Pridobljene podatke sem prikazala s pomočjo grafikona, histograma in tabele, kar omogoča vizualno preglednost in jasnost predstavitve rezultatov. S pomočjo opisne statistike sem podatke dodatno interpretirala in predstavila ključne ugotovitve.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

4.1. Kvalitativna raziskava

Odgovore, ki sem jih pridobila s pomočjo delno strukturiranega vprašalnika, bom predstavila po ključnih temah, ki sem jih razvila preko pridobljenih odgovorov tako, da bom odgovorila na raziskovalna vprašanja.

4.1.1. Kakšna je vloga svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami?

Vloga svetovalne delavke v vrtcu

Temeljna naloga svetovalne delavke je, da se s svojim strokovnim znanjem preko svetovalnega odnosa avtonomno vključuje v reševanje kompleksnih pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu. To uresničuje tako, da pomaga in sodeluje s starši, otroci, vzgojitelji, pomočniki vzgojitelja, vodstvom, zunanjimi institucijami in ostalimi zaposlenimi v vrtcu (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 5). Svetovalna delavka v intervjuju poudari, da je njena vloga vedno usmerjena v dobrobit otroka. To dosega s sledenjem smernicam svetovalnega dela v vrtcu. *»... delo svetovalne delavke usmerjeno v dobrobit otroka« (V.1.1.) »… sodelovanje pri kompleksnem reševanju pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu.« (V1.2.) »Sodelovanje poteka preko svetovalnega odnosa, tako s strokovnimi delavci, vodstvom, s starši otrok in tudi drugimi udeleženci izven vrtca.«(V1.3.)*

Pomen celostne zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami in vloga svetovalne delavke pri tem

Svetovalna delavka CZO v vrtčevskem okolju vidi kot odkrivanje razvojnih primanjkljajev pri otrocih in prepoznavanje rizičnih dejavnikov. Pove, da pokriva naslednje vidike: predvsem prepoznavanje primanjkljajev in netipičnega razvoja, preko dodatne strokovne pomoči pa premagovanje primanjkljajev, ovir in motenj: *»Celostna zgodnja obravnava pomeni predvsem odkrivanje razvojnih primanjkljajev pri otrocih, vključenih v vrtec, in prepoznavanje otrok z rizičnimi dejavniki.« (V2.1.)*

Poudari, da je pri tem pomembna njena vloga pri podpori družine in usmerjanju staršev pri nadaljnji obravnavi. Ključni so tudi timsko sodelovanje z razvojno ambulanto, informiranje, podpora in pomoč strokovnim sodelavkam. Njena naloga je tudi, da koordinira srečanje strokovne skupine, ki načrtuje prilagoditve in izvajanje DSP v vrtcu. *»Ob tem so pomembni podpora družini in usmerjanje staršev v obravnavo Centrov za zgodnjo obravnavo v okviru ZD ter timsko sodelovanje z razvojnimi ambulantami. Ključni so tudi informiranje, podpora in pomoč strokovnim delavkam, ki imajo v skupini otroka s posebnimi potrebami, ter izpeljava srečanj strokovnih skupin z namenom načrtovanja aktivnosti izvajanje DSP in evalvacije izvajanje zgodnje obravnave v vrtcu.«(V2.2.),»Predvsem prepoznavanje primanjkljajev in netipičnega razvoja, preko dodatne strokovne pomoči pa premagovanje primanjkljajev, ovir in motenj.« (V3.1.)*

Vloga v timu

Sodelovanje in delo v timu vplivata na večjo motivacijo za delo, medsebojno podporo in naravnanost k skupnemu reševanju problemov. Sodelovanje bo uspešnejše, če se bodo udeleženi med seboj poznali in razumeli posebnosti drug drugega. Zato je pomembno, da med njimi poteka odprta komunikacija (Gregorčič Mrvar, 2020, str. 30). Na vprašanje, kako pomembni se svetovalni delavki zdi timsko delo, je sogovornica odgovorila: »Brez timskega dela si zgodnje obravnave sploh ne predstavljam« (V31.1). Pri celostni zgodnji obravnavi je pomembno timsko sodelovanje z razvojno ambulanto kot tudi timsko sodelovanje s starši, ki so pomembni sooblikovalci zgodnje obravnave. Tudi Globačnik (2012, str. 23) poudarja, da je sodelovanja med starši, strokovnjaki in otrokom pozitiven dejavnik pri procesu celostne zgodnje obravnave, saj sodelovanje vpliva na zdrav odnos s starši, pomaga pri oblikovanju realnih pričakovanj do otroka in išče najoptimalnejše možnosti za delo z otrokom.

Svetovalna delavka opisuje primer, kjer se je pomen timskega dela izkazal za izjemno pomembnega. Za ureditev vseh potrebnih prilagoditev in metod dela za deklico je sodelovala tako z zunanjimi institucijami (»vključitve dolgotrajno bolne deklice (s sindromom Dravet) v redni program vrtca, kjer smo že pred vpisom otroka, sodelovali z razvojno ambulanto, Pediatrično kliniko« (V31.2.)) kot tudi z zaposlenimi v vrtcu (»… se skupaj s starši, vzgojiteljicami in spremljevalko ter vodjo prehrane predhodno dobili in načrtovali skrb za deklico« (V31.3.)); »poleg tima razvojne ambulante je pomembno vključevati tudi starše, kot pomemben sooblikovalec zgodnje obravnave.« (V31.4.)

Sodelovanje s starši

Ena izmed prvih nalog vrtca je, da nudi staršem in družinam pomoč pri zagotavljanju kakovostnega življenja za otroke, zato so starši pomembni sogovorniki in soustvarjalci v procesu vzgoje (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 20-21). »Sodelovanje s starši pomeni predvsem podporo in opolnomočenje staršev in celotne družine, da se zagotovi najbolj optimalen razvoj otroka« (V4.1.). Svetovalna delavka je v intervjuju povedala, da staršem nudi podporo in pomoč, da skupaj ustvarjajo okolje, ki najbolje vpliva na otrokov razvoj. Zaveda se, da je za uspešno sodelovanje pomembno, da ustvari odnos zaupanja, v katerem so slišani in razumljeni vsi vpleteni: *»S sočutjem in vzpostavljanjem dobrega vzajemnega sodelovanja in zaupnega odnosa.« (V6.1.).*

Svetovalna delavka je pojasnila, da pri sodelovanju s starši otrok s posebnimi potrebami sodeluje po korakih. Najprej vedno pridobi soglasje za opazovanje, saj je pomembno, da so starši prvi in redno obveščeni o vseh posebnostih otroka. Prav tako so starši tisti, ki se morajo strinjati, da svetovalna delavka dela z njihovim otrokom in ga vključi v opazovanje. Ko so otroci vključeni v proces zgodnje obravnave, s starši sodeluje na sestankih strokovnih skupin, na timskih sestankih in tudi sproti, na primer po telefonu. *»Na začetku s podpisom soglasja glede opazovanja otroka v oddelku, nato izmenjave informacij na pogovorni urici skupaj s strokovnimi delavkami, na sestankih strokovne skupine, občasno tudi na timskih sestankih v okviru ZD – razvojna ambulanta, CSD, s telefonskimi pogovori ali povabilom na pogovor.« (V4.2.).* Tudi Robnik (2022, str. 72) ugotavlja, da svetovalne delavke največkrat sodelujejo ravno s starši otrok s posebnimi potrebami, saj je sodelovanje z njimi ključno za doseganje optimalnih rezultatov pri delu z otrokom.

Sodelovanje z vzgojitelji

Svetovalna delavka z vzgojitelji sodeluje pri prepoznavanju in spremljanju otrok s posebnimi potrebami. To poteka tako, da redno hodi na opazovanja v skupine, izmenjuje informacije in se z vzgojiteljicami pogovarja o zaznanih težavah. Pove tudi, da skupaj iščejo drugačne pristope in rešitve, vzgojiteljice informira glede motnje, organizira strokovna izobraževanja … *»Z rednimi obiski v skupini in opazovanju otrok v oddelkih, izmenjevanjem informacij npr. pred vključitvijo novega otroka v skupino, s pogovori o zaznanih težavah, s skupnim iskanjem*

drugačnih pristopov, z informiranjem glede motnje, z organizacijo strokovnih izobraževanj ipd.« (V7.1.)

Svetovalna delavka opisuje tudi, da je eden izmed ključnih podpornih stebrov za vzgojitelje, ko občutijo nemoč, strah in preobremenjenost pri delu z otroki s posebnimi potrebami: *»Vzgojiteljice hitro občutijo nemoč, strah in preobremenjenost ob otroku s težavami, ne čutijo se usposobljene za delo z OPP.« (V9.1.).* Svetovalna delavka jih lahko s svojim znanjem opolnomoči in podpre, da bolj suvereno opravljajo svoje delo. Z znanjem o načinih komunikacije, vzpostavljanjem delovnega odnosa in svetovanjem jim je svetovalna delavka v oporo tudi pri komunikaciji s starši: *»Pomoč in podpor potrebujejo tudi pri komunikaciji s starši, kadar pride do težav, vmešavanja staršev v njihovo strokovnost ipd. Svetovalna delavka je tako prva oseba, na katero se obrnejo po pomoč, usmeritve in informacije.« (V9.2.).* Z namenom večje podpore in usposabljanja vzgojiteljev za delo pri celostni zgodnji obravnavi so v vrtcu organizirali aktiv za vzgojitelje in spremljevalce, ki delajo z otroki s posebnimi potrebami: *»….smo začeli z aktivom za vzgojiteljice, pom. vzg. in spremljevalke, ki imajo v skupini otroka s posebnimi potrebami.« (V10.1.).*

»Pomembno je, da se skupaj z vzgojiteljico načrtuje način sodelovanja s starši, poišče način beleženja področij opazovanj ter uvede prilagoditve, ki jih lahko vzgojiteljica že izvaja v vsakodnevnem delu v oddelku.« (V23.1.). Pri delu z otroki s posebnimi potrebami svetovalne delavke nudijo vzgojiteljem pomoč tako, da skupaj z njimi načrtujejo način sodelovanja s starši, metode dela in prilagoditve, ki so lahko vzgojiteljicam v podporo pri delu v oddelku. Ključno je, da svetovalna delavka spodbuja timsko delo ter jih podpira pri vključevanju v različne aktivnosti, sestanke in strokovne time. Z vsakim vzgojiteljem je pomembno vzpostaviti ustrezen način sodelovanja, ki bo vodil k skupnim ciljem. Komunikacija med njima mora biti jasna, prav tako tudi medsebojna pričakovanja. S svojimi strokovnimi znanji lahko svetovalna delavka vzgojiteljem nudi dragoceno podporo in usmeritve, še posebej v situacijah, ko se soočajo z izzivi. Prav tako jih lahko podpira pri superviziji, evalvaciji in refleksiji njihovega dela. Dobro sodelovanje med vzgojitelji in svetovalno delavko ne vpliva le na strokovno rast obeh strani, temveč pomembno prispeva tudi k kakovosti dela z otroki in njihovimi starši (Gregorčič Mrvar, 2020).

Sodelovanje z zunanjimi strokovnjaki

V sklopu celostne zgodnje obravnave svetovalna delavka redno sodeluje tudi z zunanjimi strokovnjaki, ki prav tako delajo v dobrobit otrok. Sodelovanje je nujno, da se različni strokovnjaki med seboj uskladijo, dopolnjujejo in najdejo optimalne prilagoditve za delo z otrokom. *»Sodelovanje je dobro in komunikacija redno poteka, občasno pridejo v vrtec in v oddelku opazujejo otroka, večkrat na zahtevo pripravimo poročilo o funkcioniranju otroka, udeležujem se razširjenih timskih sestankov v CZO in CSD, dogovarjam se za izvajanje mobilne logopedske in tiflopedagoške obravnave zunanjih sodelavcev« (V11.1.)*

Podpora in delo z otroki

Eni od primarnih nalog svetovalne delavke sta ravno podpora in delo z otroki s posebnimi potrebami. Svetovalna delavka v vrtcu ustvarja optimalne pogoje za razvoj in učenje otrok, tudi otrok s posebnimi potrebami. Pri načrtovanju individualiziranega programa sodeluje kot koordinator, ki povezuje vse vključene pri delu z otrokom. (Čačinovič Vogrinčič, 2008, str. 18-19?)

»Beleženje opažanj, redna srečanja strokovne skupine – evalvacija izvajanja ind. načrta pomoči otroku (INP), letno poročilo.« (V8.1.), »Vrtec omogoča prilagojeno izvajanje programa predšolske vzgoje« (V12.1.), »Izvajanje ur DSP znotraj oddelka, v manjši skupini ali individualno, po potrebi pomoč spremljevalca otroka.« (V12.2.), »Prilagoditve se načrtujejo na podlagi zapisnika multidisciplinarnega tima razvojne ambulante in narejene diagnostike CZO, v sodelovanju s strokovnimi delavkami v oddelku, opazovanj otroka in tudi ob upoštevanju informacij, ki nam jih posredujejo starši otroka.« (V13.1.)

Prilagoditve, ki jih imajo otroci, se načrtujejo na podlagi Zapisnika multidisciplinarnega tima v sodelovanju s strokovnimi delavkami, opazovanj otroka in informacij, ki jih o otroku povedo starši.

Za celostno podporo otroka je pomembno, da so težave prepoznane zgodaj. Razvojne težave je možno pri otroku zaznati že zelo zgodaj: *»Razvojne težave je možno zaznati že kmalu ob prihodu otroka v vrtec« (V14.1.).* Pri prepoznavanju odstopanj razvoja je svetovalna delavka pozorna na različna področja razvoja: *»Predvsem na področje govora in jezika, motorike, spoznavnega razvoja, igre, usmerjenosti procesov (pozornost), interakcije z vrstniki, skrbi zase in samostojnosti, čustvenih in vedenjskih težav.« (V15.1.)*

Podpora otroka v vrtcu lahko zelo pomembni vpliva na otrokovo življenje in je lahko tudi eden od varovalnih dejavnikov pri njegovem razvoju:

»Če se zgodaj odkrije primanjkljaje in so vsi deležniki (ne zgolj svetovalna delavka) ustrezno opravili svoj del, bosta hiter dostop do zgodnje obravnave in diagnostike ter posledično dodatna strokovna pomoč v vrtcu dolgoročno prinesla pozitivne učinke na področju premagovanja primanjkljajev in motenj.« (V24.1.)

Pozitivne vplive celostne zgodnje obravnave, ki so je otroci deležni v vrtcu, lahko svetovalna delavka opaža na več področjih otrokovega življenja. *»Pozitivni učinki zgodnje obravnave se kažejo v boljšem napredku OPP, zmanjševanju težav in primanjkljajev ...« (V25.1.)*

»Uspešnost zgodnje obravnave ocenjujem predvsem v zgodnjem prepoznavanju težav in primanjkljajev, prilagajanju pristopov in dostopnosti dodatne strokovne pomoči že v predšolskem obdobju, timski obravnavi in sodelovanju vrtca z razvojnimi ambulantami.« (26.1.)

Preventivno delo

Naloga svetovalne delavke je preventivno delo, ki ni usmerjeno le na posameznika, temveč se usmerja na odstranitev ovir in ustvarjanje ustreznih pogojev za vse vključene v vzgojno-izobraževalno okolje. Preko preventivnega dela lahko svetovalna delavka spremlja in ugotavlja obstoječe stanje, nato pa pripomore k načrtovanju sprememb in izboljšav v vrtcu (Čačinovič Vogrinčič,2008, str. 15). Tudi v intervjuju izpostavi, da je preventivno delo v vrtcu zelo pomembno, ampak imajo svetovalne delavke zanj premalo časa: *»Preventiva je pomembna, a prevečkrat ostaja ob strani, predvsem zaradi drugih delovnih obveznosti«. (V16.1.)*

Svetovalna delavka v vrtcu kot preventivne dejavnosti organizira izobraževanja in šole za starše, spremlja novosti v stroki, spremlja otroke in okolje v vrtcu …: *»Organizacija izobraževanj za strokovne delavce, izpeljava srečanj Šola za starše, spremljanje novosti v stroki, posredovanje informacij o novostih, sistematično spremljanje otrok in opazovanje oddelkov, sodelovanje z OŠ ob prehodu v šolo, izmenjevanje informacij s starši med postopkom vpisa v vrtec ipd.« (V17.1.)*

Inkluzija

Globačnik (2012,77) inkluzijo opredeli kot odstranitev vseh omejevalnih dejavnikov in postopkov, ki nastanejo zaradi motenj, različnih primanjkljajev, rase, vere, starosti, spolne orientacije idr. ter lahko predstavljajo oviro v življenju in na njihovi izobraževalni poti. Pomeni pa tudi zavezo, da imajo vsi otroci enako možnost vključevanja v običajni šoli in vrtcu. Svetovalni delavci lahko pomagajo razvijati inkluzivno okolje tudi v vrtcu. Omogočijo priložnosti, da se vsi otroci med seboj igrajo (ne glede na vero, raso, kulturo) in se na tak način povezujejo, zbližujejo in učijo en od drugega. Pomembno je, da iščejo načine in poti, ki bodo vsem omogočili uspeh in razvoj potencialov (Gregorčič Mrvar, 2020, str.41). Preko raziskave sem ugotovila, da je inkluzija že dobro poznan pojem in da se jo v vrtcih tudi izvaja. Svetovalna delavka je povedala, da inkluzija v njihovem vrtcu poteka brez težav. Z možnostjo zaposlovanja spremljevalk za otroke s posebnimi potrebami, ki to potrebujejo, pa se je izvajanje inkluzije v vrtcih še povečalo. Vrtec z izvajanjem rednega programa, prilagoditvami in dodatno strokovno pomočjo za otroke ustvarja inkluzivno okolje, kjer so otroci in starši dejavno vključeni v timsko sodelovanje: *»Inkluzija poteka brez težav, pri OPP je pomembno tudi mnenje tima razvojne ambulante, ali je redni vrtec primeren program za posameznega OPP. Možnost zaposlovanja spremljevalk OPP je zelo povečalo možnost inkluzije. Vrtec glede na zakonske podlage izvaja predvsem redni program s prilagojenim izvajanjem in DSP.«. (V27.1., V27.2., V27.3.)*

Poleg podpore otrok s posebnimi potrebami vrtec upošteva inkluzivno okolje pri otrocih, ki prihajajo iz drugih kulturnih ozadij. V tem primeru svetovalna delavka poskrbi za pomoč staršem že od samega začetka vpisa. Podporo nudi vzgojiteljicam pri izmenjavi informacij s starši ter še bolj intenzivno spremlja uvajanje otroka, da je prehod v novo okolje zanj čim manj stresen. *»Pomoč staršev že v postopku vpisa, priprava družine na vstop v vrtec, pomoč vzgojiteljicam pri izmenjavi informacij s starši, spremljanje uvajanja in podpora vzgojiteljicam pri vključevanju otrok v oddelke, spremljanje napredka otrok, po potrebi usmerjanje staršev v druge institucije.« (V28.1.)*

4.1.2. S kakšnimi izzivi se svetovalna delavka srečuje in kako jih rešuje?

Svetovalne delavke v vrtcih se soočajo z različnimi izzivi. V odgovorih je svetovalna delavka izpostavila ključne izzive, kot so komunikacija s starši, sprejemanje otrokovih težav, predolgo čakanje na diagnoze in obravnave v razvojnih ambulantah, pa tudi povečanje števila otrok z

rizičnimi dejavniki, tujejezičnih otrok ter zahtevnega obvladovanja kompleksnih primerov otrok s posebnimi potrebami. Poglejmo, kako ti izzivi vplivajo na svetovalne delavke in kako jih je mogoče uspešno premagati.

Eden največjih izzivov, ki ga izpostavi svetovalna delavka, je pomagati staršem, da sprejmejo realno stanje svojega otroka in prepoznajo potrebo po ustrezni pomoči. Včasih se zgodi, da starši težje sprejmejo posebnosti otroka in za to potrebujejo več časa in dodatne podpore. To je lahko posledica neresničnih pričakovanj, kulturnih ali osebnih dejavnikov staršev. Svetovalna delavka staršem pomaga sprejeti in razumeti otrokove težave in primanjkljaje. *»Proces, da starši sprejmejo realno stanje otrokovih razvojnih zaostankov, primanjkljajev in motnje.« (V19.1)*

Za premagovanje tega izziva je ključno, da svetovalna delavka starše empatično vodi skozi proces sprejemanja otrokovega stanja. Pri tem je izjemno pomembna odprta in iskrena komunikacija, v okviru katere starši dobijo jasno razlago opažanj ter predstavitev možnosti za ustrezno pomoč. Pomembno je, da starši zaupajo in čutijo, da jim svetovalna delavka nudi podporo in dela v dobrobit njihovega otroka. »*S sočutjem in vzpostavljanjem dobrega vzajemnega sodelovanja in zaupnega odnosa.« (V6.1.)*, *»Vsak primer posebej, z iskanjem drugih možnostih, podporo in več sodelovanja z vzgojiteljicami, usmerjanje staršev v samoplačniške preglede idr. Pomembni so jasna in odprta komunikacija, strokovni argumenti, približevanje stališč in iskanje kompromisov« (V21.1.)*

Drug izziv so dolge čakalne dobe za diagnostiko in obravnavo otrok v razvojnih ambulantah**,** pri kliničnih psihologih in logopedih, kar otežuje pravočasno ukrepanje. To pogosto vodi do situacije, da se otroke ne morejo pravočasno vključiti v ustrezne programe in zato niso deležni potrebne pomoči. Problem pa je tudi, da v vrtcih ni dovolj razvojnih oddelkov, ki bi bili primerni za specifične težave otrok s posebnimi potrebami. *»Predolge čakalne dobe do razvojnih ambulant, kliničnih psihologov, logopeda.« (V19.2.)*, *»Premalo razvojnih oddelkov in posledično vključenost OPP v zanje neustrezen program (običajno javni vrtec s spremljevalcem).« (V19.3.)*

Za premagovanje tega izziva bi bilo ključno boljše sodelovanje z razvojnimi ambulantami in poenotenje sistema zdravstva, da bi se skrajšale čakalne dobe in povečala dostopnost do

diagnostičnih storitev. *»Boljše/rednejše sodelovanje z razvojnimi ambulantami in učinkovitejši sistem zdravstva, da se skrajšajo čakalne dobe.«(V22.1.)*

Smotrno bi bilo tudi povečati število razvojnih oddelkov ter spodbujati večjo povezanost med različnimi institucijami, da se zagotovi boljša dostopnost do strokovne pomoči za vse otroke. Prav tako bi bilo smiselno, da bi Ministrstvo za šolstvo prevzelo vlogo ustanovitelja predšolskih ustanov, saj bi to omogočilo večjo centralizacijo in usklajenost z zdravstvenimi potrebami otrok. V zadnjih letih se povečuje število otrok s posebnimi potrebami in število tujcev, ki prihajajo iz različnih kulturnih okolij in nimajo ustreznega znanja jezika. To je še en pomemben izziv za svetovalne delavke, saj ti otroci pogosto potrebujejo specifično podporo, ne le zaradi razvoja, temveč tudi zaradi kulture in jezika. Tujejezični otroci imajo lahko pogosto težave pri vključevanju v socialno in jezikovno okolje. *»Večanje števila otrok z rizičnimi dejavniki in otrok s posebnimi potrebami v celotni populaciji, večanje števila otrok tujcev, neznanje jezika in drugačna kultura, navade.« (V19.4.)*

Glede na to, da se povečuje število otrok s posebnimi potrebami, je delo za svetovalne delavce v vrtcu vedno bolj zahtevno in od njih zahteva vedno več prilagoditev ter nudenje podpore in pomoči vzgojiteljem. Rešitev bi bila, da bi se povečal normativ svetovalnih delavcev. *»Dvig normativa svetovalnih delavcev in posledično s tem dodatne zaposlitve.«(V22.2.)*

Komunikacija s starši je ključna za uspešno sodelovanje in izvajanje podpore. Včasih pa se starši preveč vmešavajo v vzgojno-izobraževalni proces, kar lahko povzroči napetosti med starši in vzgojitelji. Poleg tega se starši včasih ne strinjajo z oceno in mnenjem strokovnih delavk, kar lahko prav tako vodi v konflikt. V teh primerih svetovalna delavka uporablja strokovne argumente in izobraževalni pristop ter se vključuje v pogovore s starši na pogovornih uricah in drugih sestankih. Pomembno je, da svetovalna delavka razloži svoje opažanje in vključuje starše v proces odločanja, na primer tako, da jih usmeri k obiskom razvojnih ambulant, kjer lahko pridobijo drugo mnenje. »Velikokrat se pojavijo tudi težave pri komunikacija s starši in vmešavanje staršev v vzgojno-izobraževalni proces, vključevanje otrok tujcev, tujejezičnih družin in s tem povezanih komunikacijskih težav«(19.5.), *»Vključim se v komunikacijo s starši na pogovornih uricah, staršem obrazložimo in argumentiramo svoja opažanja in jih usmerimo v razvojno ambulanto, saj drugo mnenje in diagnostika olajšata razumevanje otrokovih težav.« (V20.1.)*

Pri delu svetovalne delavke se lahko pojavijo nasprotni interesi med starši, vzgojitelji in otroki. Svetovalna delavka mora biti sposobna uravnotežiti te potrebe in pogosto najti kompromis med vsemi udeleženimi**.** Pomembno je, da svetovalna delavka vzpostavi odprto in jasno komunikacijo med vsemi vpletenimi stranmi. Poleg tega mora biti sposobna zagovarjati strokovne odločitve in včasih sprejeti težke odločitve. *»Vsak primer posebej, z iskanjem drugih možnostih, podporo in več sodelovanja z vzgojiteljicami, usmerjanje staršev v samoplačniške preglede idr. Pomembni so jasna in odprta komunikacija, strokovni argumenti, približevanje stališč in iskanje kompromisov.« (V21.1)*

4.1.3. Kako se svetovalna delavka strokovno izpolnjuje ?

V tem odgovoru so izpostavljeni ključni vidiki profesionalnega razvoja svetovalne delavke, ki vključujejo tako stalno izobraževanje kot tudi refleksijo lastnega dela.

Svetovalna delavka se redno izobražuje tako, da se udeležuje različnih strokovnih aktivnosti, na primer da sodeluje v aktivu svetovalnih delavk ter se udeležuje Zoom strokovnih srečanj Društva svetovalnih delavcev. Ti seminarji predstavljajo dobre prakse dela z otroki s posebnimi potrebami (OPP) in vključujejo sodelovanje z drugimi strokovnimi delavci, kar omogoča povezovanje strok in bolj učinkovito delo pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami. S tem, ko se vključuje v različne oblike strokovnega izpopolnjevanja, svetovalna delavka ohranja svojo strokovnost na najvišji ravni in se seznanja z najnovejšimi pristopi in metodami dela, kar ji omogoča, da svojo prakso bogati z novimi spoznanji in pristopi k delu, ki so pomembni za celostno obravnavo otrok s posebnimi potrebami: *»sodelujem v aktivu svetovalnih delavk ljubljanskih in ob ljubljanskih vrtec, udeležujem se Zoom strokovnih srečanj Društva svetovalnih delavcev Slovenije, kjer so predstavljene dobre prakse dela z OPP, v sodelovanju z inkluzivnimi pedagoginjami. Po potrebi (in glede na finančne zmožnosti) se 1x letno udeležim strokovnega izobraževanja«(V29.1.)*

Refleksija lastnega dela je, kot svetovalna delavka poudari, ključna za njen strokovni razvoj. Samorefleksija omogoča boljše prilagajanje specifičnim potrebam otrok, njihovih staršev in vzgojiteljev ter omogoča, da se iz preteklih izkušenj, napak in uspehov nekaj naučimo. To prispeva k bolj kakovostni obravnavi in večji profesionalnosti. Refleksija dela lahko pomaga pri analizi odzivov in metod dela, pri oceni in izboljšanju odnosov s sodelavci in starši ter pri

iskanju še boljših rešitev za specifične primere: *»Samorefleksija pomembna in potrebna pri delu z ljudmi« (V30.1)*

Strokovno izpopolnjevanje in refleksija sta ključna za razvoj in izboljšanje kakovosti dela svetovalne delavke, za nenehno prilagajanje potrebam otrok, staršev in strokovnih sodelavcev ter za ohranjanje visoke ravni profesionalnosti pri zagotavljanju celostne zgodnje obravnave otrok v vrtcu.

4.1.4. Katere socialno delovne koncepte uporablja pri svojem delu?

V tem odgovoru so izpostavljeni ključni koncepti socialnega dela, ki jih svetovalna delavka uporablja pri svojem delu v vrtcu. Ti koncepti vključujejo delovni odnos, soustvarjanje rešitev, delo iz perspektive moči, jezik socialnega dela ter empatijo in spoštljiv odnos: *»Pri delu se največkrat naslonim na socialno-delovne koncepte v delovnem odnosu. Svetovalni odnos vedno začnem z dogovorom o sodelovanju, ne glede na to, ali delam s starši, vzgojitelji ali otroki. Vedno upoštevam tudi, da z njimi soustvarjamo rešitve in so pri iskanju rešitev vedno aktivni udeleženci. Ko delam s starši ali celo družino, vedno izhajam iz perspektive moči, saj se mi zdi, da je ključno, da poiščem njihova močna področja in na ta način tudi ustvarim večje zaupanje in željo po sodelovanju. Pri tem uporabljam jezik socialnega dela. V svetovalnem odnosu sem empatična in spoštljiva do sogovornika.« (V32.1).*

Ti koncepti skupaj omogočajo, da svetovalna delavka v vrtcu ustvarja podporno, vključujoče in učinkovito okolje, kjer so starši, otroci in vzgojitelji aktivni udeleženci v procesu iskanja rešitev in obravnave težav. To pripomore k bolj celostni obravnavi otrok in bolj pozitivnemu socialnemu razvoju v vrtcu. Tudi Drenik Kropivšek (2021, str. 65−67) ugotavlja, da svetovalne delavke, ki so po izobrazbi socialne delavke, gradijo odnos, ki temelji na spoštovanju sogovornika in empatiji. Pri svojem delu pa se opirajo na nekatere socialno-delovne koncepte, kot so delovni odnos, izvirni delovni projekt pomoči, soustvarjanje rešitev, dodajanje moči in celostni pogled na situacijo.

Svetovalna delavka pove, da zaradi znanja o uporabi socialno-delovnih konceptov lažje vstopa v svetovalni odnos in rešuje konflikte, s katerimi se pri delu srečuje. Koncepti, ki jih svetovalna delavka dobro pozna, ji služijo kot smernice, ki jo usmerjajo in podpirajo pri uspešnem vodenju odnosov z ljudmi. Z znanjem o vodenju pogovorov in sodelovanju v odnosih si krepi svojo suverenost in samozavest, kar ji omogoča učinkovito obravnavo tudi zahtevnejših primerov.

»Lahko bi rekla, da lažje vstopam v svetovalni odnos in rešujem konflikte. Tudi ključni koncepti, ki sem jih prej omenila, me večkrat opomnijo, na kaj sem pri delu z ljudmi res osredotočena.« (V33.1.)

Dodala pa je, da ji je na začetku dela manjkalo pedagoško znanje, ki bi ga potrebovala za delo v vrtcu. Čez leta in z nabiranjem izkušenj si je to znanje pridobila. Za delo svetovalne delavke je pomembno poznavanje saj osnovnih pedagoških znanj, kot so razvoj otrok, poznavanje nekaterih pedagoških pristopov, znanje o otrocih s posebnimi potrebami in poznavanje kurikuluma predšolske vzgoje.(*»…na področju razvoja predšolskega otroka in metod pedagoškega dela.« (V34.1.))*

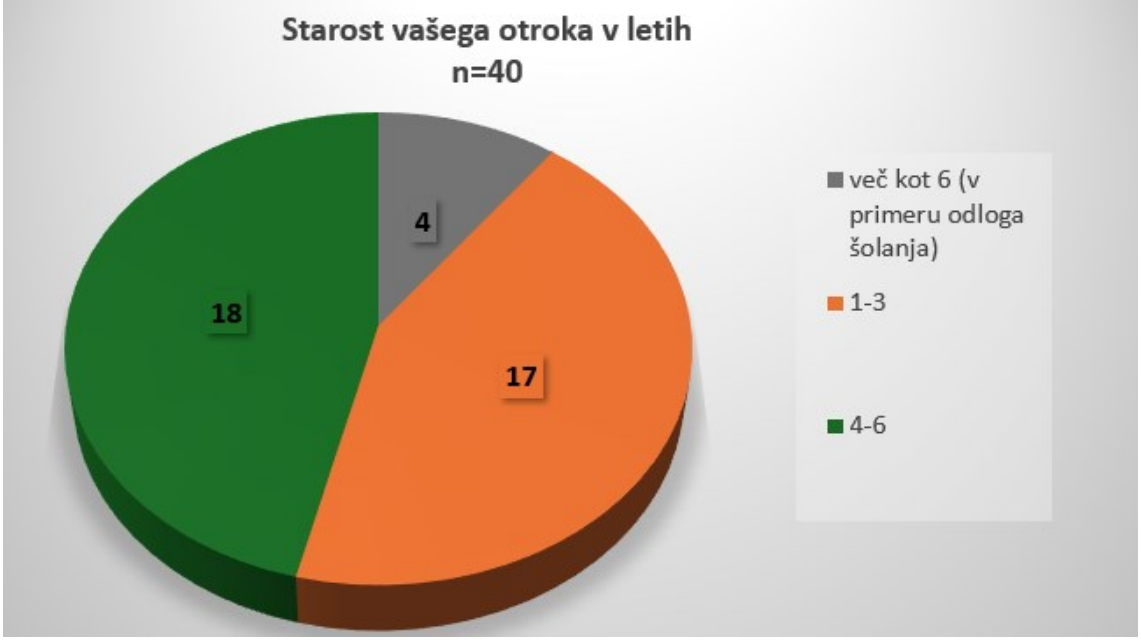
4.2. Kvantitativna raziskava

4.2.1. Analiza rezultatov vprašalnika za starše

Vprašalnik je rešilo 40 staršev, katerih otroci imajo zapisnik multidisciplinarnega tima in so vključeni v redni program vrtca s prilagojenim izvajanem.

1. Vprašanje

Grafikon 4.1: Starost otrok

Skupaj je bilo v raziskavo vključenih 40 staršev, ki so označili starost svojega otroka. Diagram prikazuje starost otrok s posebnimi potrebami, ki so vključeni v redni program vrtca s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo (DSP):

1. **Otroci stari 1–3 leta** (oranžna barva): V to starostno skupino spada 17 otrok.
2. **Otroci stari 4–6 let** (zelena barva): Ta starostna skupina je najštevilčnejša, z 18 otroki.
3. **Otroci, starejši od 6 let, ki so zaradi možnega odloga ostali v vrtcu** (siva barva): Sem spadajo 4 otroci.

   Analiza: Večina otrok spada v starostno skupino od 4 do 6 let, kar je običajna starostna skupina tik pred vstopom v osnovno šolo. Le za enega manj je otrok, starih 1–3 leta. Le manjši delež otrok je starejših od 6 let, kar nakazuje na redkejše primere odloga šolanja.

2. Vprašanje

Grafikon 4.2: Težave oziroma diagnoza otrok

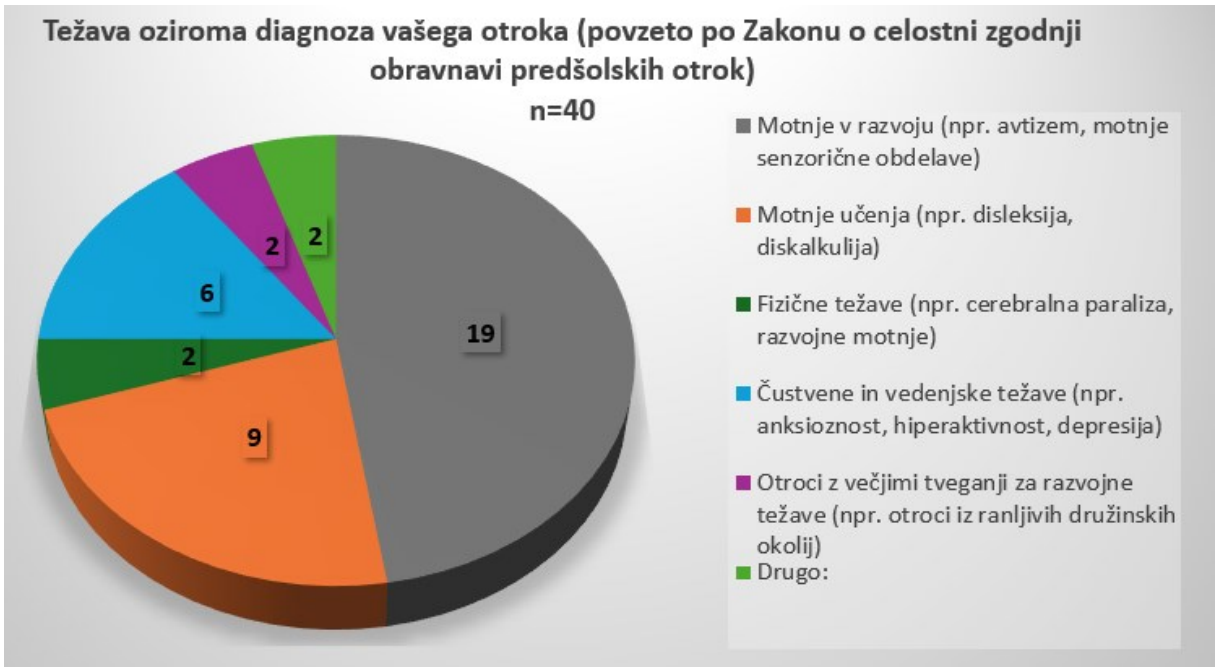

Diagram prikazuje težavo oziroma diagnozo otroka (povzeto po Zakonu o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok). Tudi pri tem vprašanju je odgovarjalo 40 staršev. Starši so označili različne vrste težav, ki jih imajo njihovi otroci, in sicer so rezultati razdeljeni v naslednje kategorije:

1. **Motnje v** razvoju (siva barva): Ta kategorija je najobsežnejša, saj vključuje 19 otrok, kar predstavlja skoraj polovico vseh odgovorov. Sem sodijo motnje, kot so avtizem in motnje senzorične obdelave.

2. **Motnje učenja** (oranžna barva): V to kategorijo, ki vključuje težave, kot sta disleksija in diskalkulija, sodi 9 otrok.

3. **Čustvene in vedenjske težave** (zelena barva): V to skupino spadajo težave, kot so anksioznost, hiperaktivnost in depresija. Kategorija vključuje 6 otrok.

4. **Fizične težave** (modra barva): Sem sodijo težave, kot so cerebralna paraliza in druge razvojne motnje, s katerimi se soočata 2 otroka.

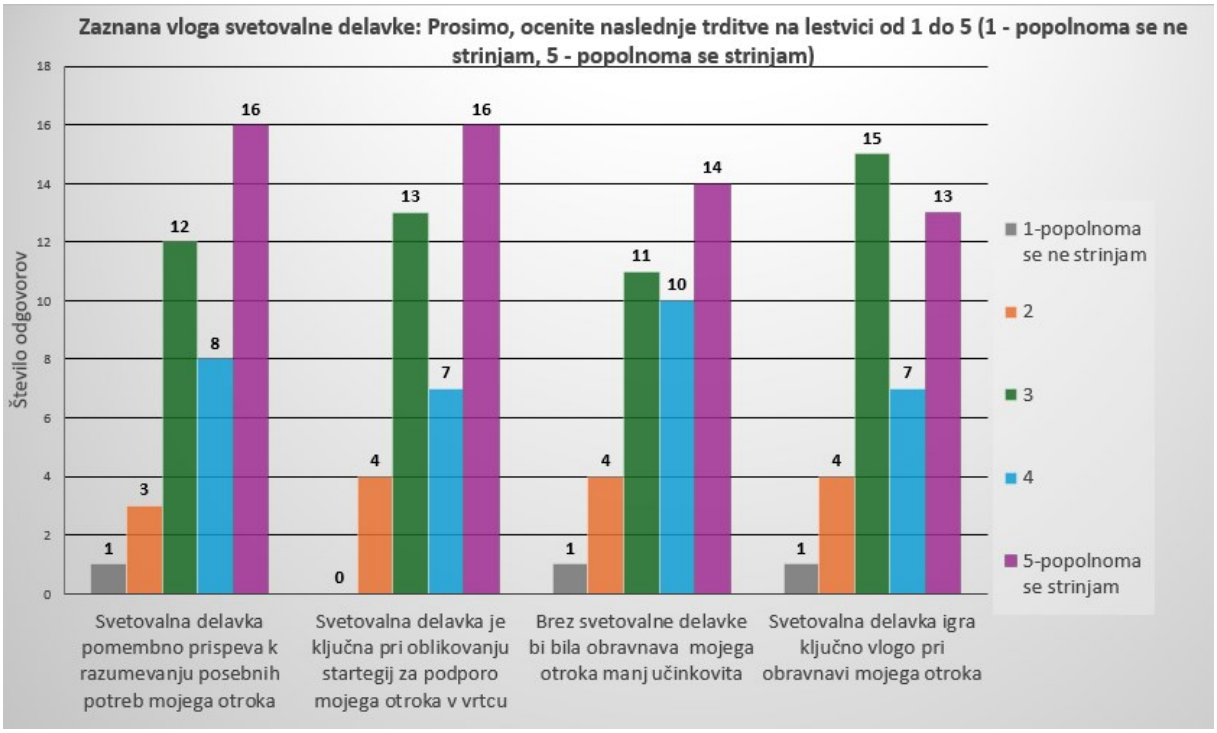
5. **Otroci z večjimi tveganji za razvojne težave** (vijoličasta barva): Sem spadajo otroci iz ranljivih družinskih okolij ali tisti, ki so izpostavljeni različnim tveganjem za razvojne težave. V tej skupini sta prav tako 2 otroka.

6. **Drugo** (turkizna barva): Ta kategorija predstavlja druge, nespecifične težave in zajema 2 otroka. En otrok ima hipotonijo in drugi motnjo govora.

Analiza: Večina otrok ima težave, povezane z razvojnimi motnjami, kar se ujema tudi s trendi v obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami. Druge kategorije, kot so učne motnje in čustvene oziroma vedenjske težave, so prav tako relativno pogoste. Fizične težave, večja razvojna tveganja in druge težave so redkeje prisotne, a vseeno pomembne v kontekstu celostne obravnave.

3. Vprašanje

Grafikon 4.3: Zaznana vloga svetovalne delavke

Graf prikazuje zaznano vlogo svetovalne delavke v kontekstu celostne zgodnje obravnave predšolskih otrok. Starši ali skrbniki so ocenjevali različne trditve oziroma strinjanja na lestvici od 1 do 5. 1 je pomenilo »popolnoma se ne strinjam« in 5 »popolnoma se strinjam«. Spodaj je analiza rezultatov za vsako trditev.

1. **»Svetovalna delavka pomembno prispeva k razumevanju posebnih potreb mojega otroka«:**

   - Največ staršev (16) je izbralo oceno 5, kar pomeni, da se mnogi popolnoma strinjajo s tem, da svetovalna delavka pomembno prispeva k razumevanju otrokovih potreb.

- 8 staršev je ocenilo stopnjo strinjanja z oceno 4.
- 12 staršev je izbralo oceno 3.
- Le nekaj staršev (1 starš je podal oceno 1 in 3 starši so podali oceno 2) ocenjuje svetovalno delavko z nižjimi ocenami, kar nakazuje na splošno pozitiven pogled na njeno vlogo v tej funkciji.

2. **»Svetovalna delavka je ključna pri oblikovanju strategij za podporo mojega otroka v vrtcu«:**

   - 16 staršev je ocenilo strinjanje z oceno 5. 7 staršev pa je izbralo oceno 4. To kaže, da se več kot polovica staršev strinja s tem, da je svetovalna delavka ključna pri oblikovanju strategij za podporo otroka.
   - 13 staršev je zbralo oceno 3.
   - Le 4 starši so izbrali oceno 2. Nihče od sodelujočih ni izbral ocene 1.

3. **»Brez svetovalne delavke bi bila obravnava mojega otroka manj učinkovita«:**

   - 14 staršev je podalo oceno 5, oceno 4 pa je izbralo 10 staršev. To kaže, da se večina strinja, da bi bila obravnava manj učinkovita brez svetovalne delavke.
   - Nižje ocene so redke, kar potrjuje, da večina staršev vidi svetovalno delavko kot ključno za učinkovito obravnavo.

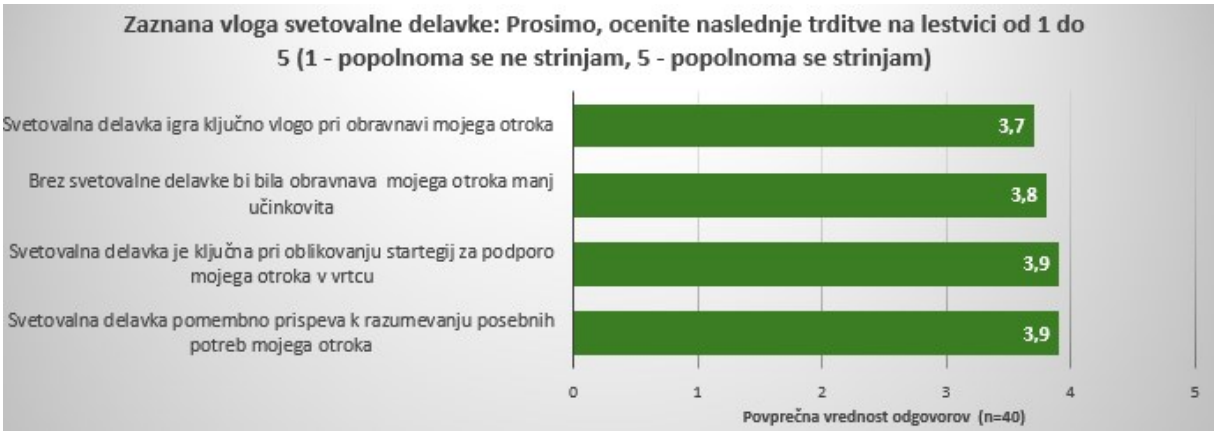
4. **»Svetovalna delavka igra ključno vlogo pri obravnavi mojega otroka«:**

   - Tudi pri tej trditvi je podpora visoka, saj je 13 staršev podalo oceno 5 in 7 staršev oceno 4.
   - Ocena 3 je bila podana 15-krat, kar sicer nakazuje na nekaj zadržanosti pri tej trditvi, vendar prevladuje pozitiven odnos.
   - 2 starša sta podala oceno o strinjanju 2, en starš pa se s trditvijo popolnoma ne strinja in je ocenil z oceno 1.

Povzetek: Večina staršev ocenjuje vlogo svetovalne delavke kot zelo pomembno za razumevanje in obravnavo njihovih otrok. Ocena strinjanja 3 je bila pri odgovorih kar pogosta, kar nakazuje na to, da so starši pri odločitvi bolj neodločeni ali pa zadržani. Kljub temu se kaže visoka stopnja zaupanja v delo svetovalne službe. Nižje ocene se pojavijo le redko. Povzamemo

lahko, da ima svetovalna delavka na podlagi mnenj večine sodelujočih ključno vlogo v procesu podpore.

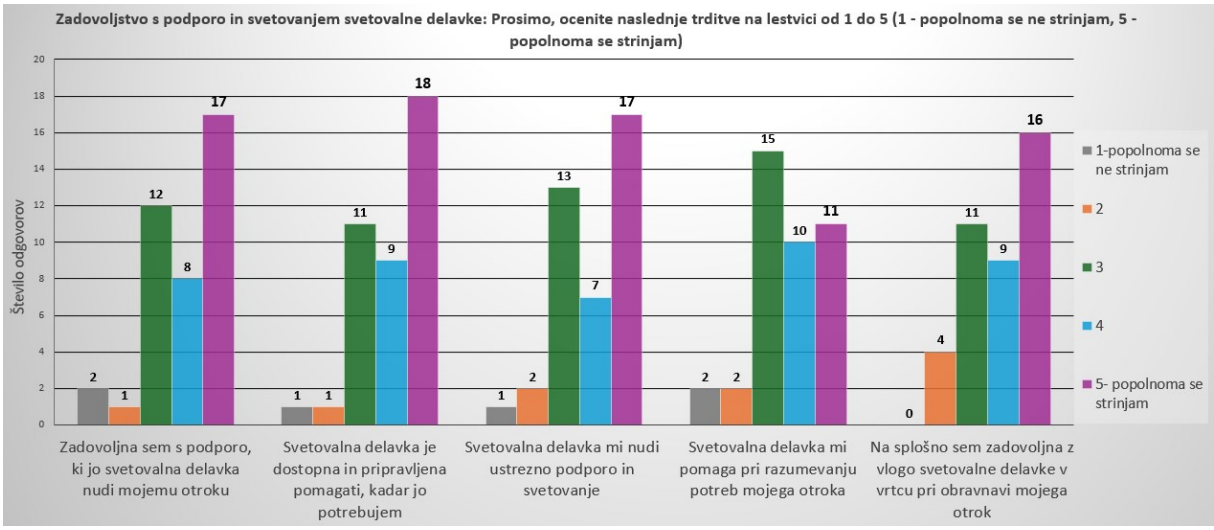
Grafikon 4.4: Povprečna ocena strinjanja/nestrinjanja s trditvijo

Graf prikazuje povprečno oceno trditev, ki sem jih analizirala pod prejšnjim grafom (5.3). Pri vseh trditvah je povprečna ocena višja od 3, kar potrjuje, da se večina s trditvijo strinja in da prevladuje pozitiven odnos do vloge svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok.

4. Vprašanje

Grafikon 4.5: Zadovoljstvo s podporo svetovalne delavke

Graf prikazuje rezultate ankete o zadovoljstvu staršev s podporo in svetovanjem svetovalne delavke v vrtcu. Udeleženci so ocenjevali trditve na lestvici od 1 (popolnoma se ne strinjam) do 5 (popolnoma se strinjam). Tukaj je povzetek za posamezne trditve:

1. **Zadovoljstvo s splošno podporo svetovalne delavke otroku:**

- 17 staršev se popolnoma strinja s trditvijo in je podalo oceno 5. Oceno 4 je izbralo 8 staršev. To je skupaj 25 staršev, ki se s trditvijo popolnoma ali zelo strinjajo.
- 12 staršev je neodločenih in je izbralo oceno 3.
- Le 3 osebe se s trditvijo ne strinjajo (2 so podale oceno 1 in 1 oseba oceno 2).

2. **Dostopnost in pripravljenost za pomoč:**

- Kar 18 staršev se popolnoma strinja s trditvijo (ocena 5), kar nakazuje na visoko dostopnost svetovalne delavke.
- 9 udeležencev je izbralo oceno 4, kar prav tako nakazuje na strinjanje s trditvijo, da je svetovalna delavka dostopna in pripravljena pomagati.
- 11 oseb je neodločenih in je izbralo oceno 3.
- Le dve osebi se ne strinjata, da je svetovalna delavka dostopna in pripravljena pomagati.

3. **Ustrezna podpora pri svetovanju:**

- Spet je največ (17) odgovorov pri oceni 5, kar nakazuje na ustrezno podporo svetovalne delavke.
- 7 udeležencev je izbralo oceno 4.
- 13 oseb je neodločenih glede ustreznosti podpore in svetovanja, ki ga ponuja svetovalna delavka.
- 3 osebe pa se ne strinjajo, da nudi ustrezno podporo in svetovanje.

4. **Pomoč pri razumevanju potreb otroka:**

- Najpogostejša je ocena 4 (13 odgovorov), kar kaže na malo nižje zadovoljstvo kot pri prejšnjih trditvah.
- Sledi 10 odgovorov pri oceni 5 in 7 pri oceni 3.
- 3 osebe se s trditvijo ne strinjajo. 2 odgovora sta izbrana pri oceni 2 in 1 pri oceni 1.

5. **Splošno zadovoljstvo z vlogo svetovalne delavke:**

- 16 anketirancev se strinja, da so splošno popolnoma zadovoljni z vlogo svetovalne delavke in so izbrali oceno 5.
- 9 anketirancev je izbralo oceno 4. Skupaj z oceno 5 to nakazuje na večinsko strinjanje glede zadovoljstva z vlogo svetovalne delavke.
- 11 anketirancev je zbralo oceno 3.
- 4 osebe pa se ne strinjajo s trditvijo in so izbrale oceno 2.

Starši so v povprečju (Slika 14.6) zelo zadovoljni s svetovalno delavko, še posebej glede njene dostopnosti in pripravljenosti za pomoč. Rezultati sicer nakazujejo visoko stopnjo zadovoljstva s storitvami svetovalne delavke. Lahko pa bi se dodatno osredotočili na izboljšanje podpore staršem pri razumevanju specifičnih potreb njihovih otrok, saj je pri trditvi o pomoči pri razumevanju otrokovih potreb največ staršev neodločenih glede strinjanja s to trditvijo in je zato tudi povprečna ocena najnižja (3.7) *(Slika 5.6)*

Grafikon 4.6: Povprečna ocena zadovoljstva s podporo in svetovanjem svetovalne delavke

4.2.2. Razprava o rezultatih vprašalnika za starše

Za raziskavo sem si postavila dve delovni hipotezi in jih na podlagi rezultatov uporabljenega vprašalnika ovrgla oziroma potrdila.

H1: Večina (več kot polovica) staršev s pozitivno oceno izraža mnenje, da svetovalna delavka v vrtcu igra ključno vlogo pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami.

To hipotezo na podlagi pridobljenih odgovorov potrjujem, saj je pri vseh vprašanjih glede pomena vloge svetovalne delavke ocena višja od 3. To prikazuje, da več kot polovica staršev pozitivno ocenjuje vlogo svetovalne delavke pri delu z njihovimi otroki.

H2: Večina (več kot polovica) staršev s pozitivno oceno izraža zadovoljstvo s podporo in svetovanjem svetovalne delavke v vrtcu pri obravnavi njihovih otrok s posebnimi potrebami.

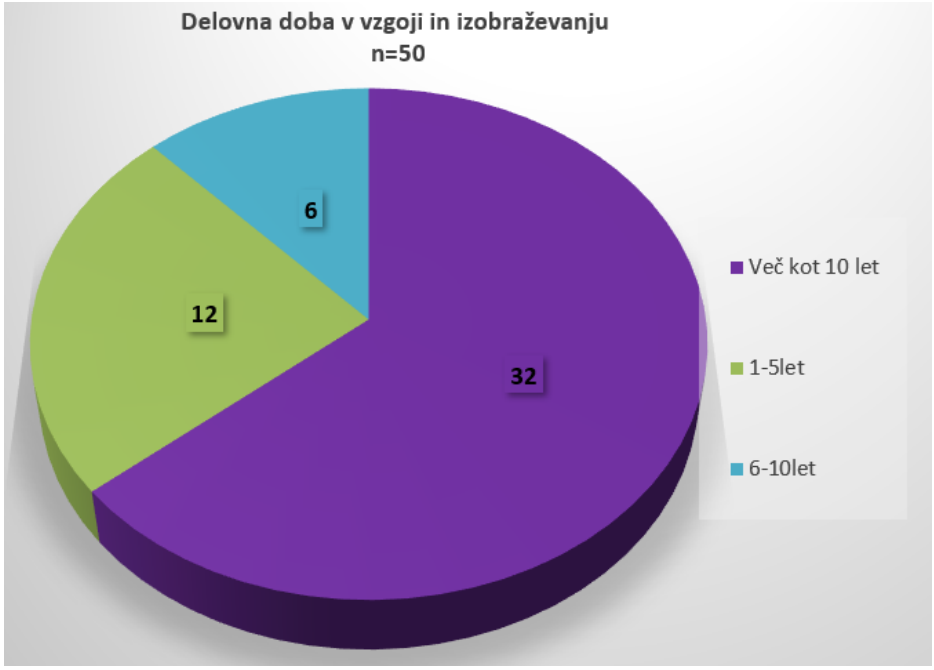
Tudi to hipotezo na podlagi pridobljenih odgovorov potrjujem, saj je več kot polovica staršev ocenila, da je svetovalna delavka dostopna, nudi ustrezno podporo, jim pomaga pri razumevanju otroka in otroku nudi ustrezno podporo.

4.2.3. Analiza rezultatov vprašalnika za vzgojitelje in pomočnike vzgojitelja

Vprašalnik je rešilo 50 vzgojiteljev in pomočnikov vzgojitelja, ki jih bom v nadaljevanju poimenovala strokovni delavci.

1. **Vprašanje**

Grafikon 4.7: Delovna doba v vzgoji in izobraževanju.

Pri prvem vprašanju me je zanimalo, koliko let delovne dobe imajo vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic, ki sodelujejo v anketi o zadovoljstvu s svetovalno delavko v vrtcu. Več kot polovica anketiranih (32) ima v vzgoji in izobraževanju več kot 10 let izkušenj. 6 jih je v vrtcu zaposlenih med 6 in 10 let, 12 anketiranih pa ima manj kot 5 let delovne dobe v vzgoji in izobraževanju.

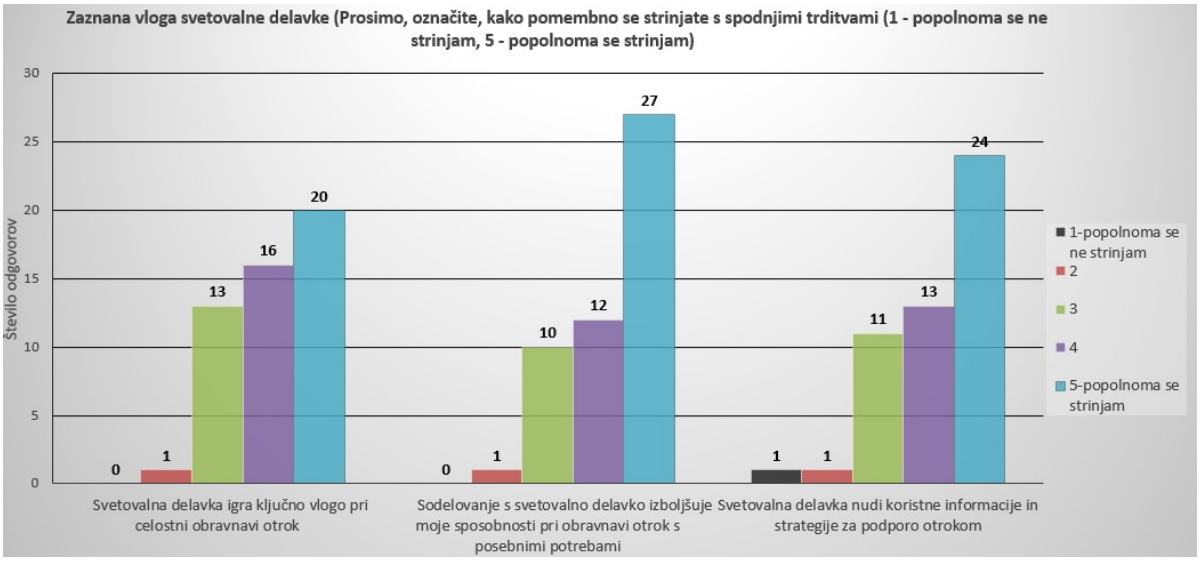
2. **Vprašanje**

Grafikon 4.8: Opredelitev glede izkušenj z otroki s posebnimi potrebami

Pri drugem vprašanju me je zanimalo, ali imajo sodelujoči sploh izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami. Kar 46 vprašanih ima izkušnje z otroki s posebnimi potrebami, 4 pa te izkušnje nimajo.

Grafikon 4.9: Zaznana vloga svetovalne delavke

Graf prikazuje oceno zaznane pomembnosti vloge svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami. Strokovni delavci so ocenjevali trditve na lestvici od 1 (popolnoma se ne strinjam) do 5 (popolnoma se strinjam).

Analiza trditev:

1. **»Svetovalna delavka igra ključno vlogo pri celostni obravnavi otrok«:**

- Večina strokovnih delavcev se strinja s trditvijo, da svetovalna delavka igra ključno vlogo pri celostni zgodnji obravnavi otrok, saj je 20 anketirancev podalo oceno 5 in 16 oceno 4.
- 13 strokovnih delavcev je neodločenih, en strokovni delavec pa se s trditvijo ne strinja in je podal oceno 2.
- Več kot večina (36) strokovnih delavcev se strinja s trditvijo, da svetovalna delavka igra ključno vlogo pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami v vrtcu.

2. **»Sodelovanje s svetovalno delavko izboljšuje moje sposobnosti pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami«:**

- Kar 27 strokovnih delavcev je podalo oceno 5, torej več kot polovica vprašanih. 12 strokovnih delavcev je podalo oceno 4, ki pa še vedno kaže na strinjanje.
- 10 strokovnih delavcev je podalo oceno 3, kar pomeni, da so glede strinjanja neodločeni.
- Samo ena oseba je podala oceno 2, kar pomeni, da se ne strinja s trditvijo.
- Kar 39 sodelujočih se strinja s trditvijo, kar pomeni, da sodelovanje s svetovalno delavko pozitivno vpliva na delo strokovnih delavk pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami.

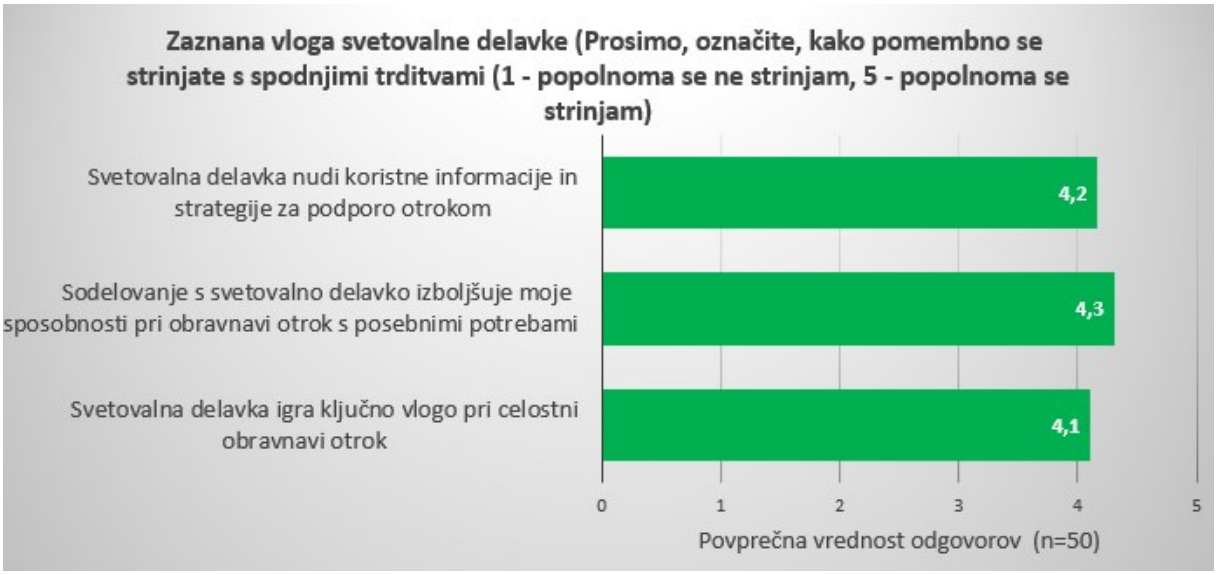
3. **»Svetovalna delavka nudi koristne informacije in strategije za podporo otrokom«:**

- 24 strokovnih delavcev je podalo oceno 5. Oceno 4 je izbralo 13 vprašanih.
- Neodločenih z oceno 3 je bilo 11 strokovnih delavcev.
- 2 osebi se s trditvijo nista strinjali. Ena je izbrala oceno 1 in druga oceno 2.

- Tudi pri tem vprašanju več kot polovica (27 strokovnih delavk) potrjuje, da jim svetovalna delavka nudi koristne informacije in strategije za podporo otrokom.

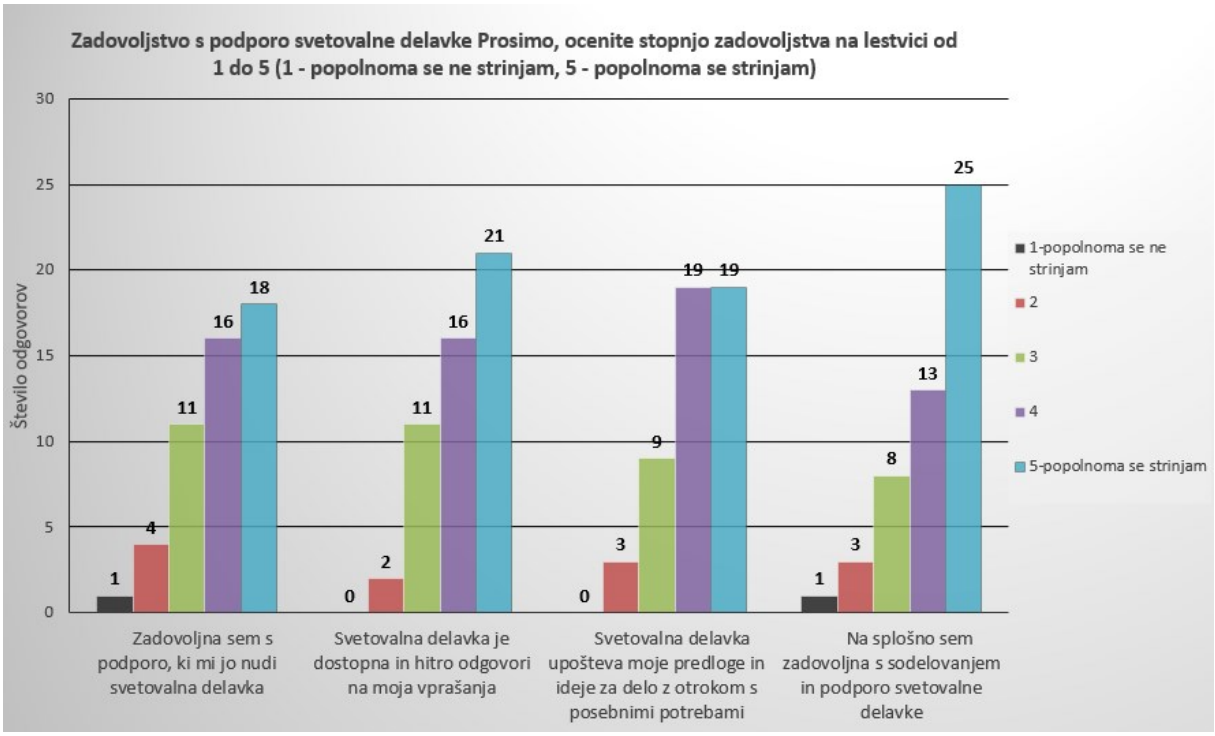
Povzetek: Rezultati kažejo, da strokovni delavci visoko ocenjujejo vlogo svetovalne delavke, še posebej pri zagotavljanju koristnih informacij in strategij za podporo otrokom ter pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami. Na splošno prevladujejo visoke ocene (4 in 5), kar nakazuje na visoko stopnjo zadovoljstva strokovnih delavcev z vlogo svetovalne delavke v njihovem vrtcu.

Grafikon 4.10: Povprečna ocena zaznane vloge svetovalne delavke

Graf prikazuje povprečno oceno strinjanja glede pozitivne vloge svetovalne delavke v vrtcu. Razvidno je, da je ocena visoka, kar nakazuje na zadovoljstvo strokovnih delavcev z vlogo svetovalne delavke.

Grafikon 4.11: Zadovoljstvo s podporo svetovalne delavke

Graf prikazuje stopnjo zadovoljstva strokovnih delavk s podporo, ki jo nudi svetovalna delavka, ocenjeno na lestvici od 1 (popolnoma se ne strinjam) do 5 (popolnoma se strinjam). Analiza trditev:

1. **Zadovoljstvo s podporo svetovalne delavke**

- Ocena 5 (popolnoma se strinjam) je izbralo 16 strokovnih delavcev, kar kaže na visoko zadovoljstvo.
- Oceno 4 je izbralo 11 strokovnih delavk, kar vseeno nakazuje na strinjanje s trditvijo.
- 11 strokovnih delavk je neodločenih glede te trditve.
- 5 strokovnih delavk se s trditvijo ne strinja oziroma izraža nezadovoljstvo s podporo svetovalne delavke (4 osebe so izbrale oceno 2 in ena oseba oceno 1).
- Na podlagi odgovorov vidimo, da večinoma prevladuje zadovoljstvo strokovnih delavcev s podporo svetovalne delavke. Vseeno pa 5 strokovnih delavcev izraža nezadovoljstvo glede podpore svetovalne delavke.

2. **Dostopnost svetovalne delavke in hitro odgovarjanje**

- 21 vprašanih strokovnih delavcev se je popolnoma strinjalo s trditvijo, da je svetovalna delavka dostopna in hitro odgovori na vprašanja.
- 16 strokovnih delavcev se je strinjalo s trditvijo in podalo oceno 4.
- 11 vprašanih je bilo glede te trditve neodločenih.
- Le 2 vprašana se s trditvijo nista strinjala (podala sta oceno 2).
- Odgovori nakazujejo na to, da se skupaj kar 37 (več kot polovica) strokovnih delavcev strinja, da je svetovalna delavka dobro dostopna in hitro odgovori na njihova vprašanja.

3. **»Svetovalna delavka upošteva moje predloge in ideje za delo z otrokom s posebnimi potrebami.«**

- Oceni 5 in 4 imata pri tem odgovoru enakomerno porazdeljeno število odgovorov. Pri vsaki ocene se je opredelilo 19 strokovnih delavcev, kar je skupaj 38 strokovnih delavcev (večina vseh odgovorov)
- Neodločenih je 9 strokovnih delavcev (ocena 3).
- 3 strokovni delavci so podali oceno 2.
- Večina vseh odgovorov (38 od 50) nakazuje na to, da svetovalna delavka pri delu upošteva predloge in ideje strokovnih delavcev, kar pomeni, da uspešno sodeluje z vzgojitelji in pomočniki vzgojitelja pri svojem delu.

4. **Splošno zadovoljstvo s sodelovanjem in podporo svetovalne delavke**

- 25 strokovnih delavk je izbralo oceno 5, kar nakazuje na to, da se polovica popolnoma strinja s tem, da so splošno zadovoljni s sodelovanjem in podporo svetovalne delavke.
- 13 oseb je podalo oceno 4, kar prav tako kaže na splošno pozitivno oceno sodelovanja.
- 8 strokovnih delavcev je nedoločenih.
- 4 strokovni delavci se s trditvijo ne strinjajo, 3 so podali oceno 2 in 1 oseba oceno 1. To pomeni, da 4 vprašani splošni niso zadovoljni s svetovalno delavko.

Povzetek: Graf kaže visoko splošno zadovoljstvo strokovnih delavcev s podporo, dostopnostjo in sodelovanjem svetovalne delavke, pri čemer je večina ocen v območju 4 in 5. VZgojitelji so posebej zadovoljni z dostopnostjo svetovalne delavke ter njenim hitrim odgovarjanjem kot tudi s splošnim sodelovanjem in podporo. To nakazuje na to, da svetovalna delavka uspešno sodeluje s strokovnimi delavci vrtca ter nudi ustrezno in hitro podporo. Svetovalna delavka je torej uspešna pri opravljanju svojih osnovnih nalog.

Grafikon 4.12: Povprečna ocena zadovoljstva s podporo svetovalne delavke.

Graf prikazuje povprečno oceno zadovoljstva s podporo, ki jo vzgojiteljem nudi svetovalna delavka. Iz grafa je razvidno, da je povprečna ocena zadovoljstva zelo visoka. Na podlagi tega grafa potrdimo, da so strokovni delavci na splošno zelo zadovoljni s podporo in s sodelovanjem svetovalne delavke.

4.2.4. Razprava o rezultatih vprašalnika za vzgojitelje

Na podlagi grafične in opisne analize vprašalnika sem potrdila postavljeni hipotezi.

H1: Večina (več kot polovica) vzgojiteljev s pozitivno oceno izraža mnenje, da svetovalna delavka igra ključno vlogo pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami.

Več kot polovica vprašanih vzgojiteljev meni, da ima svetovalna delavka ključno vlogo pri celostni zgodnji obravnavi. Menijo, da svetovalna delavka nudi koristne informacije in strategije, ki jim pomagajo pri delu z otroki. Prav tako se v večini strinjajo, da sodelovanje s svetovalno delavko izboljšuje njihove sposobnosti pri delu z otroki s posebnimi potrebami.

H2: Večina (več kot polovica) vzgojiteljev s pozitivno oceno izraža zadovoljstvo s podporo svetovalne delavke pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami.

Vzgojitelji so zelo zadovoljni s podporo, ki jim jo nudi svetovalna delavka. Menijo, da upošteva njihove predloge in ideje za delo z otroki. Prav tako pa je dostopna in se hitro odzove, ko jo potrebujejo.

4.3. OMEJITVE RAZISKAVE IN PREDLOGI ZA NADALJNJE RAZISKOVANJE

Glavna omejitev moje raziskave je, da ugotovitev ne morem posplošiti na celotno populacijo, saj sem v izbrani vzorec vključila le eno svetovalno socialno delavko. Pri iskanju zaposlenih socialnih delavk v svetovalni službi vrtca sem imela kar nekaj težav, saj podatki o izobrazbi niso dostopni na nobenem meni poznanem spletnem portalu. Za naslednje raziskave predlagam vključitev več svetovalnih delavk in vzorec, ki bo reprezentativen za celotno Slovenijo. Tako bi pridobili večjo veljavnost rezultatov in pa boljši vpogled v praktično uresničevanje vloge svetovalne delavke. Predlagam tudi, da se vključi svetovalne delavke z različnimi strokovnimi profili (pedagogi, socialni pedagogi, inkluzivni pedagogi, psihologi, specialni pedagogi). Ob tem bi dobili dober vpogled v delo svetovalne delavke iz različnih strokovnih profilov.

Prav tako je bila ena izmed omejitev ta, da sva se s svetovalno delavko zaradi njene prezaposlenosti težko uskladili. Dobro bi bilo, da bi imela za opravljanje intervjuja več časa, saj bi se lahko tako v problematiko še bolj poglobila in bi bili rezultati intervjuja bogatejši, celovitejši in tako bolj kompleksni.

Zaradi časovne omejitve sem s starši in vzgojitelji opravila le spletni anketni vprašalnik, s katerim sem pridobila podatke o njihovi oceni zadovoljstva s svetovalno delavko v njihovem vrtcu. Za nadaljnje raziskave bi predlagala, da se tudi s starši in vzgojitelji opravi poglobljen intervju, ki bo omogočil bolj jasen vpogled v njihove izkušnje s svetovalno delavko v vrtcu. Na podlagi takšnega intervjuja bi pridobili tudi predloge vprašanih o potrebnih in želenih izboljšavah dela svetovalne delavke.

5. SKLEPI

Delo svetovalne delavke je vedno usmerjeno v dobrobit otrok v vrtcu.

Prioritetna naloga svetovalne delavke je sodelovanje pri reševanju kompleksnih pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj. Pri svojem delu sodeluje s starši, vzgojitelji in zunanjimi institucijami.

Timsko delo in svetovanje sta dve izmed ključnih nalog svetovalne delavke. Sodelovanje z vzgojitelji in starši vedno poteka v svetovalnem odnosu, v katerem nudi pomoč in podporo.

Celostno zgodnjo obravnavo svetovalna delavka opisuje kot proces odkrivanja razvojnih primanjkljajev in rizičnih dejavnikov pri otrocih.

Pri celostni zgodnji obravnavi svetovalna delavka sodeluje predvsem tako, da nudi podporo družini in jo usmerja v nadaljnji proces. S starši sodeluje v okviru sočutnega, sodelovalnega in zaupnega odnosa. Nudi jim podporo in jih opolnomoči, da lažje sprejmejo otroka s posebnimi potrebami.

Druge naloge svetovalne delavke pri celostni zgodnji obravnavi vključujejo vzdrževanje sodelovanja z zunanjimi strokovnjaki, podporo vzgojiteljem z vključevanjem v proces ter informiranjem, da so bolje opremljeni za delo z otroki s posebnimi potrebami. Poleg tega skrbi za organizacijo strokovnih skupin, kjer se sprejemajo dogovori za usklajeno delo z otrokom.

Prilagoditve, ki jih po dogovoru prejmejo otroci, so zapisane v zapisniku multidisciplinarnega tima in se oblikujejo na podlagi opazovanja, diagnostike in informacij staršev o otroku. Te prilagoditve se v vrtcu največkrat izvajajo kot dodatna strokovna pomoč in po potrebi vključujejo dodelitev spremljevalca.

Nekatere razvojne težave, kot so odstopanja na področju govora, motorike, spoznavnega razvoja, pozornosti, socialne interakcije, samostojnosti ter na področju čustev in vedenja, se lahko pri otrocih prepoznajo že zgodaj, ob vstopu v vrtec.

Preventivno delo, ki ga svetovalna delavka poudarja kot ključno v vrtcu, obsega izobraževanja, šole za starše, spremljanje novosti ter opazovanje otrok. Kljub njegovi pomembnosti pa zaradi preobsežnega dela s problematiko pogosto zmanjka časa za to področje.

Zaradi večanja števila otrok s posebnimi potrebami, otrok tujcev in posledično večje potrebe po pomoči, bo potreba bo sodelovanju svetovalne delavke vedno večja in bolj pomembna.

Svetovalna delavka se pri procesu celostne zgodnje obravnave sooča tudi z različnimi izzivi. Prvi je ta, da starši včasih potrebujejo več časa za vzpostavitev sodelovanja in težko sprejmejo potrebe svojih otrok. Drugi izziv se prav tako navezuje na sodelovanje s starši. Pojavijo se konflikti in težave pri komunikaciji. Starši ne sprejemajo mnenja vrtca ali pomoči, ki jim jo vrtec ponuja. Prav tako se včasih vmešavajo v delo strokovnih delavk in s tem omalovažujejo njihovo strokovno kompetentnost in vrednost. Ob tem se vzgojiteljice počutijo nemočne in potrebujejo dodatno podporo ter usmeritev svetovalne delavke.

Čakalne dobe v razvojnih ambulantah so predolge, posledično otroci ne dobijo dovolj hitro ustrezne obravnave in prilagoditev. Prav tako pa vrtci ne ponujajo dovolj razvojnih oddelkov, ki bi otrokom zagotovili ustrezno okolje.

Svetovalna delavka konfliktne situacije rešuje z individualnim pristopom in jasno, odprto komunikacijo.

Inkluzija se v vrtcu izvaja v obliki zaposlovanja spremljevalcev, izvajanja prilagoditev in nudenja dodatne strokovne pomoči otrokom.

Svetovalna delavka se redno izobražuje v okviru aktivov, strokovnih srečanj in izobraževanj ter sodelovanja z drugimi svetovalnimi delavkami in strokovnimi delavkami v vrtcu (inkluzivni pedagogi, specialni pedagogi).

Za uspešno delo strokovne delavke v svetovalni službi vrtca je zelo pomembna samorefleksija dela, ki omogoča izboljšanje dela in uporabo ustreznih metod.

Socialna delavka je ustrezno opremljena za delo svetovalne delavke, saj ima znanje za delo v svetovalnem procesu in reševanju konfliktov. Pri delu uporablja koncepte delovnega odnosa.

Študij socialnega dela vključuje premalo pedagoških vsebin, ki bi dodatno podprle delo svetovalne delavke v vrtcu.

Starši so zadovoljni z vlogo svetovalne delavke v vrtcu in menijo, da njena vloga pomembno prispeva k razvoju njihovega otroka.

Večina strokovnih delavcev v vrtcu je zadovoljnih s podporo in dostopnostjo svetovalne delavke.

6. PREDLOGI

Predlagam, da svetovalna delavka še naprej k sodelovanju pristopa na način vzpostavljanja svetovalnega delovnega odnosa in v njem vzdržuje za to pomembne elemente komunikacije.

Predlagam, da država prek ustreznih teles zaradi povečanih potreb in obsega dela svetovalne delavke poveča normative v vrtcu in zaposli več svetovalnih delavk. Le tako bo svetovalna delavka učinkovito in uspešno opravljala svoje vse obsežnejše delovne naloge.

Predlagam, da socialne delavke, ki so zaposlene na delovnem mestu svetovalne delavke, pri svojem delu dosledno uporabijo sodobne socialnodelovne koncepte podpore in pomoči.

V program študija socialno delo naj se vključijo pedagoški predmeti, ki bodo koristni za delo svetovalne službe v vrtcu, šoli in zavodih.

Predlagam, da svetovalna delavka v svoje delo vpelje več preventivnega dela s starši ter organizira delavnice in srečanja, ki bodo starše opremile za uspešnejšo vzgojo otrok.

Predlagam, da svetovalna delavka letno opravi anonimno evalvacijo med zaposlenimi glede zadovoljstva in njihovih potreb ter želja v zvezi z njenim delom.

Predlagam, da svetovalna delavka redno reflektira svoje delo in se vključuje v aktualna izobraževanja.

7. VIRI IN LITERATURA

Aral, N., & Doğan, A. (2018). Examining pre-school teachers' and parents' views on counseling and guidance services in pre-school education. *International Education Studies,* 11(5), 1-10. https://www.researchgate.net/publication/324235340_Examining_Prechool_Teachers'_and_Parents'_Views_on_Counseling_and_Guidance_Services_in_Pre-school_Education

Barle, N. (2016). Prikaz procesa dela v izvirnem delovnem projektu pomoči družini s številnimi izzivi. V: T. Kodele, & N. Mešl (ur*). Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti,* Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Christensen, I., (2021). Palestinian and Norwegian Kindergarten Teachers' Perspectives on Psychosocial Support: A Qualitative Study. Pridobljeno 23.9. 2024 s Palestinian and Norwegian Kindergarten Teachers' Perspectives on Psychosocial Support: A Qualitative Study - PMC

Christensen Reit, I., (2024). The call for an "educational footprint" in conceptualizing mental health and psychosocial support: the case of Norwegian kindergarten teachers. *Frontiers of Psychology.* Pridobljeno 23. 9. 2024 s Frontiers | The call for an "educational footprint" in conceptualizing mental health and psychosocial support: the case of Norwegian kindergarten teachers

Čas, M., Kastelic, L. & Šter, M. (2003). *Navodila h kurikulu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, delo in šport.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2016) Socialno delo z družino: soustvarjanje procesov pomoči in podpore. V: Kodele, T., & Mešl, N. (ur*). Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti, Ljubljana*: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanović, S., & Šmuk, B. (2008). Programske smernice, svetovalna služba v vrtcu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2002). Koncept delovnega odnosa v socialnem delu. *Socialno delo 41(2), 91-96.*

Čačinovič Vogrinčič, G. (2010). Soustvarjanje pomoči v jeziku socialnega dela. *Socialno delo, 4*(4)*, 239-245.*

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2020). *Socialno delo z družino: soustvarjanje želenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Čačinovič Vogrinčič, G., & Šugman Bohinc, L. (2000). Učinkovitost (uspešnost) razgovora v socialnem delu z družino. *Socialno delo, 39*(3), 175-189.

Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2013). Šolska svetovalna služba kot prostor varovanja soustvarjanja procesov učenja in pomoči v šoli. *Šolsko svetovalno delo, 17*(3/4), 15-25.

Drenik Kropivšek, T. (2021). Vloga socialne delavke v svetovalni službi vrtca (Magistrsko delo). Pridobljeno 20.8. s: https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=129024&lang=slv

Dunst, C. J. (1985). Rethinking Early Intervention. *Analysis and Intervention in Developmental Disabilities*, 5,165-201. Pridobljeno 8.10 s (79) Rethinking early intervention | Carl Dunst - Academia.edu

Gabrovec, J. (2015). Svetovalno delo v vrtcu. V: A. Kobolt (ur.), *Svetovanje v praksi* (str. 23–38). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Globačnik, B. (2012). *Zgodnja obravnava*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Global Social Work Statement of Ethical Principles (2018). Pridobljeno 9. 12. 2024 s Global Social Work Statement of Ethical Principles – International Federation of Social Workers.

Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K., Kalin, J., Kroflič, R., Mažgon, J., Šarić, M., Šteh, B. (2020). *Šolska svetovalna služba: stanje in perspektive*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Gurlanick, M.J. (2001). A Developmental Systems Model for Early Intervention. *Infant and Young Children*, *14*(2). Kraj: Aspen Publishers, ISEI.

Jakič Brezočnik, M., Šoln Vrbinc, P., & Švalj, K. (2017). Izzivi za sistemsko ureditev zgodnje obravnave otrok v Republiki Sloveniji. *Šolsko svetovalno delo, 21*(1), 4-15.

Kavkler, M. (2008). Opredelitev inkluzivne vzgoje in izobraževanja. V: M. Kavkler, A. C. Morrison, M. Košak Babuder, S. Pulec Lah, & S. Viola, *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom* (str. 9–20). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kodele T., & Mešl N. (ur.). 2016. *Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Konvencija o otrokovih pravicah (1989). Organizacija združenih narodov. Spletna stran. Pridobljeno 20. 8. s CRC - Konvencija o otrokovih pravicah

Loreman, T. (2009). *Respecting Childhood*. London: Continuum International Publishing Group.

Lesar, I. (2013). Ideja inkluzije – med različnimi koncepti pravičnosti in etičnimi teorijami. *Sodobna pedagogika*, *64*(2), 76–95. Pridobljeno 22. 8. 2024 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-HYCVTFUD.

Marjanovič Umek, L. (2021). Svetovalno delo v vrtcu kot podpora ustvarjanju čustveno varnega, socialno vključujočega in spoznavno spodbudnega okolja za otroke. *Šolsko svetovalno delo*, *25*(3), 3-12.

Mikuš-Kos, A. (2017). Šola, vrtec in duševno zdravje. *Šolsko svetovalno delo, 21*(2/3), 4-12.

Mikuž, A. (letnica). Možnosti zgodnjega odkrivanja dojenčkov in malčkov s tveganjem razvojnih motenj v slovenskem zdravstvenem sistemu ter implikacije za zgodnjo obravnavo. *Anthropos (Ljubljana), 47*(3/4), 99−121. Pridobljeno 5.10.24 s http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-9W01BM56

Mlinarič, M. (2017). Svetovalno delo v vrtcu: (ne)vidna povezava med otroki, starši in strokovnimi delavci. *Socialno delo*, *56*(1), 41–50.

Murgel, J. (2019). Zgodnja obravnava otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji. *Socialno delo*, 58(1), 57-70.

Vovk Ornik, N., & Poglajen Ručigaj, K.(letnica). Nekateri vidiki in dileme uvajanja celostne zgodnje obravnave predšolskih otrok s posebnimi potrebami in otrok z rizičnimi dejavniki v javnih vrtcih. *Šolsko svetovalno delo, 21*(1), s. 3-17.

Openshaw, L. (2008). *Social work in schools: Principles and practice.* New York, NY, London: The Guilford Press.

Rupar, B., Gazvoda, Z., Gregorčič Mrvar, P., Hacin Beyazoglu K., Jenko, N., Kodele, T., & drugi (2024). *Programske smernice svetovalnega dela v programih s področja vzgoje in izobraževanja*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.

Robnik, M. (2022). *Svetovalno delo v vrtcu* (Magistrsko delo). Pridobljeno s: https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=164140&lang=slv

Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič Vogrinčič, G., & Musek, J. (1999). *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Sadock, B. J., Sadock, V. A., & Ruiz, P. (2015). *Kaplan & Sadock's synopsis of psychiatry: behavioral sciences/clinical psychiatry*. Philadelphia: Wolters Kluwer.

Shonkoff, J. P., & Meisels, S. J. (2000). *Handbook of Early Childhood Intervention*. Cambridge: Cambridge University Press.

Snow, C. S., & Van Hemel, S. (2008) *Early childhood assessment: Why, what, and how.* Washington: The National Academies Press.

Stokken, R., Flaten, K., Sørheim, K. L., & Høydalsvik, T. (2024). Understanding empathy in Norwegian social work education. *Social work education.* Pridobljeno 3. 10. 24 s Understanding empathy in Norwegian social work education

Šoln Vrbinc, P., Jakič Brezočnik, M., & Arnuš Tabaković, J. (2014). Novosti Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1). *Šolsko svetovalno delo, 18*(1/2), 4-12.

Šugman Bohinc, L.(2014). Kompetence diplomantk in diplomantov socialnega dela za delo v šolski svetovalni službi. *Šolsko svetovalno delo, 18*(3/4), 41-48.

Vidmar, M., & Zupančič, M. (2006). Spremljanje socialnega vedenja otrok v vrtcu. *Psihološka obzorja, 15*(1), 47-74. Pridobljeno 10.9.24. s http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-T8QFF0SC

Vogrinc, J., & Krek, J. (2012). *Delovanje svetovalne službe*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami. Uradni list RS, št. 41/2017.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Uradni list RS, št. 58/2011.

Webb, N. B. (2019). *Social work practice with children.* New York: The Guilford Press.

8. PRILOGE

8.1. Priloga 1: Delno strukturiran intervju s svetovalno delavko

1. **Lahko na kratko opišete svoje delo kot svetovalna delavka v vrtcu?**

Na splošno je delo svetovalne delavke usmerjeno v dobrobit otroka (V1.1.), kar pomeni predvsem sodelovanje pri kompleksnem reševanju pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu (V1.2.). Sodelovanje poteka preko svetovalnega odnosa tako s strokovnimi delavci, vodstvom, s starši otrok kot tudi z drugimi udeleženci izven vrtca (V1.3.).

2. **Kako bi opisali celostno zgodnjo obravnavo predšolskih otrok, ki jo izvajate tudi vrtci?**

Celostna zgodnja obravnava pomeni predvsem odkrivanje razvojnih primanjkljajev pri otrocih, vključenih v vrtec, in prepoznavanje otrok z rizičnimi dejavniki (V2.1.). Ob tem so pomembni podpora družini in usmerjanje staršev v obravnavo Centrov za zgodnjo obravnavo v okviru ZD ter timsko sodelovanje z razvojnimi ambulantami. Ključni so tudi informiranje, podpora in pomoč strokovnim delavkam, ki imajo v skupini otroka s posebnimi potrebami, ter izpeljava srečanj strokovnih skupin z namenom načrtovanja aktivnosti izvajanje DSP in evalvacije izvajanje zgodnje obravnave v vrtcu (V2.2.)

3. **Katere vidike otrokovega razvoja pokriva celostna zgodnja obravnava?**

Predvsem prepoznavanje primanjkljajev in netipičnega razvoja, preko dodatne strokovne pomoči pa premagovanje primanjkljajev, ovir in motenj (V3.1.)

4. **Kako sodelujete s starši pri obravnavi otrok?**

Sodelovanje s starši pomeni predvsem podporo in opolnomočenje staršev in celotne družine, da se zagotovi najbolj optimalen razvoj otroka (V4.1.).

Na začetku s podpisom soglasja glede opazovanja otroka v oddelku, nato izmenjave informacij na pogovorni urici skupaj s strokovnimi delavkami, na sestankih strokovne skupine, občasno tudi na timskih sestankih v okviru ZD – razvojne ambulante, CSD-ja, telefonskih pogovorov ali povabila na pogovor (V4.2.).

5. **Kako pogosto in na kakšen način sodelujete?**

Srečanja strokovne skupine, katere del so tudi starši, običajno izpeljemo vsaj 2−3-krat v šolskem letu, vse ostalo po potrebi, glede na potrebe družine in situacijo (V5.1.). Z nekaterimi starši manj, z nekaterimi zelo redno tekom celega šolskega leta.

6. **Kako pomagate staršem, ki se soočajo s skrbmi glede otroka, in kako jim pomagate razumeti otrokove potrebe?**

S sočutjem in vzpostavljanjem dobrega vzajemnega sodelovanja in zaupnega odnosa (V6.1.). Treba se je zavedati, da starši potrebujejo čas, da v polnosti sprejmejo otrokove ovire, razvojne primanjkljaje in motnjo. Lahko rečem, da gre za proces, da starši »odžalujejo zdravega otroka« in sprejmejo dejstvo, da ima njihov otrok posebne potrebe ter sprejmejo pomoč.

7. **Kako sodelujete z vzgojitelji pri prepoznavanju in spremljanju potreb otrok?**

Z rednimi obiski v skupini in opazovanjem otrok v oddelkih, izmenjevanjem informacij npr. pred vključitvijo novega otroka v skupino, s pogovori o zaznanih težavah, s skupnim iskanjem drugačnih pristopov, z informiranjem glede motnje, z organizacijo strokovnih izobraževanj in podobno (V7.1.).

8. **Katere metode največkrat uporabljate pri spremljanju otrok?**

Beleženje opažanj, redna srečanja strokovne skupine – evalvacija izvajanja ind. načrta pomoči otroku (INP), letno poročilo (V8.1.).

9. **Kakšno vlogo imate kot svetovalna delavka pri usmerjanju vzgojiteljev v primerih, ko se srečujejo z izzivi pri posameznem otroku?**

Vzgojiteljice hitro občutijo nemoč, strah in preobremenjenost ob otroku s težavami, ne čutijo se usposobljene za delo z otroki s posebnimi potrebami (V9.1.) (npr. otroci z MAS, slabovidni, epilepsija ipd.). Pomoč in podporo potrebujejo tudi pri komunikaciji s starši, kadar pride do težav, vmešavanja staršev v njihovo strokovnost ipd. Svetovalna delavka je tako tista prva oseba, na katero se obrnejo po pomoč, usmeritve in informacije (V9.2.).

10. **Ali izvajate kakšne oblike mentorstva ali usposabljanj za vzgojitelje?**

V lanskem šolskem letu smo začeli z aktivom za vzgojiteljice, pom. vzg. in spremljevalke, ki imajo v skupini otroka s posebnimi potrebami (V10.1.).

11. **Kako poteka vaše sodelovanje z zunanjimi strokovnjaki (psihologi, logopedi, specialnimi pedagogi) pri celostni obravnavi otroka?**

Sodelovanje je dobro in komunikacija redno poteka, občasno pridejo v vrtec in v oddelku opazujejo otroka, večkrat na zahtevo pripravimo poročilo o funkcioniranju otroka, udeležujem se razširjenih timskih sestankov v CZO in CSD, dogovarjam se za izvajanje mobilne logopedske in tiflo-pedagoške obravnave zunanjih sodelavcev (ZGNL, Center Iris) … (V11.1.)

12. **Katere oblike podpore in pomoči ponujate otrokom, ki imajo razvojne ali čustvene težave?**

Vrtec omogoča prilagojeno izvajanje programa predšolske vzgoje (V12.1.) na podlagi Zapisnika multidisciplinarnega tima razvojne ambulante, ki se ga načrtuje v INP (individualiziran načrt pomoči otroku). Izvajanje ur DSP znotraj oddelka, v manjši skupini ali individualno, po potrebi pomoč spremljevalca otroka (V12.2.).

13. **Kako prilagajate programe ali dejavnosti otrokom, ki potrebujejo dodatno podporo?**

Prilagoditve se načrtujejo na podlagi Zapisnika multidisciplinarnega tima razvojne ambulante in narejene diagnostike CZO, v sodelovanju s strokovnimi delavkami v oddelku, opazovanj otroka in tudi ob upoštevanju informacij, ki nam jih posredujejo starši otroka (V13.1.).

14. **Kako zgodaj je mogoče zaznati otrokove razvojne težave in kako pri tem sodelujete z vzgojitelji?**

Razvojne težave je možno zaznati že kmalu ob prihodu otroka v vrtec (V14.1.), včasih jih zazna že pediater pred vstopom v vrtec. V vrtcu so vzgojiteljice tiste, ki prve zaznajo težave, sploh ker so večino časa z njimi in imajo možnost primerjave otrok v skupini.

15. **Na katere znake ste pozorni pri otrokovem razvoju v vrtcu?**

Predvsem na področje govora in jezika, motorike, spoznavnega razvoja, igre, usmerjenosti procesov (pozornost), interakcije z vrstniki, skrbi zase in samostojnosti, čustvenih in vedenjskih težav (V15.1.).

16. **Kaj menite, kako pomembna je preventiva v okviru vašega dela in kako jo izvajate v vrtcu?**

Preventiva je zelo pomembna, a prevečkrat ostaja ob strani, predvsem zaradi drugih delovnih obveznosti (V16.1.), kot so birokracija, sprotne nujne intervencije in nadomeščanja v skupinah zaradi pomanjkanja kadra.

17. Ali vseeno izvajate kakšno preventivno dejavnost, ki je usmerjena v celostni razvoj otrok?

Organiziram izobraževanja za strokovne delavce, srečanja Šol za starše, spremljam novosti v stroki, posredujem informacij o novostih, redno in sistematično spremljam in opazujem otroke in oddelke, sodelujem z OŠ ob prehodu v šolo, izmenjujem informacije s starši med postopkom vpisa v vrtec in še kaj bi se našlo (V17.1.).

18. Kako vidite vlogo svetovalne službe za celostni zgodnji razvoj v prihodnosti?

Potrebe, pričakovanja in obseg nalog/zadolžitev svetovalne službe se iz leta v leto povečujejo (V18.1.). Vse več je tudi staršev, ki so izgubljeni in nimajo ustreznih starševskih veščin ter se ne zmorejo ustrezno odzivati na razvojne potrebe otrok (V18.2.). Vse več je otrok s težavami avtističnega spektra, tudi zaradi prekomerne uporabe zaslonov v najzgodnejši starosti (V18.3). Povečuje se število tuje govorečih otrok in družin, ki tudi zahtevajo več pozornosti in drugačne oblike sodelovanja (V18.4.). Vpliv na otrokov razvoj predstavljajo tudi rizične ločitve (V18.5.). Zaradi vsega tega menim, da bomo imele svetovalne delavke vedno večjo vlogo oziroma vedno več dela. Zato je nujno potrebno, da se povečajo normativi za zaposlovanje svetovalnih delavk v vrtcu (V18.6.)

19. Kaj so po vašem mnenju največji izzivi, s katerimi se srečujete pri celostni zgodnji obravnavi otrok v vrtcih?

Proces, da starši sprejmejo realno stanje otrokovih razvojnih zaostankov, primanjkljajev in motnje (V19.1.). Predolge čakalne dobe do razvojnih ambulant, kliničnih psihologov, logopeda (V19.2.). Premalo razvojnih oddelkov in posledično vključenost otrok s posebnimi potrebami v zanje neustrezen program (običajno javni vrtec s spremljevalcem) (V19.3.). Večanje števila otrok z rizičnimi dejavniki in otrok s posebnimi potrebami v celotni populaciji, večanje števila otrok tujcev, neznanje jezika in drugačna kultura, navade (V19.4.).

Velikokrat se pojavijo tudi težave pri komunikaciji s starši in vmešavanje staršev v vzgojno-izobraževalni proces, vključevanje otrok tujcev, tujejezičnih družin in s tem povezanih

komunikacijskih težav (V19.5.), nemoč vzgojiteljic ob težjih motnjah in vedenjskih izpadih pri motnjah avtističnega spektra (MAS) (V19.6.).

20. Kako obvladujete takšne situacije in kako poskušate doseči kompromis?

Vključim se v komunikacijo s starši na pogovornih uricah. Staršem obrazložimo in argumentiramo svoja opažanja in jih usmerimo v razvojno ambulanto, saj drugo mnenje in diagnostika olajšata razumevanje otrokovih težav (V20.1). Včasih pa tudi to ne pomaga.

21. Kako rešujete situacije, ko se znajdete v konfliktu?

Vsak primer posebej, z iskanjem drugih možnosti, podporo in več sodelovanja z vzgojiteljicami, usmerjanjem staršev v samoplačniške preglede idr. Pomembni so jasna in odprta komunikacija, strokovni argumenti, približevanje stališč in iskanje kompromisov (V21.1.). V skrajnih primerih ne gre brez prijave na CSD, če gre za ogrožen razvoj otroka, hudo zanemarjanje ali zlorabe.

22. Imate še kakšen predlog za reševanje izzivov pri svojem delu?

Boljše/rednejše sodelovanje z razvojnimi ambulantami in učinkovitejši sistem zdravstva, da se skrajšajo čakalne dobe (V22.1.). Ustanovitelj vrtcev bi moralo biti Ministrstvo za šolstvo in ne občine; s tem bi se poenotilo financiranje in bi se predšolski sistem lažje odzival na potrebe, npr. glede razpoložljivih mest v razvojnih oddelkih. Dvig normativa svetovalnih delavcev in posledično s tem dodatne zaposlitve (V22.2.).

23. Lahko delite kakšen primer iz prakse, ko ste uspešno sodelovali pri celostni obravnavi otroka? Kako ste sodelovali z družino in vzgojitelji in kaj je bilo ključno za uspeh?

Prepoznavanje dečka z razvojnim zaostankom; vzgojiteljica je prva zaznala odstopanja, o tem spregovorila s starši. Skupaj z vzgojiteljico smo načrtovali beleženje opažanj in komunikacijo s starši, pripravili poročilo otrokovemu osebnemu zdravniku, nato sodelovali z razvojno ambulanto in prejeli Priporočila za izvajanje DSP ter z inkluzivno pedagoginjo načrtovali INP.

Pomembno je, da se skupaj z vzgojiteljico načrtuje način sodelovanja s starši, poišče način beleženja področij opazovanj in uvedejo prilagoditve, ki jih lahko vzgojiteljica že izvaja v vsakodnevnem delu v oddelku (V23.1.).

24. Ali menite, da ima svetovalna služba v vrtcu dolgoročen vpliv na otrokovo življenje?

Če se zgodaj odkrije primanjkljaje in so vsi deležniki (ne zgolj svetovalna delavka) ustrezno opravili svoj del, bodo hiter dostop do zgodnje obravnave in diagnostike ter posledično dodatna strokovna pomoč v vrtcu dolgoročno prinesli pozitivne učinke na področju premagovanja primanjkljajev in motenj (V24.1.).

25. Če da, kako se ta vpliv kaže in kako spremljate otrokovo napredovanje?

Pozitivni učinki zgodnje obravnave se kažejo v boljšem napredku OPP, zmanjševanju težav in primanjkljajev (V25.1.) z namenom izboljšanja samostojnosti, premagovanjem npr. govornih in jezikovnih težav ter razvojnih zaostankov, kar kasneje v šoli tem otrokom omogoča boljše komunikacijske zmožnosti, večjo samostojnost, tudi izbiro primernega programa šolanja (šola s prilagojenim programom, posebni program, DSP ...). Napredek se spremlja predvsem z evalvacijo INP in prilagajanjem ciljev INP.

26. Kako ocenjujete uspešnost celostne zgodnje obravnave otroka?

Uspešnost zgodnje obravnave ocenjujem predvsem v zgodnjem prepoznavanju težav in primanjkljajev, prilagajanju pristopov in dostopnosti dodatne strokovne pomoči že v predšolskem obdobju, timski obravnavi in sodelovanju vrtca z razvojnimi ambulantami (V26.1.).

27. Kako prispevate k spodbujanju inkluzivnega okolja v vrtcu, še posebej za otroke s posebnimi potrebami?

Inkluzija poteka brez težav (V27.1.). Pri OPP je pomembno tudi mnenje tima razvojne ambulante, ali je redni vrtec primeren program za posameznega OPP. Možnost zaposlovanja spremljevalk OPP je zelo povečalo možnost inkluzije (V27.2.). Vrtec glede na zakonske podlage izvaja predvsem redni program s prilagojenim izvajanjem in DSP (V27.3.).

28. Kako podpirate otroke z različnimi kulturnimi ali socialnimi ozadji?

Pomoč staršev že v postopku vpisa, priprava družine na vstop v vrtec, pomoč vzgojiteljicam pri izmenjavi informacij s starši, spremljanje uvajanja in podpora vzgojiteljicam pri vključevanju otrok v oddelke, spremljanje napredka otrok, po potrebi usmerjanje staršev v druge institucije (V28.1.).

29. **Kako se kot svetovalna delavka nenehno izpopolnjujete na področju celostne zgodnje obravnave otrok?**

Redno sodelujem v aktivu svetovalnih delavk ljubljanskih in obljubljanskih vrtcev, udeležujem se Zoom strokovnih srečanj Društva svetovalnih delavcev Slovenije, kjer so v sodelovanju z inkluzivnimi pedagoginjami predstavljene dobre prakse dela z OPP. Po potrebi (in glede na finančne zmožnosti) se 1x letno udeležim strokovnega izobraževanja, npr. v organizaciji Društva specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije (V29.1.).

30. **Kako pomembna se vam zdi refleksija vašega dela in kako jo vključujete v svojo prakso?**

Menim, da je samorefleksija pomembna in potrebna pri delu z ljudmi (V30.1.). Le tako se lahko strokovno razvijaš, delo bolj smiselno načrtuješ in se učinkoviteje odzivaš na strokovne izzive.

31. **Kako pomembno se vam zdi timsko delo pri celostni zgodnji obravnavi otrok in ali bi lahko opisali primer, ko je imelo timsko delo pozitiven vpliv?**

Brez timskega dela si zgodnje obravnave sploh ne predstavljam (31.1.). Timsko delo na področju celostne zgodnje obravnave OPP je ključno. Pri tem je poleg tima razvojne ambulante pomembno vključevati tudi starše, ki so pomembni sooblikovalci zgodnje obravnave (V31.2.).

Primer vključitve dolgotrajno bolne deklice (s sindromom Dravet) v redni program vrtca, kjer smo že pred vpisom otroka sodelovali z razvojno ambulanto, Pediatrično kliniko (V31.3.), se skupaj s starši, vzgojiteljicami in spremljevalko ter vodjo prehrane predhodno dobili, načrtovali skrb za deklico (V31.4.), ustrezno odzivanje ob napadih, s kuharico in vodjo prehrane pa smo se dogovorili o izvajanju dekličine stroge diete. V tem primeru so tudi starši zelo pomemben dejavnik, so izredno skrbni, pripravljeni sodelovati in sploh zelo aktivni pri sodelovanju z vrtcem, informiranju glede dekličinih težav ipd.

32. **Katere koncepte socialnega dela uporabljate pri svetovalnem delu v vrtcu?**

Pri delu se največkrat naslonim na socialno-delovni koncept delovnega odnosa. Svetovalni odnos vedno začnem z dogovorom o sodelovanju, ne glede na to ali delam s starši, vzgojitelji ali otroki. Vedno upoštevam tudi, da z njimi soustvarjamo rešitve in so pri iskanju rešitev vedno aktivni udeleženci. Ko delam s starši ali celo družino vedno izhajam iz perspektive moči, saj se mi zdi, da je ključno, da poiščem njihova močna področja ter na ta način tudi ustvarim večje

zaupanje in željo po sodelovanju. Pri tem uporabljam jezik socialnega dela. V svetovalnem odnosu sem empatična in spoštljiva do sogovornika. (32.1.)

33. Bi lahko rekli, da vam znanje, ki ste ga pridobili s študijem socialne pedagogike, pride prav pri vašem delu?

Ja. Lahko bi rekla, da lažje vstopam v svetovalni odnos in rešujem konflikte. Tudi ključni koncepti, ki sem jih prej omenila, me večkrat opomnijo, na kaj sem pri delu z ljudmi res osredotočena (V33.1.).

34. Ste imeli na katerem področju premalo znanja za delo pri celostni zgodnji obravnavi?

Predvsem na področju razvoja predšolskega otroka in metod pedagoškega dela (V34.1.). Na tem področju sem se dodatno izobraževala in med delom v vrtcu nabirala izkušnje, ki mi danes pridejo prav.

8.2. Priloga 2: Kodiranje

8.2.1. Odprto kodiranje

Tabela 8.1: Odprto kodiranje

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	KODA	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
V1.1.	»... delo svetovalne delavke usmerjeno v dobrobit otroka«	dobrobit otroka		Izvajanje ključnih nalog svetovalnega dela
V1.2.	»… sodelovanje pri kompleksnem reševanju pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu.«	Kompleksno reševanje vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela		Izvajanje ključnih nalog svetovalnega dela
V1.3.	»Sodelovanje poteka preko svetovalnega odnosa, tako s strokovnimi delavci, vodstvom, s starši otrok in tudi drugimi udeleženci izven vrtca.«	Svetovalni odnos		Izvajanje ključnih nalog svetovalnega dela
V2.1.	»Celostna zgodnja obravnava pomeni predvsem odkrivanje razvojnih primanjkljajev pri otrocih, vključenih v vrtec in prepoznavanje otrok z rizičnimi dejavniki.«	Razvojni primanjkljaji in rizični dejavniki	Zgodnje odkrivanje težav	Vidiki celostne zgodnje obravnave
V2.2.	»Ob tem je pomembna podpora družini in usmerjanje staršev v obravnavo Centrov za zgodnjo obravnavo v okviru ZD, ter timsko sodelovanje z razvojnimi ambulantami. Ključno je tudi informiranje, podpora in pomoč strokovnim delavkam, ki imajo v skupini otroka s posebnimi potrebami, ter izpeljava srečanj strokovnih skupin, z namenom načrtovanja aktivnosti izvajanje DSP in evalvacije izvajanje zgodnje obravnave v vrtcu.«	Podpora družini in usmerjanje Timsko sodelovanje Informiranje, podpora in pomoč strokovnim sodelavkam Strokovne skupine	Ključne naloge	Vidiki celostne zgodnje obravnave
V3.1.	»Predvsem prepoznavanje primanjkljajev in netipičnega razvoja, preko dodatne strokovne pomoči pa premagovanje primanjkljajev, ovir in motenj.«	Prepoznavanje primanjkljajev in netipičnega razvoja	Spremljanje razvoja otroka	Vidiki celostne zgodnje obravnave

		Premagovanje primanjkljajev, ovir in motenj.		
V4.1.	»Sodelovanje s starši pomeni predvsem podporo in opolnomočenje staršev in celotne družine, da se zagotovi najbolj optimalen razvoj otroka.«	Podpora in opolnomočenje staršev in celotne družine	Ključne naloge dela s starši	Sodelovanje s s starši
V4.2.	»Na začetku s podpisom soglasja glede opazovanja otroka v oddelku, nato izmenjave informacij na pogovorni urici skupaj s strokovnimi delavkami, na sestankih strokovne skupine, občasno tudi na timskih sestankih v okviru ZD-razvojna ambulanta, CSD, telefonski pogovori ali povabilo na pogovor.«	Podpis pogodbe, opazovanje, izmenjava informacij ...	Koraki sodelovanja	Sodelovanje s s starši
V5.1.	»… običajno izpeljemo vsaj 2–3-krat v šolskem letu, vse ostalo po potrebi, glede na potrebe družine in situacijo«	Srečanje s starši	Redno sodelovanje s starši	Sodelovanje s s starši
V6.1.	»S sočutjem in vzpostavljanjem dobrega vzajemnega sodelovanja in zaupnega odnosa.«	Sočuten, sodelovalni in zaupni odnos s starši.	Pomoč pri razumevanju otrokovih potreb	Sodelovanje s s starši
V7.1.	»Z rednimi obiski v skupini in opazovanju otrok v oddelkih, izmenjevanju informacij npr. pred vključitvijo novega otroka v skupino, s pogovori o zaznanih težavah, s skupnim iskanjem drugačnih pristopov, z informiranjem glede motnje, z organizacijo strokovnih izobraževanj ipd.«	Opazovanje Izmenjava informacij Pogovor Informiranje Organizacija izobraževanj	Redna pomoč pri prepoznavanju in spremljanju potreb otrok v skupini	Sodelovanje z vzgojitelji
V8.1.	»Beleženje opažanj, redna srečanja strokovne skupine – evalvacija izvajanja ind. načrta pomoči otroku (INP), letno poročilo.«	Beleženje opažanj, redna srečanja in evalvacija.	Metode spremljanja otroka	Podpora in delo z otroki
V9.1.	»Vzgojiteljice hitro občutijo nemoč, strah in preobremenjenost ob otroku s	Strah, nemoč, preobremenjenost	Soočanje vzgojiteljic z izzivi	Sodelovanje z vzgojitelji

	težavami, ne čutijo se usposobljene za delo z OPP.«			
V9.2.	»Pomoč in podpor potrebujejo tudi pri komunikaciji s starši, kadar pride do težav, vmešavanje staršev v njihovo strokovnost ipd. Svetovalna delavka je tako tista prva oseba na katero se obrnejo po pomoč, usmeritve in informacije.«	Pomoč in podpora pri komunikaciji	Usmerjanje vzgojiteljev pri izzivih	Sodelovanje z vzgojitelji
V10.1.	»…. smo začeli z aktivom za vzgojiteljice, pom. vzg. in spremljevalke, ki imajo v skupini otroka s posebnimi potrebami.«	Mentorstvo	Podpora vzgojiteljem in pomočnicam vzgojitelja	Sodelovanje z vzgojitelji
V11.1.	»Sodelovanje je dobro in komunikacija redno poteka, občasno pridejo v vrtec in v oddelku opazujejo otroka, večkrat na zahtevo pripravimo poročilo o funkcioniranju otroka, udeležujem se razširjenih timskih sestankov v CZO in CSD, dogovarjam se za izvajanje mobilne logopedske in tiflopedagoške obravnave zunanjih sodelavcev«	Centri za zgodnjo obravnavo Logopedi tiflopedagogi	Timsko, redno sodelovanje	Sodelovanje z zunanjimi strokovnjaki
V12.1.	»Vrtec omogoča prilagojeno izvajanje programa predšolske vzgoje«	Prilagojeno izvajanje programa v rednem vrtcu.	Oblike podpore	Podpora in delo z otroki
V12.2.	»Izvajanje ur DSP znotraj oddelka, v manjši skupini ali individualno, po potrebi pomoč spremljevalca otroka.«	DSP in spremljevalec	Prilagoditve v oddelku	Podpora in delo z otroki
V13.1.	»Prilagoditve se načrtujejo na podlagi zapisnika multidisciplinarnega tima razvojne ambulante in narejene diagnostike CZO, v sodelovanju s strokovnimi delavkami v oddelku, opazovanj otroka in tudi ob upoštevanju informacij, ki nam jih posredujejo starši otroka.«	Prilagoditve, zapisnik MDT, diagnostika, opazovanje	Načrtovanje prilagoditev	Podpora in delo z otroki

V14.1.	»Razvojne težave je možno zaznati že kmalu ob prihodu otroka v vrtec«	Razvojne težave prihod v vrtec	Prepoznavanje razvojnih težav ob prihodu v vrtec	Zgodnje odkrivanje težav
V15.1.	»Predvsem na področje govora in jezika, motorike, spoznavnega razvoja, igre, usmerjenosti procesov (pozornost), interakcije z vrstniki, skrbi zase in samostojnosti, čustvenih in vedenjskih težav.«	Govor, jezik, motorika, spoznavni razvoj, igra, pozornost, interakcija, skrb zase, samostojnost, čustvene in vedenjske težave	Področja razvojnih težav	Zgodnje odkrivanje težav
V16.1.	»Preventiva je pomembna, a prevečkrat ostaja ob strani, predvsem zaradi drugih delovnih obveznosti.«	Preventivno delo pomembno	Pomen preventivnega dela	Vloga svetovalne delavke pri preventivnem delu
V17.1.	»Organiziram izobraževanja za strokovne delavce, srečanja Šol za starše, spremljam novosti v stroki, posredujem informacij o novostih, redno in sistematično spremljam in opazujem otroke in oddelke, sodelujem z OŠ ob prehodu v šolo, izmenjujem informacije s starši med postopkom vpisa v vrtec in še kaj bi se našlo.«	Izobraževanja šola za starše sledenje novostim spremljanje otrok in opazovanje Sodelovanje s šolo in starši.	Načini izvajanja preventive	Vloga svetovalne delavke pri preventivnem delu
V18.1.	»Potrebe, pričakovanja in obseg nalog/zadolžitev svetovalne službe se iz leta v leto povečuje.«	Večanje potreb in pričakovanj .		Prihodnost svetovalnega dela
V18.2.	»Vse več je tudi staršev, ki so izgubljeni in nimajo ustreznih starševskih veščin, se ne zmorejo	Starši brez ustreznih veščin za vzgojo		

	ustrezno odzivati na razvojne potrebe otrok.«			
V18.3.	»Vse več je otrok s težavami avtističnega spektra, tudi zaradi prekomerne uporabe zaslonov v najzgodnejši starosti.«	Otroci s spektrom avtizma		
V18.4.	»Povečuje se število tuje govorečih otrok in družin, ki tudi zahtevajo več pozornosti in drugačne oblike sodelovanja.«	Tuje govoreči otroci in družine		
V18.5.	»Izziv in vpliv na otrokov razvoj predstavljajo tudi rizične ločitve.«	Ločitve		
V18.6.	»Zaradi vsega tega menim, da bomo imele svetovalne delavke pri tem vedno večjo vlogo oziroma vedno več dela. Zato je nujno potrebno, da se povečajo normativi za zaposlovanje svetovalnih delavk v vrtcu.«	Več dela za svetovalne delavke		
V19.1.	»Proces, da starši sprejmejo realno stanje otrokovih razvojnih zaostankov, primanjkljajev in motnje.«	Proces sprejemanja	Sprejemanje stanja	Izzivi celostne zgodnje obravnave
V19.2.	»Predolge čakalne dobe do razvojnih ambulant, kliničnih psihologov, logopeda.«	Predolge čakalne dobe	Zdravstveni sistem	Izzivi celostne zgodnje obravnave
V19.3.	»Premalo razvojnih oddelkov in posledično vključenost OPP v zanje neustrezen program (običajno javni vrtec s spremljevalcem).«	Premalo razvojnih oddelkov.	Sistem vrtca	Izzivi celostne zgodnje obravnave
V19.4.	»Večanje števila otrok z rizičnimi dejavniki in otrok s posebnimi potrebami v celotni populaciji, večanje števila otrok tujcev, neznanje jezika in drugačna kultura, navade.«	Otroci z rizičnimi dejavniki in OPP Otroci tujcev	Večanje števila otrok s posebnimi potrebami in tujcev v vrtcu	Izzivi celostne zgodnje obravnave
V19.5.	»Velikokrat pa se pojavijo tudi težave pri komunikacija s starši in vmešavanje staršev v vzgojno-izobraževalni proces, vključevanje otrok tujcev, tujejezičnih družin in s tem povezanih komunikacijskih težav«	Komunikacija vmešavanje staršev otroci tujcev	Težave s starši	Izzivi celostne zgodnje obravnave

V19.6.	»… nemoč vzgojiteljic ob težjih motnjah in vedenjskih izpadih pri MAS«	Nemoč vzgojiteljic	Podpora vzgojiteljici pri občutku nemoči	Izzivi celostne zgodnje obravnave
V20.1.	»Vključim se v komunikacijo s starši na pogovornih uricah, staršem obrazložimo in argumentiramo svoja opažanja in jih usmerimo v razvojno ambulanto, saj drugo mnenje in diagnostika olajšata razumevanje otrokovih težav.«	Vključevanje v komunikacijo Argumentiranje Usmerjanje	Doseganje kompromisov	Soočanje z izzivi
V21.1.	»Vsak primer posebej, z iskanjem drugih možnostih, podporo in več sodelovanja z vzgojiteljicami, usmerjanje staršev v samoplačniške preglede, idr. Pomembna je jasna in odprta komunikacija, strokovni argumenti, približevanje stališč in iskanje kompromisov “	Individualni pristop Podpora vzgojiteljicam Jasna in odprta komunikacija	Reševanje konfliktov	Soočanje z izzivi
V22.1.	»Boljše/rednejše sodelovanje z razvojnimi ambulantami in učinkovitejši sistem zdravstva, da se skrajšajo čakalne dobe.«	Boljše in rednejše sodelovanje z razvojnimi ambulantami. Krajše čakalne dobe	Potrebe po izboljšavi	Predlogi za bolj učinkovito izvajanje celostne zgodnje obravnave
V22.2.	»Dvig normativa svetovalnih delavcev in posledično s tem dodatne zaposlitve.«	normativi	Povečanje delovnih mest za svetovalne delavke	Predlogi za bolj učinkovito izvajanje celostne zgodnje obravnave
V23.1.	»Pomembno je, da se skupaj z vzgojiteljico načrtuje način sodelovanja s starši, poišče način beleženja področij opazovanj in prilagoditve, ki jih lahko vzgojiteljica že izvaja v vsakodnevnem delu v oddelku.«	načrtovanje, ustrezen način sodelovanja	Uspešno sodelovanje pri celostni zgodnji obravnavi	Sodelovanje z vzgojitelji
V24.1.	»Če se zgodaj odkrije primanjkljaje in so vsi deležniki (ne zgolj svetovalna delavka) ustrezno opravili svoj del, bo hiter dostop do zgodnje obravnave in diagnostike, ter posledično dodatna strokovna pomoč v vrtcu, dolgoročno	Hiter dostop do zgodnje obravnave Zagotavljanje prilagoditev	Pogoji za dolgoročno dober vpliv	Vpliv svetovalne službe na otrokovo življenje

	doprinesla pozitivne učinke na področju premagovanja primanjkljajev in motenj.«			
V25.1.	»Pozitivni učinki zgodnje obravnave se kažejo v boljšem napredku OPP, zmanjševanju težav in primanjkljajev ...«	Napredek OPP Zmanjšanje težav in primanjkljajev	Področja, kjer se kaže pozitiven vpliv zgodnje obravnave	Vpliv svetovalne službe na otrokovo življenje
V26.1.	»Uspešnost zgodnje obravnave ocenjujem predvsem v zgodnjem prepoznavanju težav in primanjkljajev, prilagajanju pristopov in dostopnosti dodatne strokovne pomoči že v predšolskem obdobju, timski obravnavi in sodelovanju vrtca z razvojnimi ambulantami«	Zgodnje prepoznavanje težav in primanjkljajev. Dostopnost dodatne strokovne pomoči v vrtcu. Timska obravnava in sodelovanje.	Ocenjevanje uspešnosti celostne zgodnje obravnave	Vpliv svetovalne službe na otrokovo življenje
V27.1.	»Inkluzija poteka brez težav«	inkluzija	Uspešno izvajanje inkluzije	Inkluzija v vrtcu
V27.2.	»možnost zaposlovanja spremljevalk OPP je zelo povečala možnost inkluzije.«	Zaposlovanje spremljevalk	Povečanje inkluzije	Inkluzija v vrtcu
V27.3.	»Vrtec glede na zakonske podlage, izvaja predvsem redni program s prilagojenim izvajanjem in DSP.«	Izvajanje rednega programa s prilagojenim izvajanjem in DSP	Načini spodbujanja inkluzije	Inkluzija v vrtcu
V28.1.	»Pomoč staršev že v postopku vpisa, priprava družine na vstop v vrtec, pomoč vzgojiteljicam pri izmenjavi informacij s starši, spremljanje uvajanja in podpora vzgojiteljicam pri vključevanju otrok v oddelke, spremljanje napredka otrok, po potrebi usmerjanje staršev v druge institucije.«	Pomoč staršem in priprava družine. Pomoč in podpora vzgojiteljicam pri vključevanju OPP v oddelke. Spremljanje napredka otrok.	Podpora otrok z različnih kulturnih in socialnih ozadij	Inkluzija v vrtcu

V29.1.	»sodelujem v aktivu svetovalnih delavk ljubljanskih in ob ljubljanskih vrtec, udeležujem se zoom strokovnih srečanj Društva svetovalnih delavcev Slovenije, kjer so predstavljene dobre prakse dela z OPP, v sodelovanju z inkluzivnimi pedagoginjami. Po potrebi (in glede na finančne zmožnosti) se 1-krat letno udeležim strokovnega izobraževanja«	Aktiv svetovalnih delavk Strokovna srečanja in izobraževanja Druge svetovalne delavke Sodelovanje z inkluzivnimi pedagogi	Izobraževanja	Strokovni razvoj svetovalne delavke
V30.1.	»samorefleksija pomembna in potrebna pri delu z ljudmi«	samorefleksija	Pomen izvajanja samorefleksije	Strokovni razvoj svetovalne delavke
V31.1.	»Brez timskega dela si zgodnje obravnave sploh ne predstavljam«	Timsko delo nujno	Pomen timskega dela	Vloga svetovalne delavke v timu
V31.2.	»… vključitve dolgotrajno bolne deklice (s sindromom Dravet) v redni program vrtca, kjer smo že pred vpisom otroka, sodelovali z razvojno ambulanto, Pediatrično kliniko«	Razvojna ambulanta pediatrična klinika	Timsko delo z zunanjimi institucijami	Vloga svetovalne delavke v timu
V31.3.	»… se skupaj s starši, vzgojiteljicami in spremljevalko, ter vodjo prehrane, predhodno dobili, načrtovali skrb za deklico«	Starši, vzgojiteljice, spremljevalke, vodje prehrane	Timsko delo znotraj vrtca	
V31.4.	»poleg tima razvojne ambulante pomembno vključevati tudi starše, kot pomemben sooblikovalec zgodnje obravnave.«	Starši sooblikovalci	Starši sooblikovalci	Vloga svetovalne delavke v timu
V32.1.	»… socialno-delovni koncepti v delovnem odnosu.« »Svetovalni odnos vedno začnem z dogovorom o sodelovanju…«, »soustvarjamo rešitve in so pri iskanju rešitev vedno aktivni udeleženci«, »izhajam iz perspektive moči…« , »…uporabljam jezik socialnega dela. V svetovalnem odnosu sem empatična in spoštljiva do sogovornika.«	Delovni odnos Dogovor o sodelovanju Soustvarjanje rešitev Aktivni udeleženci Perspektiva moči Jezik socialnega dela		Socialno delo v svetovalni službi vrtca

		Empatija spoštovanje		
V33.1.	»…da lažje vstopam v svetovalni odnos in rešujem konflikte. Tudi ključni koncepti, ki sem jih prej omenila že večkrat, opomnijo, na kaj sem pri delu z ljudmi res osredotočena.«	Vstopanje v svetovalni odnos, reševanje konfliktov, delo z ljudmi.	Prednosti socialnega dela	Socialno delo v svetovalni službi vrtca
V34.1.	»… na področju razvoja predšolskega otroka in metod pedagoškega dela.«	Pedagoška izobrazba	Primanjkljaj za delo svetovalne delavke	Socialno delo v svetovalni službi vrtca

8.2.2. Osno kodiranje

Tabela 8.2: Osno kodiranje

NADKATEGORIJA IN KATEGORIJA	**KODA**	**IZJAVA**
IZVAJANJE KLJUČNIH NALOG SVETOVALNEGA DELA		
	Dobrobit otroka	*»... delo svetovalne delavke usmerjeno v dobrobit otroka« (V1.1.)*
	Kompleksno reševanje vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela	*»… sodelovanje pri kompleksnem reševanju pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu.« (V1.2.)*
	Svetovalni odnos	*»Sodelovanje poteka preko svetovalnega odnosa, tako s strokovnimi delavci, vodstvom, s starši otrok in tudi drugimi udeleženci izven vrtca.« (V1.3.)*
VIDIKI CELOSTNE ZGODNJE OBRAVNAVE		
Zgodnje odkrivanje težav	Razvojni primanjkljaji in rizični dejavniki	*»Celostna zgodnja obravnava pomeni predvsem odkrivanje razvojnih primanjkljajev pri otrocih, vključenih v vrtec in prepoznavanje otrok z rizičnimi dejavniki.« (V2.1.)*
Ključne naloge	Podpora družini in usmerjanje	*»Ob tem je pomembna podpora družini in usmerjanje staršev v obravnavo Centrov za zgodnjo obravnavo v okviru ZD, ter timsko*

	Timsko sodelovanje Informiranje, podpora in pomoč strokovnim sodelavkam Strokovne skupine	*sodelovanje z razvojnimi ambulantami. Ključno je tudi informiranje, podpora in pomoč strokovnim delavkam, ki imajo v skupini otroka s posebnimi potrebami, ter izpeljava srečanj strokovnih skupin, z namenom načrtovanja aktivnosti izvajanje DSP in evalvacije izvajanje zgodnje obravnave v vrtcu.« (V2.2.)*
Spremljanje razvoja otroka	Prepoznavanje primanjkljajev in netipičnega razvoja Premagovanje primanjkljajev, ovir in motenj.	*»Predvsem prepoznavanje primanjkljajev in netipičnega razvoja, preko dodatne strokovne pomoči pa premagovanje primanjkljajev, ovir in motenj.« (V3.1.)*
SODELOVANJE S STARŠI		
Ključne naloge dela s starši	Podpora in opolnomočenje staršev in celotne družine	*»Sodelovanje s starši pomeni predvsem podporo in opolnomočenje staršev in celotne družine, da se zagotovi najbolj optimalen razvoj otroka.« (V4.1.)*
Koraki sodelovanja	Podpis pogodbe, opazovanje, izmenjava informacij	*»Na začetku s podpisom soglasja glede opazovanja otroka v oddelku, nato izmenjave informacij na pogovorni urici skupaj s strokovnimi delavkami, na sestankih strokovne skupine, občasno tudi na timskih sestankih v okviru ZD – razvojna ambulanta, CSD, telefonski pogovori ali povabilo na pogovor.« (V4.2.)*
Redno sodelovanje s starši	Srečanje s starši	*»… običajno izpeljemo vsaj 2−3-krat v šolskem letu, vse ostalo po potrebi, glede na potrebe družine in situacijo« (V5.1.)*
Pomoč pri razumevanju otrokovih potreb	Sočuten, sodelovalni in zaupni odnos s starši.	*»S sočutjem in vzpostavljanjem dobrega vzajemnega sodelovanja in zaupnega odnosa.« (V6.1.)*
SODELOVANJE Z VZGOJITELJI		
Pomoč pri prepoznavanju in spremljanju potreb otrok v skupini	Opazovanje	*»Z rednimi obiski v skupini in opazovanju otrok v oddelkih, izmenjevanju informacij npr. pred*

	Izmenjava informacij Pogovor Informiranje Organizacija izobraževanj	*vključitvijo novega otroka v skupino, s pogovori o zaznanih težavah, s skupnim iskanjem drugačnih pristopov, z informiranjem glede motnje, z organizacijo strokovnih izobraževanj ipd.« (V7.1.)*
Soočanje vzgojiteljic z izzivi	Strah nemoč preobremenjenost	*»Vzgojiteljice hitro občutijo nemoč, strah in preobremenjenost ob otroku s težavami, ne čutijo se usposobljene za delo z OPP.« (V9.1.)*
Usmerjanje vzgojiteljev pri izzivih	Pomoč in podpora pri komunikaciji	*»Pomoč in podpor potrebujejo tudi pri komunikaciji s starši, kadar pride do težav, vmešavanje staršev v njihovo strokovnost ipd. Svetovalna delavka je tako tista prva oseba, na katero se obrnejo po pomoč, usmeritve in informacije.« (V9.2.)*
Podpora vzgojiteljem in pomočnicam vzgojitelja	Mentorstvo	*»… smo začeli z aktivom za vzgojiteljice, pom. vzg. in spremljevalke, ki imajo v skupini otroka s posebnimi potrebami.« (V10.1.)*
Uspešno sodelovanje pri celostni zgodnji obravnavi	načrtovanje, ustrezen način sodelovanja	*»Pomembno je, da se skupaj z vzgojiteljico načrtuje način sodelovanja s starši, poišče način beleženja področij opazovanj in prilagoditve, ki jih lahko vzgojiteljica že izvaja v vsakodnevnem delu v oddelku.« (V23.1.)*
SODELOVANJE Z ZUNANJIMI STROKOVNJAKI		
Timsko, redno sodelovanje	Centri za zgodnjo obravnavo CSD Logopedi tiflopedagogi	*»Sodelovanje je dobro in komunikacija redno poteka, občasno pridejo v vrtec in v oddelku opazujejo otroka, večkrat na zahtevo pripravimo poročilo o funkcioniranju otroka, udeležujem se razširjenih timskih sestankov v CZO in CSD, dogovarjam se za izvajanje mobilne logopedske in tiflopedagoške obravnave zunanjih sodelavcev« (V11.1.)*
PODPORA IN DELO Z OTROKI		

Metode spremljanja otroka	Beleženje opažanj, redna srečanja in evalvacija.	*»Beleženje opažanj, redna srečanja strokovne skupine – evalvacija izvajanja ind. načrta pomoči otroku (INP), letno poročilo.« (V8.1.)*
Oblike podpore	Prilagojeno izvajanje programa v rednem vrtcu.	*»Vrtec omogoča prilagojeno izvajanje programa predšolske vzgoje« (V12.1.)*
Prilagoditve v oddelku	DSP in spremljevalec	*»Izvajanje ur DSP znotraj oddelka, v manjši skupini ali individualno, po potrebi pomoč spremljevalca otroka.« (V12.2.)*
Načrtovanje prilagoditev	Prilagoditve, zapisnik MDT, diagnostika, opazovanje	*»Prilagoditve se načrtujejo na podlagi zapisnika multidisciplinarnega tima razvojne ambulante in narejene diagnostike CZO, v sodelovanju s strokovnimi delavkami v oddelku, opazovanj otroka in tudi ob upoštevanju informacij, ki nam jih posredujejo starši otroka.« (V13.1.)*
ZGODNJE ODKRIVANJE TEŽAV		
Prepoznavanje razvojnih težav ob prihodu v vrtec	Razvojne težave prihod v vrtec	*»Razvojne težave je možno zaznati že kmalu ob prihodu otroka v vrtec« (V14.1.)*
Področja razvojnih težav	Govor, jezik, motorika, spoznavni razvoj, igra, pozornost, interakcija, skrb zase, samostojnost, čustvene in vedenjske težave	*»Predvsem na področje govora in jezika, motorike, spoznavnega razvoja, igre, usmerjenosti procesov (pozornost), interakcije z vrstniki, skrbi zase in samostojnosti, čustvenih in vedenjskih težave.« (V15.1.)*
VLOGA SVETOVALNE DELAVKE PRI PREVENTIVNEM DELU		
Pomen preventivnega dela	Preventivno delo pomembno	*»Preventiva je pomembna, a prevečkrat ostaja ob strani, predvsem zaradi drugih delovnih obveznosti.« (V16.1.)*
Načini izvajanja preventive	Izobraževanja šola za starše	*»Organizacija izobraževanj za strokovne delavce, izpeljava srečanj Šola za starše, spremljanje*

	sledenje novostim spremljanje otrok in opazovanje	*novosti v stroki, posredovanje informacij o novostih, sistematično spremljanje otrok in opazovanje oddelkov, sodelovanje z OŠ ob prehodu v šolo, izmenjevanje informacij s starši med postopkom vpisa v vrtec ipd.« (V17.1.)*
PRIHODNOST SVETOVALNEGA DELA		
	Večanje potreb in pričakovanj	*»Potrebe, pričakovanja in obseg nalog/zadolžitev svetovalne službe se iz leta v leto povečuje.« (V18.1.)*
	Starši brez ustreznih veščin za vzgojo	*»Vse več je tudi staršev, ki so izgubljeni in nimajo ustreznih starševskih veščin, se ne zmorejo ustrezno odzivati na razvojne potrebe otrok.« (V18.2.)*
	Otroci s spektrom avtizma	*»Vse več je otrok s težavami avtističnega spektra, tudi zaradi prekomerne uporabe zaslonov v najzgodnejši starosti.« (V18.3)*
	Tuje govoreči otroci in družine	*»Povečuje se število tuje govorečih otrok in družin, ki tudi zahtevajo več pozornosti in drugačne oblike sodelovanja.« (V18.4.)«*
	Ločitve	*»Izziv in vpliv na otrokov razvoj predstavljajo tudi rizične ločitve.« (V18.5.)«*
	Več dela za svetovalne delavke	*»Zaradi vsega tega menim, da bomo imele svetovalne delavke pri tem vedno večjo vlogo oziroma vedno več dela. Zato je nujno potrebno, da se povečajo normativi za zaposlovanje svetovalnih delavk v vrtcu.« (V18.6.)*
IZZIVI CELOSTNE ZGODNJE OBRAVNAVE		
Sprejemanje stanja	Proces sprejemanja	*»Proces, da starši sprejmejo realno stanje otrokovih razvojnih zaostankov, primanjkljajev in motnje.« (V19.1.)*

Zdravstveni sistem	Predolge čakalne dobe	*»Predolge čakalne dobe do razvojnih ambulant, kliničnih psihologov, logopeda.« (V19.2.)*
Sistem vrtca	Premalo razvojnih oddelkov	*»Premalo razvojnih oddelkov in posledično vključenost OPP v zanje neustrezen program (običajno javni vrtec s spremljevalcem).« (V19.3.)*
Večanje števila otrok s posebnimi potrebami in tujcev v vrtcu	Otroci z rizičnimi dejavniki in OPP Otroci tujcev	*»Večanje števila otrok z rizičnimi dejavniki in otrok s posebnimi potrebami v celotni populaciji, večanje števila otrok tujcev, neznanje jezika in drugačna kultura, navade.« (V19.4.)*
Težave s starši	Komunikacija vmešavanje staršev otroci tujcev	*»Velikokrat pa se pojavijo tudi težave pri komunikacija s starši in vmešavanje staršev v vzgojno-izobraževalni proces, vključevanje otrok tujcev, tujejezičnih družin in s tem povezanih komunikacijskih težav« (V19.5.)*
Podpora vzgojiteljici pri občutku nemoči	Nemoč vzgojiteljic	*»… nemoč vzgojiteljic ob težjih motnjah in vedenjskih izpadih pri MAS« (V19.6.)*
SOOČANJE Z IZZIVI		
Doseganje kompromisov	Vključevanje v komunikacijo Argumentiranje Usmerjanje	*»Vključim se v komunikacijo s starši na pogovornih uricah, staršem obrazložimo in argumentiramo svoja opažanja in jih usmerimo v razvojno ambulanto, saj drugo mnenje in diagnostika olajšata razumevanje otrokovih težav.« (V20.1)*
Reševanje konfliktov	Individualni pristop Podpora vzgojiteljicam Jasna in odprta komunikacija	*»Vsak primer posebej, z iskanjem drugih možnostih, podporo in več sodelovanja z vzgojiteljicami, usmerjanje staršev v samoplačniške preglede, idr.* *Pomembna je jasna in odprta komunikacija, strokovni argumenti, približevanje stališč in iskanje kompromisov« (V21.1.)*
Predlogi za bolj učinkovito izvajanje celostne zgodnje obravnave		
Potrebe po izboljšavi	Boljše in rednejše sodelovanje z razvojnimi ambulantami.	*»Boljše/rednejše sodelovanje z razvojnimi ambulantami in učinkovitejši sistem zdravstva, da*

	Krajše čakalne dobe	*se skrajšajo čakalne dobe.« (V22.1.)*
Povečanje delovnih mest za svetovalne delavke	normativi	*»Dvig normativa svetovalnih delavcev in posledično s tem dodatne zaposlitve.« (V22.2.)*
Vpliv svetovalne službe na otrokovo življenje		
Pogoji za dolgoročno dober vpliv	Hiter dostop do zgodnje obravnave Zagotavljanje prilagoditev	*»Če se zgodaj odkrije primanjkljaje in so vsi deležniki (ne zgolj svetovalna delavka) ustrezno opravili svoj del, bodo hiter dostop do zgodnje obravnave in diagnostike ter posledično dodatna strokovna pomoč v vrtcu dolgoročno prinesli pozitivne učinke na področju premagovanja primanjkljajev in motenj.« (V24.1.)*
Področja, kjer se kaže pozitiven vpliv zgodnje obravnave	Napredek OPP Zmanjšanje težav in primanjkljajev	*»Pozitivni učinki zgodnje obravnave se kažejo v boljšem napredku OPP, zmanjševanju težav in primanjkljajev ...« (V25.1.)*
Ocenjevanje uspešnosti celostne zgodnje obravnave	Zgodnje prepoznavanje težav in primanjkljajev. Dostopnost dodatne strokovne pomoči v vrtcu. Timska obravnava in sodelovanje.	*»Uspešnost zgodnje obravnave ocenjujem predvsem v zgodnjem prepoznavanju težav in primanjkljajev, prilagajanju pristopov in dostopnosti dodatne strokovne pomoči že v predšolskem obdobju, timski obravnavi in sodelovanju vrtca z razvojnimi ambulantami« (V26.1.)*
INKLUZIJA V VRTCU		
Uspešno izvajanje inkluzije	Inkluzija	*»Inkluzija poteka brez težav« (V27.1.)*
Povečanje inkluzije	Zaposlovanje spremljevalk	*»možnost zaposlovanja spremljevalk OPP je zelo povečalo možnost inkluzije.« (V27.2.)*
Načini spodbujanja inkluzije	Izvajanje rednega programa s prilagojenim izvajanjem in DSP	*»Vrtec glede na zakonske podlage, izvaja predvsem redni program s prilagojenim izvajanjem in DSP.« (V27.3.)*

Podpora otrok z različnih kulturnih in socialnih ozadij	Pomoč staršem in priprava družine. Pomoč in podpora vzgojiteljicam pri vključevanju OPP v oddelke. Spremljanje napredka otrok.	*»Pomoč staršev že v postopku vpisa, priprava družine na vstop v vrtec, pomoč vzgojiteljicam pri izmenjavi informacij s starši, spremljanje uvajanja in podpora vzgojiteljicam pri vključevanju otrok v oddelke, spremljanje napredka otrok, po potrebi usmerjanje staršev v druge institucije.« (V28.1.)*
STROKOVNI RAZVOJ SVETOVALNE DELAVKE		
Izobraževanje	Aktiv svetovalnih delavk Strokovna srečanja in izobraževanja Druge svetovalne delavke Sodelovanje z inkluzivnimi pedagogi	*»sodelujem v aktivu svetovalnih delavk ljubljanskih in ob ljubljanskih vrtec, udeležujem se zoom strokovnih srečanj Društva svetovalnih delavcev Slovenije, kjer so predstavljene dobre prakse dela z OPP, v sodelovanju z inkluzivnimi pedagoginjami. Po potrebi (in glede na finančne zmožnosti) se 1x letno udeležim strokovnega izobraževanja« (V29.1.)*
Pomen izvajanja samorefleksije	samorefleksija	*»samorefleksija pomembna in potrebna pri delu z ljudmi« (V30.1.)*
VLOGA SVETOVALNE DELAVKE V TIMU		
Pomen timskega dela	Timsko delo nujno	*»Brez timskega dela si zgodnje obravnave sploh ne predstavljam« (V31.1)*
Timsko delo z zunanjimi institucijami	Razvojna ambulanta pediatrična klinika	*»vključitve dolgotrajno bolne deklice (s sindromom Dravet) v redni program vrtca, kjer smo že pred vpisom otroka, sodelovali z razvojno ambulanto, Pediatrično kliniko« (V31.2.)*
Timsko delo znotraj vrtca	Starši Vzgojiteljice Spremljevalke vodje prehrane	*»… se skupaj s starši, vzgojiteljicami in spremljevalko, ter vodjo prehrane, predhodno dobili, načrtovali skrb za deklico« (V31.3.)*
Starši sooblikovalci	Starši sooblikovalci	*»poleg tima razvojne ambulante, pomembno vključevati tudi starše,*

		kot pomemben sooblikovalec zgodnje obravnave.« (V31.4.)
SOCIALNO DELO V SVETOVALNI SLUŽBI VRTCA		
Socialno delo v svetovalni službi vrtca	Delovni odnos Dogovor o sodelovanju Soustvarjanje rešitev Aktivni udeleženci Perspektiva moči Jezik socialnega dela Empatija spoštovanje	*»… socialno-delovni koncepte v delovnem odnosu.« »Svetovalni odnos vedno začnem z dogovorom o sodelovanju…«, »soustvarjamo rešitve in so pri iskanju rešitev vedno aktivni udeleženci«, »izhajam iz perspektive moči …« , »… uporabljam jezik socialnega dela. V svetovalnem odnosu sem empatična in spoštljiva do sogovornika.« (32.1.)*
Prednosti socialnega dela	Vstopanje v svetovalni odnos, reševanje konfliktov, delo z ljudmi.	*»… da lažje vstopam v svetovalni odnos in rešujem konflikte. Tudi ključni koncepti, ki sem jih prej omenila, me večkrat opomnijo, na kaj sem pri delu z ljudmi res osredotočena.« (V33.1.)*
Primanjkljaj za delo	Pedagoška izobrazba	*»… na področju razvoja predšolskega otroka in metod pedagoškega dela.« (V34.1.)*

8.3. Priloga 3: Vprašalnik za starše otrok s posebnimi potrebami

H1: Večina (več kot polovica) staršev s pozitivno oceno izraža mnenje, da svetovalna delavka v vrtcu igra ključno vlogo pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami.

H2: Večina (več kot polovica) staršev s pozitivno oceno izraža zadovoljstvo s podporo in svetovanjem svetovalne delavke v vrtcu pri obravnavi njihovih otrok s posebnimi potrebami.

Vprašanja:

1. **Starost vašega otroka:**
    - 1−3 leta
    - 4−6 let
    - Več kot 6 let (v primeru odložitve šolanja)
2. **Težava oziroma diagnoza vašega otroka (povzeto po Zakonu o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok):**
    - Motnje v razvoju (npr. avtizem, motnje senzorične obdelave)
    - Motnje učenja (npr. disleksija, diskalkulija)
    - Fizične težave (npr. cerebralna paraliza, razvojne motnje)
    - Čustvene in vedenjske težave (npr. anksioznost, hiperaktivnost, depresija)
    - Otroci z večjimi tveganji za razvojne težave (npr. otroci iz ranljivih družinskih okolij)
    - Druge (prosimo, navedite):

      _____

Zaznana vloga svetovalne delavke

Prosimo, ocenite naslednje trditve na lestvici od 1 do 5 (1 - popolnoma se ne strinjam, 5 - popolnoma se strinjam):

3. **Svetovalna delavka igra ključno vlogo pri obravnavi mojega otroka.**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

4. **Svetovalna delavka pomembno prispeva k razumevanju posebnih potreb mojega otroka.**
   - 1
   - 2
   - 3
   - 4
   - 5
5. **Svetovalna delavka je ključna pri oblikovanju strategij za podporo mojemu otroku v šolskem okolju.**
   - 1
   - 2
   - 3
   - 4
   - 5
6. **Brez svetovalne delavke bi bila obravnava mojega otroka manj učinkovita.**
   - 1
   - 2
   - 3
   - 4

- 5

Zadovoljstvo s podporo in svetovanjem svetovalne delavke

Prosimo, ocenite naslednje trditve na lestvici od 1 do 5 (1 - popolnoma se ne strinjam, 5 - popolnoma se strinjam):

7. **Zadovoljen/a sem s podporo, ki jo svetovalna delavka nudi mojemu otroku.**
   - 1
   - 2
   - 3
   - 4
   - 5
8. **Svetovalna delavka je dostopna in pripravljena pomagati, kadar jo potrebujem.**
   - 1
   - 2
   - 3
   - 4
   - 5
9. **Svetovalna delavka mi nudi ustrezno podporo in svetovanje.**
   - 1
   - 2
   - 3
   - 4
   - 5
10. **Svetovalna delavka mi pomaga pri razumevanju potreb mojega otroka.**

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

11. Na splošno sem zadovoljen/a z vlogo svetovalne delavke v življenju mojega otroka.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

8.4. Priloga 4: Vprašalnik za vzgojitelje in pomočnike vzgojitelja

H1: Večina (več kot polovica) vzgojiteljev s pozitivno oceno izraža mnenje, da svetovalna delavka igra ključno vlogo pri celostni zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami.

H2: Večina (več kot polovica) vzgojiteljev s pozitivno oceno izraža zadovoljstvo s podporo svetovalne delavke pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami.

1. **Demografski podatki**

- *Starost:* _____
- *Delovna doba v vzgoji:*
    - Manj kot 1 leto
    - 1–5 let
    - 6–10 let
    - Več kot 10 let
- *Ali imate izkušnje z delom z otroki s posebnimi potrebami?*
    - Da
    - Ne

Zaznana vloga svetovalne delavke

Prosimo, označite, kako pomembno se strinjate s spodnjimi trditvami (1 - popolnoma se ne strinjam, 5 - popolnoma se strinjam):

2. **Svetovalna delavka igra ključno vlogo pri celostni obravnavi otrok.**
    - 1
    - 2
    - 3

- 4
- 5

3. **Sodelovanje s svetovalno delavko izboljšuje moje sposobnosti pri obravnavi otrok s posebnimi potrebami.**
    - 1
    - 2
    - 3
    - 4
    - 5
4. **Svetovalna delavka nudi koristne informacije in strategije za podporo otrokom.**
    - 1
    - 2
    - 3
    - 4
    - 5

Zadovoljstvo s podporo svetovalne delavke

Prosimo, ocenite stopnjo zadovoljstva na lestvici od 1 do 5 (1 - zelo nezadovoljna, 5 - zelo zadovoljna):

5. **Zadovoljna sem s podporo, ki mi jo nudi svetovalna delavka.**
    - 1
    - 2
    - 3
    - 4

- 5

6. **Svetovalna delavka je dostopna in hitro odgovori na moja vprašanja.**
   - 1
   - 2
   - 3
   - 4
   - 5
7. **Svetovalna delavka upošteva moje predloge in ideje za delo z otrokom s posebnimi potrebami.**
   - 1
   - 2
   - 3
   - 4
   - 5
8. **Na splošno sem zadovoljna s sodelovanjem in podporo svetovalne delavke.**
   - 1
   - 2
   - 3
   - 4
   - 5